

ҚОСЫМША БІЛІМ ЖӘНЕ ТӘРБИЕ

2026 | Арнайы
шығарылым

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ
ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК
ЖУРНАЛ

Extra

BILIM

ҚРОАМ РҚББӨӘ
РУМЦДО МП РК

WWW.ZIYATKER.ORG

Меншік иесі:

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығы (Астана қ.).

Редакциялық кеңес:

Есенжолова Ж.Ж. - Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығы директорының орынбасары;
Мурзалинова А.Ж. - М.Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан университетінің кафедра профессоры; ҚР ОАМ РҚББОЭО Қосымша білім беру және балалардың әл-ауқаты ғылыми-зерттеу зертханасының ғылыми қызметкері, педагогика ғылымдарының докторы;
Мамбеталина Ә.С. - Л. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің психология кафедрасының меңгерушісі, психология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор;
Мырзахметова А.Ж. - А. Бөкетов атындағы Қарағанды ұлттық зерттеу университетінің оқытушысы, тарих ғылымдарының кандидаты;
Дрейт Н.А. - ҚР Оқу-ағарту министрлігінің Ұлттық ғылыми-практикалық дене шынықтыру орталығының академиялық мәселелер жөніндегі бас директордың орынбасары, педагогикалық білім беру магистрі, педагог-шебер;
Бактияр С.Б. - ҚР ОАМ «Дарын» республикалық ғылыми-практикалық орталығы, Педагогикалық шеберлік және психологиялық қызмет бөлімінің басшысы
Алтынбекова Ш.Д. - Қарағанды облысы, Қарағанды қаласы №2 Оқушылар сарайының директоры;
Баймаханова А.Ж. - Астана қаласы Е. Серкебаев атындағы №3 балалар музыка мектебі директорының орынбасары;
Сеилова Г.М. - Ақтөбе облысы, Ақтөбе қаласы «Ақтөбе-Дарын» өңірлік ғылыми-тәжірибелік қосымша білім беру орталығының әдіскері;
Исентаева К.А. - ҚР ОАМ РҚББОЭО кәсіптік даму бөлімінің жетекшісі, педагогика ғылымдарының магистрі, география және биология мұғалімі;
Бекбаев Д.М. - ҚР ОАМ РҚББОЭО музыкалық, көркем-эстетикалық шығармашылық бөлімінің жетекшісі;
Кенбеилова А.Е. - ҚР ОАМ РҚББОЭО балалар-жасөспірімдер қозғалысын үйлестіру бөлімінің жетекшісі.
Каримов Б.К. - к.э.н., доцент кафедры "Экономика и финансы" Гуманитарно-технической академии;
Найман А.А. - ҚР ОАМ РҚББОЭО қосымша білім беру және балалардың әл-ауқаты ғылыми-зерттеу зертханасының ғылыми қызметкері.

Шығарумен жұмыс жасағандар:

Бас редактор – Котов С.О., ҚР Оқу-ағарту министрлігінің Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығының ғылым жөніндегі кеңесшісі.

Жауапты редактор – Жағалбаева М.Т., ҚР ОАМ РҚББОЭО қосымша білім беру және балалардың әл-ауқаты ғылыми-зерттеу зертханасының басшысы, PhD кандидаты.

Редакция мекенжайы:

Астана қ., Тұран даңғылы, 55Б, 2-қабат

Тел.: 8 (7172) 57-41-17

E-mail: remcslab2025@gmail.com

Журнал ҚР Мәдениет және спорт министрлігінің рұқсатымен шығады

Учредитель:

Республиканский учебно-методический центр дополнительного образования Министерства просвещения Республики Казахстан (г. Астана).

Редакционный совет:

Есенжолова Ж.Ж. — заместитель директора Республиканского учебно-методического центра дополнительного образования Министерства просвещения Республики Казахстан;
Мурзалинова А.Ж. — профессор кафедры Северо-Казахстанского университета имени М. Козыбаева, научный сотрудник Научноисследовательской лаборатории дополнительного образования и благополучия детей РУМЦДО МП РК, доктор педагогических наук;
Мамбеталина А.С. — заведующая кафедрой психологии Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилёва, кандидат психологических наук, доцент;
Мырзахметова А.Ж. — преподаватель Карагандинского национального исследовательского университета имени Е.А. Букетова, кандидат исторических наук;
Дрейт Н.А. — заместитель генерального директора по академическим вопросам Национального научно-практического центра физической культуры Министерства просвещения РК, магистр педагогического образования, педагог-мастер;
Бактияр С.Б. — начальник отдела педагогического мастерства и психологической службы Республиканского научно-практического центра «Дарын» МП РК;
Алтынбекова Ш.Д. — директор Дворца школьников №2, г. Караганда, Карагандинская область;
Баймаханова А.Ж. — заместитель директора Детской музыкальной школы №3 им. Е.Серкебаева, г. Астана;
Сеилова Г.М. — методист Регионального научно-практического центра дополнительного образования «Ақтөбе-Дарын», г. Ақтөбе, Ақтөбінская область;
Исентаева К.А. — руководитель отдела профессионального развития РУМЦДО МП РК, магистр педагогических наук, учитель географии и биологии;
Бекбаев Д.М. — руководитель отдела музыкального, художественно-эстетического творчества РУМЦДО МП РК;
Кенбеилова А.Е. — руководитель отдела координации детско-юношеского движения РУМЦДО МП РК;
Каримов Б.К. — кандидат экономических наук, доцент кафедры «Экономика и финансы» Гуманитарно-технической академии;
Найман А. А. — научный сотрудник Научно-исследовательской лаборатории дополнительного образования и благополучия детей РУМЦДО МП РК.

Редакция:

Главный редактор — Котов С.О., советник по науке РУМЦДО МП РК;

Ответственный редактор — Жағалбаева М.Т., руководитель Научно-исследовательской лаборатории дополнительного образования и благополучия детей РУМЦДО МП РК, кандидат PhD.

Адрес редакции:

г. Астана, пр. Туран, 55Б, 2 этаж

Тел.: 8 (7172) 57-41-17

E-mail: remcslab2025@gmail.com

Издается с разрешения Министерства культуры и спорта РК

РЕДАКЦИЯДАН / ОТ РЕДАКЦИИ

Құрметті әріптестер!

Қосымша білім беру жүйесі бүгінде қарқынды жаңарып, балалардың шығармашылық қабілеттерін, танымдық қызығушылықтарын және тұлғалық дамуын қолдаудың маңызды алаңына айналып келеді. Педагогтердің жаңа бастамалары, сабақ ұйымдастырудың заманауи формалары мен технологиялары осы саладағы оң өзгерістердің негізгі қозғаушы күшіне айналууда. Осы үдерістермен бірге біздің журнал да дамып, кәсіби пікір алмасу мен озық тәжірибені таратуға арналған ашық платформаны қалыптастыруды жалғастыруда.

«Қосымша білім және тәрбие» республикалық әдістемелік басылымы әртүрлі бағыттарда жұмыс істейтін педагогтерге арналған ақпараттық-тәжірибелік ресурс болып табылады. Біздің мақсатымыз – көркем-эстетикалық, спорттық, ғылыми-техникалық және әлеуметтік-гуманитарлық бағыттардағы үздік практикаларды, авторлық шешімдерді және педагогикалық ізденістерді кеңінен көрсету.

Әр санымызда қосымша білім берудің өзекті үрдістері мен жаңа әдістемелері, нәтижелі әдіс-тәсілдері және балалар шығармашылығын дамытуға бағытталған зерттеулер жарияланады. Педагогтер арасындағы тәжірибе алмасу кәсіби қауымдастықтың дамуына серпін беріп, балаларға арналған сапалы білім беру ортасын қалыптастыруға көмектесетініне сенімдіміз.

Біз ұйымдармен және педагогикалық ұжымдармен ынтымақтастыққа әрдайым ашықпыз. Жобаларыңызды, жаңашыл бастамаларыңызды, жетістіктеріңізді және тәжірибелік материалдарыңызды бөлісіп, журналымыздың мазмұнын байытуға үлес қосуға шақырамыз. Өйткені сіздердің идеяларыңыз бен кәсіби көзқарастарыңыз журналдың басты құндылығы болып табылады.

Сенімдеріңіз бен қолдауларыңыз үшін алғыс айтамыз. Бірлесе отырып, біз балалардың келешек мүмкіндіктерін кеңейтетін, педагогтің еңбегіне жаңа мазмұн беретін орта қалыптастырамыз.

Уважаемые коллеги!

Система дополнительного образования сегодня переживает этап активного обновления, когда творческие инициативы педагогов, новые форматы занятий и современные технологии становятся важными инструментами развития каждого ребёнка. Вместе с этими изменениями развивается и наш журнал, стремящийся быть площадкой для профессионального диалога, обмена опытом и распространения лучших педагогических идей.

«Қосымша білім және тәрбие» является республиканским методическим изданием, ориентированным на поддержку педагогов, работающих в самых разных направлениях: от художественно-эстетического и спортивного до научно-технического и социально-гуманитарного. Мы стремимся отражать всё многообразие практик, которые формируют современное пространство дополнительного образования, и предоставлять слово специалистам, создающим реальные изменения на местах.

Каждый выпуск журнала раскрывает актуальные тенденции, новые авторские подходы, успешные методики и исследования, способствующие профессиональному росту педагогов и качественному развитию детских объединений. Мы уверены, что обмен опытом укрепляет профессиональное сообщество и помогает формировать образовательную среду, в которой каждый ребёнок сможет раскрыть свой потенциал.

Мы открыты к сотрудничеству с организациями и педагогическими коллективами, готовыми делиться проектами, результатами работы, инновациями и достижениями. Для нас важны ваши идеи, инициативы и практические разработки, ведь именно они формируют содержательную основу журнала и определяют его значимость для профессионального сообщества.

Благодарим вас за доверие и участие в развитии дополнительного образования. Вместе мы создаём пространство, где педагогический опыт приобретает новое звучание, а творчество и профессионализм становятся основой будущих успехов наших детей

МАЗМҰНЫ / СОДЕРЖАНИЕ

№	Мақаланың атауы / Название статьи	Автор	Бет/Стр.
2	Ғылым, тәжірибе және балалар игілігі: қосымша білім беру саласындағы зерттеулер / Наука, практика и детское благополучие: исследования в сфере дополнительного образования		6
3	Модель взаимодействия организации для детей - сирот и детей, оставшихся без попечения родителей и школы	Абдракова А.К.	7-12
4	Көркем әдебиеттегі адалдық идеясы негізінде қоғамның адал азаматын тәрбиелеу	Спанова А.С.	13-21
5	«Краеведческий компонент в преподавании истории Казахстана и научно-исследовательская деятельность учащихся»	Ахметжанов Д.А., Ковальчук А.В.	22-26
6	Развитие критического мышления у студентов профессионального колледжа	Аяганова Б.З.	27-30
7	Қосымша білім оқытушысының оқу және тәрбие жұмыстары	Байсейтов Данбек	31-32
8	Инновационный подход к формированию научного мышления у детей 6 лет по программе «хочу все знать»	Баялиева А.А.	33-37
9	Профессиональное самоопределение: вызов общественным стереотипам и поиск новой идентичности	Бекова Д.М., Шумилина О.Н.	38-43
10	Программа курса внеурочной деятельности «занимательная математика с литературной минуткой»	Василенко И.Р., Самедова Л.Ш.	44-45
11	Абайдың рухани құндылықтарын география сабақтарына кіріктіру	Галижапарова Э.К.	46-51
12	Исследование педагогического потенциала виртуальной и дополненной реальности в подготовке фармацевтов	Григоренко А.Г.	52-56
13	Өмірдің қиын жағдайында жүрген отбасыларға көмек көрсету	Коштаева А.Е.	57-62
14	Современные подходы к развитию навыков ансамблевого музицирования у детей младшего школьного возраста на материале музыки родного края	Лынный Н.М.	63-66
15	Развитие творческого потенциала и ключевых компетенций слабослышащих детей в инклюзивной среде художественной школы	Максимова И.В.	67-70
16	«Интерактивные занятия и игровые технологии в программе АБВГДейка»	Никишова И.А.	71-76

17	«Музыкалық сауаттылықты қалыптастырудағы сольфеджио рөлі»	Омарова Ж.Н.	77-79
18	Современные подходы к формированию исполнительских умений у учащихся фортепианного класса	Пустынникова Е.Н.	80-82
19	Использование искусственного интеллекта на занятиях английского языка: опыт применения и перспективы	Родионова А.В.	83-87
20	Внедрение игровых технологий в формирование навыков кибербезопасности у учащихся 5 классов	Рудакова Ю.С.	88-92
21	Эстрадный вокал и концертмейстер: искусство музыкального партнерства	Акбулатова А.К.	93-96
22	«Көркемсөз» үйірмесінде үздіксіз білім берудің теориялық және әдіснамалық негіздері	Сарқытқызы Қ.	97-101
23	«Алғашқы әскери дайындық» пәні арқылы оқушыларға тәрбие беру	Смаханов Б.М.	102-104
24	Организация исследовательской деятельности учащихся во внеурочное время	Сухова Е.А.	105-109
25	Музыкальный дневник как инструмент саморефлексии и творческого роста учащихся	Таймасова А.Д.	110-115
26	Дополнительное образование детей в казахстане: нормативные основы и современные ориентиры	Казарина Т.В.	116-121
27	«Сольфеджио сабақтарында оқушылардың музыкалық қабілеттерін дамыту»	Тілекина Ш.А.	122-127
28	Шығармада кездесетін дыбыс шығару тәсілдері	Тілепова Э.Ж.	128-131
29	Жасанды интеллект мүмкіндіктерін пайдаланып 4-сынып оқушыларының оқу жетістіктерін ағалауға (ббжм) дайындау.	Тулеутаева А.Е.	132-137
30	«Ритмические упражнения на уроках фортепиано как средство развития фонологической осознанности у детей с дислексией»	Кудряшова М.Н.	138-142
31	Роль ансамблевой практики в формировании профессиональных навыков пианиста	Половинчева Е.А.	143-147

**ҒЫЛЫМ, ТӘЖІРИБЕ
ЖӘНЕ БАЛАЛАР ИГІЛІГІ:**
қосымша білім беру саласындағы зерттеулер

Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығында Қосымша білім беру және балалардың әл-ауқаты ғылыми-зерттеу зертханасы жұмыс істейді.

Зертхананың мақсаты – қосымша білім беру жүйесін дамытуға және балалардың, жастардың, педагогтердің, сондай-ақ жалпы қоғамның әл-ауқатын арттыруға ғылыми және сараптамалық қолдау көрсету.

**Қосымша білім беру және
балалардың әл-ауқаты зертханасының міндеттері**

Зертхана – ғылым, тәжірибе және инновация тоғысатын орта. Ол зерттеушілерге ғылыми ізденістердің нәтижелеріне қол жеткізуге мүмкіндік береді, магистрлік және докторлық диссертацияларды сүйемелдейді, жастарды зерттеу қызметіне тартады.

Ерекше назар бірлескен жобаларға, ғылыми нәтижелерді коммерцияландыруға, мемлекеттік-жекеменшік әріптестікті дамытуға және халықаралық ынтымақтастықты кеңейтуге аударылады.

Зертхананың негізгі қызметінің өзегінде – қосымша білім берудің сапасы. Бұл бағытта оны бағалау тетіктері әзірленеді, балалар мен педагогтердің әл-ауқатының индикаторлары қалыптастырылады, сондай-ақ халықаралық зерттеулердің (PISA, TALIS, TIMSS) деректері талданады. Құрылып жатқан деректер базасы мониторинг жүргізуге және негізгі даму үрдістерін болжауға мүмкіндік береді.

**НАУКА, ПРАКТИКА И
ДЕТСКОЕ БЛАГОПОЛУЧИЕ:**
исследования в сфере дополнительного образования

В Республиканском учебно-методическом центре дополнительного образования функционирует Научно-исследовательская лаборатория дополнительного образования и детского благополучия.

Цель деятельности Лаборатории — научное и экспертное сопровождение развития системы дополнительного образования и повышение благополучия детей, молодежи, педагогов, а также общества в целом.

Задачи Лаборатории дополнительного образования и детского благополучия

Лаборатория — это пространство, где соединяются наука, практика и инновации. Она предоставляет исследователям доступ к результатам научных изысканий, сопровождает магистерские и докторские диссертации, вовлекает молодежь в исследовательскую деятельность.

Особое внимание уделяется совместным проектам, коммерциализации научных результатов, развитию государственно-частного партнёрства и расширению международного сотрудничества.

В центре деятельности Лаборатории — качество дополнительного образования. Ведется разработка механизмов его оценки, формируются индикаторы благополучия детей и педагогов, анализируются данные международных исследований (PISA, TALIS, TIMSS). Создаваемая база данных позволит проводить мониторинг и прогнозировать ключевые тенденции развития.

МОДЕЛЬ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ОРГАНИЗАЦИИ ДЛЯ ДЕТЕЙ - СИРОТ И ДЕТЕЙ, ОСТАВИХСЯ БЕЗ ПОПЕЧЕНИЯ РОДИТЕЛЕЙ И ШКОЛЫ

Абдракова Алмагуль Касеновна

заместитель директора по учебной работе, КГУ «Центр поддержки детей, нуждающихся в специальных социальных услугах города Семей» управления образования области Абай

Аңдатпа

Бұл мақалада жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларға арналған ұйым мен мектеп педагогикалық ұжымдарының серіктестік негізіндегі өзара әрекеттестігі арқылы тиімді педагогикалық критерийлер моделін қалыптастыру мәселесі қарастырылады. Зерттеу тәрбиеленушінің мектептегі оң мотивациясын дамытуға, сапалы білім алуға қажетті ресурстармен қамтамасыз етуге, баланың біліміндегі олқылықтарды түзетуге және үлгерімін арттыруға, сондай-ақ оның қабілеттері мен талантарын өркендетуге бағытталған. Мақалада педагогикалық ұжымдардың оқу үшін қолайлы орта қалыптастыру, әрбір жетім балаға жеке тәсіл табу, психологиялық қолдау көрсету бойынша жұмыс жоспары ұсынылады.

Түйінді сөздер:

жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларға арналған ұйым, серіктестік өзара әрекеттестік, жетім бала, арнайы әлеуметтік қызметтерге мұқтаж балаларды қолдау орталығы, мектептік дезадаптация, мотивациялық саланы дамыту, баланың құқықтары мен мүдделерін қорғау, әлеуметтік ортаға бейімдеу және интеграция.

Аннотация

Статья посвящена партнёрскому взаимодействию педагогических коллективов организации для детей - сирот и детей, оставшихся без попечения родителей (ОБПР) и школы в построении эффективной модели единых педагогических критериев формирования у воспитанника организации для детей - сирот и детей, оставшихся без попечения родителей успешной положительной школьной мотивации, предоставления необходимых ресурсов для получения качественного образования, желанием помочь ребёнку - сироте, скорректировать и выровнять пробелы в знаниях, повысить его успеваемость, развить способности и таланты. В статье представлен план работы педагогических коллективов по созданию благоприятной атмосферы для обучения, поиска индивидуального подхода к каждому ребёнку - сироте, оказанию психологической поддержки.

Ключевые слова:

организация для детей - сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, партнёрское взаимодействие и сотрудничество, ребёнок -сирота, центр поддержки детей, нуждающихся в специальных социальных услугах (ЦПДН в ССУ), школьная дезадаптация, развитие мотивационной сферы, защиты прав и интересов ребёнка, адаптация интеграция в социуме.

Центр поддержки детей, нуждающихся в специальных социальных услугах - это организация для детей - сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, находящаяся в ведении органа

образования, оказывающая специальные социальные услуги с предоставлением постоянного или временного (дневного) пребывания, а также путём предоставления информационных, консультационных,

посреднических услуг юридическим лицам, деятельность которых связана с осуществлением мер по предупреждению нужды в специальных социальных услугах [1, с.160].

Воспитанник интернатной организации для детей - сирот и детей, оставшихся без попечения родителей (ОБПР), пришедший в школу - это ребёнок, у которого ярко выраженная школьная дезадаптация с пробелами в знаниях. Антисоциальная среда, в которой он находился, заставляла его думать о своём пропитании и выживании и меньше всего о получении образования и посещения школы [3, с.20].

Учитывая, что лишь 4,7% детей, воспитывающихся в учреждениях для детей - сирот и детей ОБПР, характеризуются как практически здоровые, а остальные имеют хронические патологии преимущественно центральной нервной системы, хронические соматические заболевания [2, с.53]. Поэтому учителя школ неохотно работают с данной категорией детей, характеризуют их как сложных, агрессивных и дезорганизованных. Такая позиция чревата тем, что ребёнок -сирота может озлобиться и замкнуться.

Развитие мотивационной сферы обучения – сложный и длительный процесс, и только совместное взаимодействие и усилие педагогических коллективов школ и организации для детей - сирот могут повлиять на школьную мотивацию ребёнка - сироты и вселить в него уверенность.

В связи с чем, чтобы решить проблему повышения качества знания воспитанников в 2008 году педагогическим коллективом учреждения было принято решение обучать воспитанников не в одной школе, как было ранее, а в нескольких школах и в желательном учащимся одного возраста распределить по возможности в разные классы, в том числе и воспитанников с особыми образовательными потребностями, которых стали принимать с 2017 года. В настоящее время воспитанники обучаются в четырёх школах по микрорайону. Данное решение было своевременным, эффективным и правильным, но работа на этом не остановилась. Следующим шагом было проведение психодиагностик по определению уровня мотивации обучения воспитанников, определения их познавательной, эмоционально-волевой и поведенческой сферы. В первую очередь с выводами проведённых психодиагностик ознакомили педагогический коллектив учреждения и затем педагогические коллективы школ.

Третий этап работы посещение уроков с целью изучения воспитанника на уроке и в школе, его взаимоотношение с педагогами и сверстниками, определения уровня подготовки к занятиям и умением управлять своими чувствами.

Вопросы успеваемости, дисциплины воспитанников, результаты посещений уроков и качественного выполнения домашних заданий были ключевыми на повестке заседаний педагогических советов и совещаний, на которых были приняты

решения, что повышение мотивации обучения и получения качественного образования воспитанниками - это не односторонний процесс, необходимо партнерское взаимодействие с педагогическими коллективами школ. Хотелось бы отметить, что руководство и педагогические коллективы школ, где обучались наши воспитанники с воодушевлением приняли наше предложение о сотрудничестве и взаимодействии. По результатам, которого является программа взаимодействия, партнерского соглашения и сотрудничества педагогических коллективов школ и нашего учреждения и составлены планы сотрудничества.

Цель программы -обеспечения единства требований по повышению мотивации обучения, создание благоприятных условий для развития личности каждого воспитанника, установлению личных контактов воспитанника на основе системно - деятельностного подхода. В программе определены следующие задачи совместного сотрудничества:

- формирование положительной учебной мотивации;

- совместная деятельность педагогических коллективов по поиску эффективных педагогических приёмов работы;

- обеспечение защиты прав и интересов ребёнка, безопасного нахождения в школе, создание комфортной пространственной, образовательной, психологической и социальной среды, позволяющей создать условия для самореализации,

раскрытия и развития личностного потенциала:

- координация деятельности педагогов по осуществлению реабилитационного процесса, социализации, преодолению трудностей в обучении, нарушения эмоционально-волевой сферы, проблем взаимоотношений со сверстниками и с педагогами.

- выявление и развитие способностей воспитанников в организации образовательного и воспитательного процесса;

- обеспечение индивидуального подхода к ребёнку, учёт его ближайшей зоны развития и коррекция недостатков в психическом и познавательном развитии;

- сохранение психического здоровья и создание оптимального социально-психологического климата в классе.

Благодаря реализации программы «Путь к успеху» успеваемость воспитанников с 2007 года и по настоящее время стабильно составляет 100 %, а количество воспитанников, обучающихся на «4 и 5» составляет не менее 30% от общего контингента детей. Последние десять лет контингент воспитанников составляет от 70 до 80 детей, из них 30 % это воспитанники с особыми образовательными потребностями. В 2018 году один воспитанник закончил школу на "Алтын белгі" и поступил по гранту в один из престижных вузов Казахстана.

Далее следующим положительным результатом реализации программы взаимодействия и сотрудничества

педагогических коллективов является то, что с 2010 года и по настоящее время число выпускников, поступивших в Вузы с каждым годом стабильно. С 2010- 2025 гг. из 75

выпускников 11 класса поступили в вузы - 49 выпускников, то есть 65 %.

В заключении хочу представить план соглашения и сотрудничества педагогических коллективов.

1.1 Взаимодействие педагогических коллективов образовательных учреждений в процессе организации обучения, воспитания и развития детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей			
№	Мероприятия	сроки	Ответственные лица
1	Поступление ребёнка в ЦПДН в ССУ, изучение документов сбор информации о нем, устройство в школу - предоставление необходимых документов о ребёнке, наблюдение и совместное определение адаптационного периода в классе	По мере поступления	Руководство учреждений, воспитатели, кл. руководители, педагоги-психологи
2	Совместная деятельность педагогических коллективов по поиску эффективных педагогических приёмов работы с воспитанниками	В течение года	Воспитатели, кл. руководители, педагоги-психологи
3	Изучение индивидуальных и личностных особенностей воспитанника ЦПДН в ССУ, его социального паспорта и формирование благоприятного психологического климата в классном коллективе по адаптации воспитанника	В течение года По запросу	Классные руководители
4	Разъяснение классным руководителям и учителям - предметникам индивидуальных личностных особенностей воспитанников ЦПДН	В течение года	Руководство ЦПДН в ССУ, воспитатели
5	Оперативное извещение руководством и воспитателями ЦПДН классных руководителей об отсутствии воспитанника на занятиях по каким – либо причинам	Сентябрь - май	Руководство, воспитатели
6	Контроль классными руководителями об отсутствии воспитанников на занятиях и оперативное извещение администрацию и воспитателей	Сентябрь - май	Классные руководители, руководство школы
7	Заключение типовых договоров об оказании образовательных услуг на учащихся 1 и 10 классы и вновь прибывших, в т.ч. детей с ООП	Сентябрь - май	Руководство школы и ЦПДН в ССУ
8	Обеспечение возможности ознакомления с ходом и содержанием учебно-воспитательного процесса в школе руководство и воспитателей	Сентябрь - май	Руководство школы, классные руководители
9	Взаимодействие с учителями-предметниками, классными руководителями, с администрацией школы по вопросам успеваемости посещаемости, дисциплины воспитанников	Сентябрь - май	Руководство и воспитатели ЦПДН в ССУ
10	Обеспечение администрацией и воспитателями соблюдения воспитанниками внутреннего распорядка и Устава школы, выполнения требований к школьной форме	постоянно	Руководство и воспитатели ЦПДН в ССУ
11	Оформление вновь поступившего воспитанника в школу и предоставление школьных документов	По мере поступления	Руководство ЦПДН в ССУ
12	Прием вновь прибывших воспитанников в школу	По мере поступления	Руководство школы
13	Приём и зачисление учащихся в 1-й класс через предоставление государственной услуги «Прием и зачисление в организации образования» (государственный портал E-GOV)	Апрель	Администрация организаций
14	Приём и зачисление учащихся в 10 класс	Август	Руководство школы
1.2. Организационная работа			
№	Мероприятия	сроки	Ответственные лица
1	Составление и утверждение совместного плана работы школы и ЦПДН в ССУ	2 неделя сентября	Руководство школы и ЦПДН в ССУ
2	Предоставление оперативной информации классным руководителям о вновь прибывшем воспитаннике	По мере поступления	Руководство и воспитатели
3	Обеспечение безопасности жизни и здоровья воспитанников в период учебного процесса	Постоянно	Руководство, кл. руководители, учителя
4	Соблюдение норм педагогической этики и статуса педагога педагогическими коллективами учреждений	Постоянно	Педагогические коллективы
5	Корректировка списка воспитанников, обучающихся в школе	1 раз в четверть	Администрация организаций
6	Предоставление сведений о трудоустройстве выпускников в учебные заведения Типо и Вузы	До 10 сентября	Руководство ЦПДН в ССУ

7	Обеспечение руководством ЦПДН в ССУ условий для получения дистанционного обучения	По мере необходимости	Руководство ЦПДН в ССУ
9	Совместная работа учителей школы и педагогов ЦПДН в ССУ по выявлению и поддержке обучающихся, проявивших выдающиеся способности, через участие в олимпиадном движении, интеллектуальных соревнованиях разного уровня	По мере необходимости	Руководство ЦПДН в ССУ
1.3.Методическая работа			
№	Мероприятия	сроки	Ответственные лица
1	Проведение совместных семинаров, круглых столов и педагогических советов для обмена лучшими практиками	По мере востребованности	Администрация организаций
2	Встречи руководства школы и ЦПДН в ССУ по вопросам совместной работы	Сентябрь - май	Администрация организаций
3	Проведение круглого стола	Ноябрь	Администрация организаций
4	Создание общей базы методических разработок, дидактических материалов и рекомендаций.	Сентябрь - май	Администрация организаций
5	Индивидуальные беседы классных руководителей, учителей-предметников и воспитателей	Сентябрь - май, по запросу	Кл.руководители, учителя, воспитатели
1.4.Воспитательная работа			
№	Мероприятия	Сроки	Ответственные лица
1	Посещение родительских собраний школы и класса, в том числе в онлайн режиме	По плану школы	Воспитатели, руководство ЦПДН
2	Привлечение воспитанников к участию в школьных мероприятиях, в предметных олимпиадах, конкурсах, выставках, спортивных соревнованиях, в том числе дистанционные	По плану школы	Администрация и педагоги школы
3	Регулирование классными руководителями межличностных отношений воспитанников в классе, решение конфликтных ситуаций	По мере необходимости	зам.директора по ВР, кл.руководители, воспитатели ЦПДН
4	Оперативное информирование руководством школы и классными руководителями администрации ЦПДН в ССУ и воспитателей - о гражданах, родственниках или родителях, контактирующих с воспитанниками в школе или на его территории	По необходимости	Руководство школы, классные руководители
5	Обеспечение соблюдения воспитанниками ЦПД в ССУ уважения чести и достоинства педагогов школы	Постоянно	Воспитатели, руководство ЦПДН
6	Обеспечение соблюдения педагогами школ уважения достоинства воспитанника	Постоянно	Руководство и педагоги школы
7	Знакомство классных руководителей с условиями проживания воспитанников и организаций их жизнедеятельности в ЦПДН в ССУ	Октябрь	Классные руководители
8	Профилактические беседы с воспитанником, имеющие замечания и нарушения по дисциплине в школе	По мере необходимости	руководство, кл. руководители, воспитатели
9	Проведение совместных праздников, экскурсий, спортивных мероприятий и выставок.	Сентябрь - май	руководство организаций
10	Организация досуга, кружковой работы, в т.ч. каникулярное время	Сентябрь - май	Руководство, кл.руководители, воспитатели
1.5. Учебная работа			
№	Мероприятия	Сроки	Ответственные лица
1	Работа педколлективов школы и ЦПДН в ССУ по повышению качества знаний воспитанников	Постоянно	Педколлективы
2	Организация индивидуальной работы, дополнительных занятий и консультаций с воспитанниками	По мере необходимости	Учителя-предметники
3	Обеспечение посещения воспитанниками дополнительных занятий и консультаций по предметам	По графику школы	Руководство, воспитатели школы

4	Контроль успеваемости воспитанников через платформу Bilim- класс	Постоянно	Руководство и воспитатели
5	Обеспечение выполнения домашних заданий воспитанниками и наличия учебных принадлежностей.	Постоянно	Руководство, воспитатели, кл. руководители
6	Обеспечения воспитателями ЦПДН в ССУ сопровождения воспитанников на занятия и с занятий в 1 и во 2 смену	Постоянно	Руководство и воспитатели
7	Посещение уроков воспитанников с целью контроля успеваемости воспитанника, поведения на уроке по разрешению администрации и учителя - предметника школы	По мере необходимости	Руководство и воспитатели
8	Работа по предупреждению неуспеваемости	Постоянно	Воспитатели, кл. руководители
1.6. Психолого - педагогическое сопровождение			
№	Мероприятия	Сроки	Ответственные лица
1	Индивидуальное консультирование психологом ЦПДН в ССУ классных руководителей и учителей-предметников по вопросам отклонения в поведении воспитанников	По мере необходимости	Педагог - психолог
2	Обеспечение комплексного подхода в оказании психолого-педагогической, медико-социальной поддержки различных групп обучающихся	Сентябрь - май	Администрация, педагоги-психологи
3	Проведение тренингов для оказания помощи в построении взаимоотношений ребёнка и взрослого	Сентябрь - май	Администрация, педагоги-психологи
4	Диагностика и коррекционно - развивающие занятия специальных педагогов	Сентябрь - май	Администрация, специальные педагоги, педагоги-психологи

Литература:

1. Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 31 августа 2022 года № 385 «Об утверждении Типовых правил деятельности организаций образования соответствующих типов и видов, за исключением организаций высшего и послевузовского образования» стр.210. Приложение 7 «Типовые правила деятельности организаций образования для детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей» стр.160. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029329/>.
- 2.Р.К. Мертон, Социальная структура и anomia / Р.К.Мертон // Социологические исследования. -1992.- №2. С.28-32.
- 3.Л.К. Сидорова «Организация и содержание работы с детьми – сиротами и детьми, оставшимися без попечения родителей» методическое пособие. Москва: Айрис-пресс, 2004 год, 99 стр. (ГУП Чехов. полигр. комб.).
- 4.М. И. Лисина, И. В. Дубровина, А. Г. Рузская и другие «Психическое развитие воспитанников детского дома» Москва: Педагогика, 1990год, 264 стр. (ОПН, Образование. Пед. науки, Пед. психология).

КӨРКЕМ ӘДЕБИЕТТЕГІ АДАЛДЫҚ ИДЕЯСЫ НЕГІЗІНДЕ ҚОҒАМНЫҢ АДАЛ АЗАМАТЫН ТӘРБИЕЛЕУ

А.С. Спанова

Астана қаласы әкімдігінің «Қадыр Мырза Әлі атындағы
Binom school мектеп-лицейі» Астана қ.,

Аңдатпа. Бұл мақалада қоғамның адал азаматын мектептегі жасөспірім кезінен тәрбиелеу қажеттілігі қарастырады. Адамзат өркениетінің басты құндылықтары, адалдық пен әділдікті бойына сіңірген тұлға тәрбиелеу үшін көркем шығарманы жүйелі қолдану жолын көрсетеді. Арнаулы курс ретінде бағдарлама жасап, сол бағдарлама негізінде көркем шығарманың идеясын дұрыс оқыту арқылы мақсатқа қол жеткізуге болатынын дәлелдейді. Аталған мәселенің әлем елдеріндегі, Латвия, Австрия, Швеция, Индонезия тәжірибелерінде шешу жолдарын зерттеген. Отандық Н. Елікбаев, Қ. Усипов, Б.А. Жетписбаевалардың және Linn Nilsson, J. M. Ndiku сияқты шетелдік ғалымдардың еңбектеріне шолу жасаған. Мақалада оқушылармен жүргізілген сауалнама, бақылау, әдеби талдау сияқты зерттеу жұмыстарының нәтижес берілген. Адалдық, әділдік сияқты құндылықтарға жастардың қызығушылығы жоғары екенін анықтап, жүйелі тәрбиелеуді қажет ететінін дәлелдейді.

Түйінді сөздер: жемқорлыққа қарсы мәдениет, адал азамат, әлемдік тәжірибе, көркем әдебиет, адалдық идеясы

Аннотация. В данной статье рассматривается необходимость воспитания честного гражданина общества с юных лет в школе и предлагается четкий путь ее решения. Показывается, как системно использовать произведение искусства для воспитания личности, впитавшей в себя главные ценности человеческой цивилизации – честность и справедливость. Доказывается, что поставленная цель может быть достигнута путем разработки программы как спецкурса и правильного преподавания на ее основе идеи художественного произведения. Изучены методы решения этой проблемы в опыте стран мира – Латвии, Австрии, Швеции, Индонезии. Рассмотрены труды отечественных Н. Еликбаева, К. Усипова, Б. А. Жетписбаевой и зарубежных ученых, таких как Линн Нильссон и Дж. М. Ндику. Статья, основанная на результатах исследования, показывает, что среди молодежи наблюдается высокий интерес к таким ценностям. При этом доказывается необходимость систематического образования.

Ключевые слова: антикоррупционная культура, честные люди, мировой опыт, художественная литература, идея честности.

Кіріспе. Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы мемлекеттік басқару академиясы шығарған «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет негіздері» атты әдістемелік құралында § 9. «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы білім және тәрбие Ағарту және тәрбиелеу жұмыстары» бөлімінде: Жас ұрпақтың сыбайлас жемқорлыққа қарсы сана-сезімін қалыптастыру жөніндегі ағарту және тәрбиелеу -

мемлекеттік сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясаттың бір бөлігі болып табылады. Жоғары мектеп жасында (14-18 жас) сыбайлас жемқорлыққа қарсы құқықтық сананы қалыптастыру жүйелі, мақсатты және үздіксіз процесс болуға тиіс.» -деп атап көрсетті[1].

Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың 2023-2029 жылдарға арналған

тұжырымдамасында практикалық бағыттылықты, тәрбиелік компонентті күшейту және білім алушының функционалдық сауаттылығын дамыту қажеттілігі айтылған. Сонымен қатар жалпы білім беретін мектептердің *PISA*, *TIMSS* және *PIRLS* халықаралық салыстырмалы зерттеулеріндегі нәтижесін жақсарту қажеттілігі көрсетілген. Осыған орай, Қазақстандағы мектептегі білім беру жүйесі балалардың дағдыларын дамытуда әртүрлі оқу және өмірлік жағдаяттар, тұлғааралық қарым-қатынас пен әлеуметтік қатынастар білімін қолдануға бағытталуы тиіс. Қазіргі әлемдік білім кеңістігіндегі халықаралық стандарт талаптарына сай оқыту үдерісінің түпкі нәтижесі құзыреттіліктер болып белгіленуі білім беру жүйесінде функционалдық сауаттылықты қалыптастыруды қажет ететінін атап көрсетті[2].

Мақсаты - адамзат тарихында қалыптасқан адалдық пен әділдік құндылықтарының әлеуметтік, мәдени және тәрбиелік маңызын ашу, жастардың бойында адамгершілік пен әділеттілік сезімін дамытуға бағытталған ұсыныстар беру.

Міндеттері:

- Көркем шығармадағы жемқорлық пен парақорлықты оқыту арқылы біз әлеуметтік дертке қарсы тұруға болатынын түсіндіру;

- көркем шығарма оқуға баулу арқылы қосымша білім беру;

- Жастар арасында адалдық пен әділдік құндылықтарына көзқарасты зерттеу (сауалнама, сұхбат, тәжірибелер жүргізу);

- Тәрбиелік іс-шаралардың тиімді әдістерін анықтау;

Өзектілігі: Қазіргі қоғамда жаһандану, ақпарат ағыны мен әлеуметтік өзгерістер жастардың дүниетанымына зор ықпал етеді. Осындай жағдайда адамзатқа ортақ құндылықтарды сақтап, әділет пен адалдықты дәріптеу – тұрақты қоғам құрудың негізгі шарты.

Бұл мәселені әлем елдерінде шешу тәжірибелері зерттелді. Литва мектептерде «Integrity Pledge» (адалдыққа уәде беру) бағдарламасы жүзеге асырылған[3]. Австриядағы жоғары сынып оқушыларымен «[ScribdCurbing Corruption](#)» өткізілетін тәжірибесі – сыбайлас жемқорлық, академиялық адалдық, сыни ойлау тәрізді тақырыптарды кіші топтық тренингтер арқылы тереңдетеді[4]. Гонконгта мектептермен бірлесіп, сыбайлас жемқорлыққа қарсы "[Scribd](#)" бағдарламасын әзірлеген. Тарихи немесе көркем шығармадағы кейіпкерлер арқылы этика мен моральдық дилеммаларды талқылайды[5]. Ал Индонезияда белгілі әңгіме мәтіндері арқылы жасөспірімдерге моральдық құндылықтар талданады[6]. Қазақстандық және шетелдік педагог-ғалымдарының еңбектеріне шолу жасалды. Қ. Усипов «Сыбайлас жемқорлық – қоғам дерті» тәрбие сағатын ұсынады. Бұл іс-шара тәрбиелік сағатта сыбайлас жемқорлық тақырыбын қозғап, студент жастармен, дөңгелек үстел, дидактикалық материалдар арқылы мәдениетті қалыптастыруға үлес қосқан[7]. Б.А. Жетписбаеваның еңбегінде мектеп пен оқушыларға

бағытталған тәрбие, құқықтық мәдениет тәрбиесі туралы педагогикалық әдістер келтірілген[8]. Шетелдік ғалым-педагогтерден Linn Nilsson (Швеция) – жасөспірімдер әдебиеті арқылы этиканы оқыту жолдары. Әдебиеттен моральдық дилемма талқылау форматын ұсынады[9]. Chrissie Munro – «Values Education for Public Integrity»– құндылықтарға негізделген білім: этика мен интегритиді оқыту оқушылардың моральдық құзыретін арттыратынын дәлелдейтін шолулық жұмыс. Сабақ құрылымдары мен өлшеу идеялары бар[10]. J. M. Ndiku (Кения, 2024) – мектеп бағдарламасына этиканы кіріктіру (Life Skills, Values, Global Citizenship) арқылы жемқорлыққа қарсы көзқарас қалыптастырудың концептуалдық негізін жасайды[11].

Әдістеме. Жоғарыда көрсетілген бағдарламалар мен нұсқау- жобаларды басшылыққа ала отырып, 10-сынып оқушыларына арнап «Көркем әдебиеттегі адалдық идеясы» арнаулы курс бағдарламасы жасақталды. Курс бағдарламасын жүзеге асыру аясында жас ұрпақты мектеп қабырғасынан жемқорлық пен парақорлықтың жат әрекет екенін түсіндіре отырып, одан аулақ болудың қажеттілігін, қазақ жазушыларының еңбектеріндегі тәрбиелік идея негізінде тәрбиелеу, түсіндіру көзделді. Көркем шығарма үлкен әлеуетті күшке ие. Ол адамның сезімі мен сеніміне тікелей ықпал етеді. Жаста берген тәрбие жас шыбықты игендей демей ме? Сыбайлас жемқорлыққа қарсы

күресте көркем туындыны басты қару етіп алсақ, ұтарымыз көп болатынын тәжірибе көрсетті[12]. Отандық орта білім мазмұнын жаңарту барысында қазіргі өмірде кең ауқымды дағдыларға көп көңіл бөлінді. Бұл дағдылар жалпыадамзаттық және этномәдени құндылықтарға негізделіп отырып, оқушыларға оқудағы, сондай-ақ өмірдегі проблемаларды шешуіне мүмкіндік берді. «Кең ауқымды дағдылар» келесі іс-әрекет түрлерінен тұрады: білімді шығармашылықпен қолдану; сыни тұрғыдан ойлау; зерттеу жұмыстарын орындау; АКТ қолдану; тілдік дағдылармен бірге қарым-қатынастың коммуникативтік тәсілдері; топта және жеке жұмыс жасау біліктілігі. Әрбір оқушыны жасына да, мүмкіндігіне де қарамастан тұлға ретінде қабылдауға қол жеткізуге ұмтылу қажет. Оқыту мақсаты оқушы және мұғалім үшін ортақ болады, міне, білім мазмұнын жаңартудың педагогикалық аспектісінің мәні осында[13]. Жұмыс аптасына 1 сағаттан жылдық 34 сағатқа құрылған. Тоқсан сайын практикалық, семинар сабақтар арқылы білімді жинақтау қорытындылау жоспарланған, білім алушылардың білім нәтижесін бағалау шығармашылық жұмыс түрлері арқылы қорытынды бақылау жұмыстары негізінде жүргізіледі.

Білім беру жүйесіне өзгеріс енгізуге қажетті факторлар:

-әлем стандартына сай білім беру;

-бәсекеге қабілетті тұлға тәрбиелеу;

-табысты өмір сүру дағдаларын қалыптастыру;

-әлем азаматын тәрбиелеу;

-тәжірибелік дағдыларды дамыту;

-функционалдық сауаттылықты арттыру;

Бұл бағдарламаның дәстүрлі бағдарламадан ерекшелігі:

1. Блум таксономиясына негізделген тәрбиелік мақсаттарын жасақтау;

2. Бір білім беру аясындағы және пәнаралық байланыстарды жүзеге асыру мақсатында «ортақ тақырыптардың» берілуі;

3. Оқу үдерісін ұзақ мерзімді, орта мерзімді және қысқа мерзімді жоспарлар арқылы ұйымдастыру;

4. Оқытудың тәрбиелік әлеуетін арттыру, оқушының адамгершілік-рухани қасиеттерін қалыптастыру

5. Білім беру деңгейлері аралығында пән бойынша сабақтастықты ескеруге мүмкіндік беретін толық оқу курсы бойынша педагогикалық мақсат қою[13];

6. Бөлімдердің мазмұны мен ұсынылған тақырыптардың уақыт талабына сәйкес келуі, әлеуметтік дағдыларды қалыптастыруға назар аударылуы;

7. Оқытудағы жүйелі-әрекеттік ұстаным (оқушының білім алу үдерісіне белсенді қатысу)

Білімді меңгеру барысын анықтау (бағалау):

-сұрақ-жауап;

-Көркем әдеби шығармалардағы тақырып пен идеяларды ашу, рефераттар, жобалар қорғау, талдау.

-шығарма, эссе, әңгіме түріндегі шығармашылық жұмыстар.

Меңгеру деңгейінің талаптары:

Бұл курсты оқыған оқушылар мына мәселелерді білуі тиіс:

- Ақын, жазушы сөз қозғаған кезең мен тарихи жағдайды;

- Автордың ұлт мұраты үшін атқарған қызметін;

- Жақсылық пен жамандық, ақ пен қараның ара жігін ажырата білу, әділ таразылай білуді[14].

Оқушылар төмендегідей біліктілік дағдыларын меңгереді:

- өтілген тақырып бойынша қосымша іздену, жинаған деректер мен дәйектерді ауызша немесе жазбаша түрде баяндау;

- мерзімді баспасөз материалдарын, кітапханалардағы қосымша әдебиеттерді тиімді пайдалана білу;

- өз пікірін дәлелдеп, тиісті қорытынды-түйін жасау;

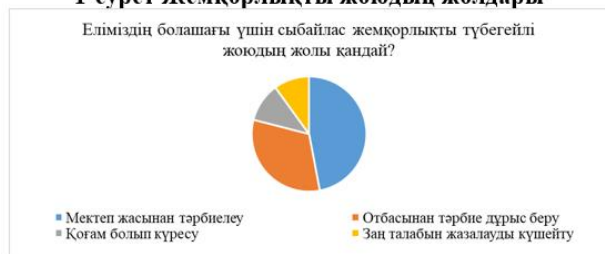
- өз бетінше ғылыми жұмыс, реферат, шығарма, конспект, тезис дайындап, оқушылар алдында қорғау, пікірталастарға қатысу;

- Әр кезеңдегі жемқорлыққа қатысты материалдарды зерделеп, ғылыми тұрғыда жан-жақты зерттеу жүргізу біліктіліктері қалыптасуы тиіс[15].

Практикада қолдану. Арнаулы курс бағдарламасын оқытуды бастамас бұрын 10-сынып оқушыларымен курс алды сауалнамасы алынды. Сауалнамаға Қадыр Мырза Әлі атындағы Бином мектеп-лицейінің 10-сыныптарынан барлығы 70 оқушы қатысты. 1-сұрақ: «Сыбайлас жемқорлық дегенді қалай түсінесің?» - деген ашық сұрақ

берілді. Қатысушылар бұл сұраққа келесідей жауаптар алды. «Сыбайлас жемқорлық - қоғамның ауруы», «Абайдың заманында да орын алған қоғам қасіреті», «Ғасырлар бойы келе жатқан жаман ауру», «Бүгінгі ең өзекті тақырып», «Елдің дамуына үлкен кедергі келтіреді», «Ол жойылмаса - болашақ жоқ» деген сияқты пікір білдірді. 2-сұрақ: «Еліміздің болашағы үшін сыбайлас жемқорлықты түбегейлі жоюдың жолы қандай?» Жауап бергендердің 47% – мектеп қабырғасынан бастап тәрбиелеу керек, 32 % – отбасынан, бала күнінен дұрыс тәрбиелеу керек, 11 % – қоғам болып күресу керек, 10 % – Жазалауды күшейту керек, заңды қатайту керек деп жауап берді. (1-сурет)

1-сурет Жемқорлықты жоюдың жолдары

Соңғы сауалнамаға берген жауаптар бойынша оқушылардың көпшілігі мектеп жасында тәрбиелеу керек деген жауап берді. Курсты оқып аяқтаған соң тағы да курсты аяқтау сауалнамасы жүргізілді. Бұл сауалнама оқушы үшін бұл курстың маңызын анықтау мақсатында өткізілді(2-сурет).

2-суретте көрсетіп тұрғандай оқушылар үшін бұл курс тәрбиелік тұрғыдан ғана емес жазба жұмыстарын, соның ішінде эссе түрлерін жазуда да білім, білік, дағдысының дамуына көп көмекші болды.

Күнтізбелік жоспар мен қысқа мерзімді жоспар ҚР Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 6 сәуірдегі №130 бұйрығына 4-қосымшасына, Оқу-ағарту министрінің 17.03.2023ж. №68 бұйрығына 4-қосымшасына сәйкес жасалды. Күнтізбелік-тақырыптық жоспар пәні: арнаулы курс 10-сынып жылдық сағат саны-34 сағат, аптасына 1 сағат. Теориялық білім беру-25 сағат, практикалық сабақ-5 сағат, семинар сабақ -4 сағат.

Ұсыныстар. (200-250 сөз)

«Адал адам, адал еңбек, таза табыс деген мәселе адамзат қоғамын үнемі алға сүйреп келе жатқан тақырып. Жемқорлық неден басталады? Ол адалдықтың, әділеттіліктің бұзылуынан. Әлемнің қай елін алсақ та жемқорлықпен

күресте көркем шығармалардың көмегіне жүгінеді. Барлық тәжірибелер мектеп қабырғасынан басталады және көркем шығарманың

Жемқорлыққа қарсы насихаттау Жамбыл шығармаларынан бастау алады. Ынсап, рахым, ар, ұят, сабыр, сақтық – Талапқа алты түрлі нөкта

Бөлім		XX ғасырдың I жартысындағы ақын-жазушылардың адамгершілік үндеуі.			
Мұғалімнің аты-жөні:		Спанова А.С.			
Күні:					
Сынып:	Қатысқан оқушылар саны:	Қатыспаған оқушылар саны:			
Сабақтың тақырыбы:		«Кім жазықты» шығармасындағы заман туғызған ашкөздік мәселелері			
Сабақ мақсаты	«Кім жазықты» шығармасындағы заман туғызған ашкөздік мәселелерінің туындау салдары мен соңы қандай өкінішке жеткізетінін анықтайды.				
Сабақтың барысы					
Сабақтың кезеңдері	Мұғалімнің әрекеті	Оқушының әрекеті		Бағалау	Ресурс
Басталуы	Ұйымдастыру кезеңі «Қарлы кесек» арқылы қызығушылықты ояту				
Жаңа білім	«Түсіндірме күнделік» тапсырмасы беріледі.	Шығар мадан үзінді	Түйіні	Пік ір	Көркем шығарма
		Кестемен жұмыс жасайды.			
Ортасы	 «Фишбоун» әдісі арқылы талдау жұмыс беріледі.	«Фишбоун» әдісі арқылы парақорлықты талдап, автор ойын анықтайды. Орындалу барысы: басына – өлеңнің тақырыбы мен идеясын, үстіңгі сүйектеріне- мәтіннің ішіндегі парақорлық мен жемқорлық туралы, астыңғы сүйектеріне – үзінді арқылы дәлелін, құйрығына – шығарма тілі жайлы оқушы ойының түйіні жазылады			Оқулық, хрестоматия
Аяқталуы		Екі жұлдыз, бір тілек			

мазмұнын, идеясын басты құрал ретінде қолданады екен[15].

тақтық. -деп асыл қасиеттерді анық атап көрсетіп, айқын дұрыс жол нұсқап тұр[16]. Ахмет Байтұрсынов

шығармаларындағы жастар бойындағы оңай олжа, жеңіл өмірге құмарлық мінездерін сынау. «Ақын ініме» өлеңі кекесін мазмұнда ақыл айтып: «Кісімсіп ең болмаса қақыр, інім. Сөзіңді тыңдатайын десен жұртқа, Ет асып табақ-табақ шақыр, інім», -деп қоғамның ащы шындығын астармен жеткізеді[17]. Міржақып Дулатовтың «Бақытсыз Жамал» романында Сәрсенбеайдың билікке қол жеткізу үшін туған қызының өмірінің күл талқанын шығаруға дейін барғанын көреміз. Ілияс Жансүгіровтың «Құлагер» поэмасындағы аяқтан шалу, ашкөздік, қызғаншақтық сияқты жағымсыз қылықтардың сыналуы. Балташ сияқтылардың ашкөз, көреалмаушылық қасиеттерін де әшкерелейді[23]. Сәкен Сейфуллиннің «Сыр сандық» өлеңінен жалған достар қолыңда жемің болса, сені шыр айналып қасыңнан кетпейді. Қолыңнан билік кетсе, жемің таусылса, ол жалт береді. Нағыз достар сырын ақтарып, бірін-бірі ұғынып, сыр түйінін берік сақтайды[24]. М.Әуезовтің «Қараш-Қараш оқиғасы» хикаятындағы сыбайлас жемқорлықтың кейіпкер бейнесіне әсерін анық көреміз. Жарасбайдың, Саймасайдың жең ұшынан жалғасқан, тамыры тереңге кеткен жемқорлық әрекеті сол дәуірдің шындығы[25]. Мұхтар Шаханов ұлттық адами құндылықтардан әлемдік құндылықтарға байланыстыра отырып, достықты, махаббатты, табиғатты – тереңнен тартып, философияға жетектеп, күтпеген тың қорытынды жасайды[27]. М.Мақатаев

өлеңдеріндегі әділетсіздік пен мансапқұмарлықтың бүгінгі заманғы көрінісі. «Мына дүние әділдіктен жаралған» деп жырлаған ақын әр сөзінде әділдікті ту етіп, айнымас бағыты етіп ұстайды[28]. Күнтізбелік жоспар негізінде жасалған қысқа мерзімді сабақ жоспары жасалды. Келесі кестеде бір сабақтың жоспары берілді. Сабақтың тақырыбы: «Кім жазықты» шығармасындағы заман туғызған ашкөздік мәселелері.

Қорытынды. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресте көркем туындыны басты қару етіп алсақ, ұтарымыз көп болатынын тәжірибе көрсетті. Ал адасқан жолда бағыт түзейтін құбыламыз, темірқазығымыз Абайды тыңдасақ, данышпан өзінің жетінші қара сөзінде: «Жас бала анадан туғанда екі түрлі мінезбен туады. Біреуі ішсем, жесем деп, екіншісі көрсем, білсем деп туады» дейді. Алғашқы тән құмарлығынан гөрі соңғы аталған жан құмарлықтарын, көрсем, білсем деген құмарлығын адамдықтың қыр сырын тануға бағыттасақ [29]. Дүниенің байлығы имандылық, адалдық, адал кәсіппен, маңдай термен жеген нан екенін терең ұғындырып, өміріне жетер рухани азық бере алсақ, бұдан өткен жеңіс бар ма? Олай болса, алдарыңызда ұсынылып отырған бағдарлама осындай үлкен мақсатты көздейді. Жаңартылған білім мазмұны аясында белсенді қолданылатын СТО әдістері мен тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым дағдыларын ретімен байланыстыра құрылған сабақ жоспарлары балаға заманауи тұрғыда сауатты білім беруге бағытталған. Рас, «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы

іс-қимыл туралы» Заң талабының аясында жемқорлыққа қарсы іс-әрекеттер әр салада жүзеге асырылуда. Сыбайлас жемқорлықпен күресті жеке қарау мүмкін емес. Сондықтан, бұл күресте барша халық болып тұтас, тізе қосып әреке етуіміз керек. «Бір жылдығын ойлаған халық бидай егеді, Жүз жылдығын ойлаған халық ағаш егеді, Мың жылдығын ойлаған халық саналы ұрпақ тәрбиелейді» деген халықтың баласымыз. Еліміздің ертеңі еңселі, тәуелсіздігіміздің тұғыры берік болсын десек, өсіп келе жатқан өрендеріміздің бойынша адалдық дәнін бүгін егуіміз керек.

Күтілетін нәтиже:

- Жастар арасында адалдық пен әділдіктің маңызына деген түсінік қалыптасады;
- Әдебиет, тарих және педагогикалық тәжірибеге сүйене отырып, тәрбиелік іс-шаралардың жаңа үлгілері ұсынылады;
- Оқушылардың жауапкершілік деңгейі артып, әділетті қарым-қатынас жасауға дағдыланады;
- Қоғамдық ортада адалдық пен әділдікті насихаттайтын іс-шараларды ұйымдастыруға негіз болады.

Сыбайлас жемқорлықпен күрес - бүгінгі күннің басты мәселесі. Өскелең ұрпақты сыбайлас жемқорлыққа қарсы үндеу жұмыстың негізгі өзегі. Адалдық, ізгі қасиеттерді қоғамның барлық мүшелерінің санасына сіңіру – мектеп қабырғасынан басталуы тиіс. Сондықтан бұл қоғамның дертіне айналған мәселені шешуде бұл бағдарлама тиімді құрал болып табылады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1.Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет негіздері: оқу құралы / Жалпы редакциясын басқарған б.ғ.д., профессор Б. С. Абдрасилов. – Астана: Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы Мемлекеттік басқару академиясы, 2016. – 176 б.

2.Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың 2023 – 2029 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы ҚР Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы № 249 қаулысы <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2300000249>

3.Muriel Poisson (UNESCO-ИЕР) – «Ethics and Corruption in Education» 2014.

4.Transparency International – «Anti-Corruption Education for Schools and Youth» 2019.

5.OECD (Anti-Corruption Network Roundtable) – «Policy Note: Educating for Integrity» 2023.

6.Ninik Indawati – «Developing Anti-Corruption Education Courses for Prospective Primary School Teachers» Индонезия, 2021.

7.Усипов, Қ. Сыбайлас жемқорлық – қоғам дерті: тәрбие сағаты материалдары. Педагогика және психология институтының тәжірибесі. – Алматы: Еуразия гуманитарлық институты, 2022. – 35–40 бб.

8.Жетписбаева, Б. А. Қазақстан Республикасының сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясы: оқу құралы. – Павлодар: Кереку, 2020. – 180 б.

9.Linn Nilsson – «Teaching Ethics with Young Adult Literature: The Hunger Games as a Moral Dilemma» 2021.

10.Chrissie Munro (U4 Anti-Corruption Resource Centre) – «Values Education for Public Integrity» 2022.

11.J. M. Ndiku – “Integrating Ethics into the School Curriculum: A Conceptual Framework” (Кения, 2024).— 280 б.

12.Қазақстан Республикасының 2015-2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясы / Қазақстан Республикасы Президентінің 2014 жылғы 26 желтоқсандағы №986 Жарлығымен бекітілген.

13.Саурыкова Ж.М. Жаңартылған білім мазмұны аясында пәнаралық байланысты жүзеге асырудың педагогикалық шарттары (PhD 2019)

14.Елікбаев, Н. Е. Қазақстандағы құқықтық-тәрбие мәселелері. – Алматы: Қазақ университеті, 2015. – 240 б.

15.Түстікбаева Г. Әдебиет пен өнердегі адал адам концепті- «Қазақ газеттері» 18 Маусым, 2024.

16.Жолдасбеков М. Жүз жыл жырлаған жүрек. - Алматы,1993.

17.Ысмағұлов Ж.Ахмет Байтұрсынов. Қазақ әдебиетінің тарихы.6-том. -Алматы,2007.

18.Қирабаев С. Жүсіпбек Аймауытов. - Алматы,1993.

19.Елеукенов Ш.Мағжан. - Алматы,1998.

20.Базарбаев М. Жұбан Молдағалиев. Қазақ әдебиетінің тарихы. 9-том. -Алматы, 2005.

21.Ысмағұлов Ж. Міржақып Дулатов. -Алматы,2001.

22.Нұртазин Т. Бейімбет Майлиннің творчествосы. - Алматы,1976.

23.Қаратаев М. Қазақ поэзиясының Құлагері. - Алматы,1974.

24.Қирабаев С. Сәкен Сейфуллин. - Алматы,1974.

25.Қабдолов З.Әуезов. - Алматы:Санат,1997.

26.Әдібаев Х.,Ысмағұлов Ж.Ғабит Мүсірепов. Қазақ әдебиетінің тарихы. 8-том. -Алматы,2004.

27.Қирабаев С. Ақын және уақыт. - Алматы,1998.

28.Ысмаилов Е.Өмір мен өлең. - Алматы,1968.

29.Табылдиев, Ә. Этика және психология – Алматы:Мектеп,1994.— 220 б.

«КРАЕВЕДЧЕСКИЙ КОМПОНЕНТ В ПРЕПОДАВАНИИ ИСТОРИИ КАЗАХСТАНА И НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УЧАЩИХСЯ»

Ахметжанов Д.А., Ковальчук А.В.

*КГУ «Общеобразовательная школа №22» отдела образования города Жезказган
Управления образования области Ұлытау*

Аңдатпа. Мақалада Қазақстан тарихын оқытудағы өлкетану компонентінің рөлін оқушылардың зерттеу дағдыларын, азаматтық ұстанымын және ұлттық мұраға деген қызығушылығын қалыптастырудың тиімді құралы ретінде қарастырады. Авторлар өлкетану материалының интеграциясы оқу процесін тәжірибеге бағдарлаушы және ынталандырушы құрал ретінде атап көрсетеді. Оқушылардың ғылыми-зерттеу қызметін ұйымдастыру әдістеріне, соның ішінде мұрағатпен жұмыс, далалық зерттеулер және жобалық жұмыстарға ерекше назар аударылады.

Түйінді сөздер: өлкетану, Қазақстан тарихы, зерттеу, жоба, шағын Отаным.

Аннотация. Статья рассматривает роль краеведческого компонента в преподавании истории Казахстана как эффективного средства формирования у школьников исследовательских умений, гражданской позиции и интереса к национальному наследию. Авторы подчёркивают, что интеграция краеведческого материала делает учебный процесс более практикоориентированным и мотивирующим. Особое внимание уделено методам организации научно-исследовательской деятельности учащихся, включая работу с архивами, полевые исследования и проектную деятельность.

Ключевые слова: краеведение, история Казахстана, исследование, проект, малая Родина.

Краеведение является фундаментом патриотического воспитания подрастающего поколения. Чем глубже, содержательнее будут знания учащихся о родном крае и его лучших людях, тем крепче и глубже будет их любовь к нашей древней и богатой истории Казахстана.

Стоит отметить огромную роль в воспитании казахстанского патриотизма подрастающего поколения является принятие по инициативе Первого Президента РК программного документа - «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру», национальных проектов «Туған жер», «Сакральная география Казахстана». Их реализация позволила создать каркас казахстанской национальной

идентичности в том числе на основе воспитания любви и гордости к малой Родине [1].

Цель данной статьи - раскрытие значимости краеведческого компонента в преподавании истории Казахстана и его роль в развитии научно-исследовательской деятельности школьников.

Нами сформулированы следующие задачи:

- проанализировать педагогические возможности краеведческого материала в процессе обучения истории Казахстана;
- описать методы и формы организации исследовательской деятельности школьников на основе краеведческого материала;

- показать практические результаты интеграции краеведения в учебный процесс через достижения исследовательской деятельности учащихся;

- сформулировать рекомендации по совершенствованию научно-исследовательской деятельности школьников в краеведении.

Преподавание краеведения в школе базируется на следующих концептуальных подходах: системном, системно-историческом, аксиологическом; на принципах историзма; психолого-педагогической концепции деятельности; идеях демократизации, гармонизации и дифференциации процесса образования и воспитания[2].

К применяемым методам исследования мы включаем историко-культурный, историко-типологический, структурно-обобщающий; историко-педагогический и психологический анализ преподавания школьного краеведения; изучение и обобщение опыта историко-краеведческой работы в школах [3].

На всех этапах краеведческой деятельности мы применяем различные методы исследования, а именно: литературный (работа с журналами, газетами, авторскими работами); архивный (изучение государственных и личных архивов граждан, экспозиций музеев области Ылытау); картографический (создание туристического маршрута); интервьюирование (встречи с ветеранами и почетными гражданами города Жезказган и области Ылытау); визуальная фиксация (зарисовки,

фотографирование и видеосъемка исторических памятников Ылытау).

Основными видами исследовательской деятельности наших учащихся (индивидуально или в группе) являются разработка и защита проекта, выполнение отдельных фокусов исследований. Здесь важнейшим является осознание учениками значимости проведенной научной работы, возможность исследования в реальной жизненной ситуации, представление результатов проекта на научно-исследовательских конкурсах, конференциях, олимпиадах.

Этапы исследования краеведческого материала включают:

- 1) Поиск и сбор информации, которая поможет ориентироваться в процессе исследования, даст изначальный материал для выявления историко-культурных особенностей региона, послужит для фиксации результатов исследований.

- 2) Организация и проведение научной экспедиции (экскурсия) по заранее спланированному маршруту, где на месте обследуются памятники истории и культуры, собираются вещественные материалы, фиксируются наблюдения.

- 3) Обработка результатов наблюдений, их обобщение для разработки исследовательского проекта.

В краеведческой работе на уроках и во внеклассной деятельности мы опираемся на активные методы технологии личностно-ориентированного образования (игра, диалог), приемы критического мышления, развивающие творческие

способности личности и учитывающие индивидуальные особенности и возможности ребенка.

Например, на уроке в 5 классе на тему «Легенды и сказания родного края» класс делится на группы, каждая из которых проработала свою подтему: «Легенда о Домбауле», «Сказание о Жошы хане», «Легенда о Алаша хане», «Легенда об Асан Кайгы», «Легенда о Жерұйық», «Легенда о горе Аулиетау». Далее в группах выбирают спикеров, составляют постеры, Учащиеся распределяют роли в соответствии со способностями и возможностями. Каждый пропускает тему «через себя» и принимает участие в защите групповой работы (постера).

А к примеру, в 6 классе при изучении темы «Живые свидетели истории родного края» целесообразно подавать краеведческий материал в форме опережающих домашних заданий по истории семьи, родственников. Учащиеся подбирали фотографии из семейного архива, сопроводив их кратким сообщением, проводили мини исследование по ключевым словам учителя.

Хорошо организованное первое направление (осуществление краеведческого подхода в обучении), готовит условия для успешного развития внеклассной краеведческой

работы. В результате последнее обогащает и расширяет краеведческие знания учащихся и создаёт наилучшие предпосылки для решения краеведческого принципа в преподавании [4].

Проектно-исследовательская работа формирует у учащихся осознание практической ценности краеведческого материала. При этом конечный продукт проекта - будь то презентация, буклет, исследовательская записка или мини-экспозиция - служит видимым результатом работы, что мотивирует детей стараться и повышает уровень ответственности за собственные знания [5].

Учащиеся нашей школы - активные участники и победители городских, областных и республиканских конкурсов, краеведческих форумов, конференций.

В 2022-2023 учебном году наши учащиеся продемонстрировали следующие успехи:

- Доценко А. заняла 1 место на Республиканском конкурсе юных краеведов «Мен тұратын аймақтың танымал адамдары»;

- Сахар А. заняла 2 место на Республиканском конкурсе юных туристов «Энциклопедия туризма» (эссе);

- Гуцан У., Хребтов Д., Кривицкая М. заняли 3 место на Республиканском конкурсе юных туристов «Энциклопедия туризма» (эссе);

В 2023-2024 учебном году наши учащиеся заняли:

- Сундетуллақызы Қ. - 1 место на городском этапе, 3 место на областном этапе Республиканского конкурса «Менің шағын Отаным»;

- Лаврентьев А. - 1 место на городском, областном, финальном этапе Республиканского конкурса «Менің шағын Отаным».

В 2024-2025 учебном году наши учащиеся заняли:

- Демиденко М. - 3 место в области по настольной интеллектуальной игре «Ұлытау» РНПЦ «Дарын» Управления образования области Ұлытау при поддержке ТОО «Canadian International School» среди учащихся 9-х классов;

- Лаврентьев А. - 3 место на областном Форуме юных краеведов «Тұған өлке тарихының шырақшысы» памяти С.Т. Букурова.

В целом в школе накоплен достаточно весомый потенциал краеведческой деятельности по воспитанию любви, гордости и уважения к историко-культурному наследию нашей малой Родины - Ұлытау.

Исходя из цели, задач и результатов проведенного нами исследования, мы сформулировали следующие рекомендации:

1) применение современных цифровых карт (Google Maps, Яндекс.карта) позволит устанавливать локации исторических объектов в онлайн режиме, создавать собственные экскурсионные маршруты.

2) внедрение искусственного интеллекта (ИИ) позволит создать виртуальный тур по историческому музею или с помощью ИИ «оживить» старые фотографии, наведя на них смартфон.

3) разработка исследовательских проектов позволяет проводить прикладное изучение исторического наследия родного края по таким направлениям как «История и наследие моей малой Родины», «Символ моей малой Родины», «Будущее моей малой Родины» и т.д.

4) реализация межпредметной интеграции школьного краеведения: анализ литературных произведений местных авторов, исследование экосистем региона, использование ИИ-инструментов для создания цифровых продуктов.

5) Систематизация экскурсионной деятельности: проведение регулярных выездных уроков, экспедиций по историческим местам.

6) Установление партнерских отношений с государственными архивами, музеями и общественными организациями для получения доступа к краеведческим материалам и экспертной поддержки.

Таким образом, краеведение - это не просто школьный предмет, а мощный инструмент формирования личности юного патриота! Его

истинная ценность заключается в том, чтобы помочь молодому человеку обрести духовные ориентиры, почувствовать связь поколений и осознать себя неотъемлемой частью народа Казахстана. Ключ к успеху лежит в синтезе межпредметных связей, активном использовании цифровых технологий и, самое главное, в переводе ученика из пассивного слушателя в статус активного исследователя!

Реализация проектного подхода, организация внеурочной деятельности и тесное сотрудничество с местными музеями и архивами превращают изучение малой Родины из обязательного урока в увлекательное путешествие-открытие. Ведь именно с любви к нашей малой Родине начинается большая любовь к нашему Отечеству - Республике Казахстан!

Список использованных источников

1. Учебно-методическое пособие к рабочей программе по факультативному курсу «Краеведение». Издание второе, дополненное\Петропавловск, 2021. - 168 с. С. 5

2. <https://research-journal.org/archive/7-7-2022-may/kraevedcheskaya-deyatelnost-v-sovremennom-shkolnom-obrazovanii>

3. Грахова С.И. Фасилитационное сопровождение краеведческих исследований в школьной практике/С.И.Грахова//Проблемы современного педагогического образования. Серия: Педагогика и психология. - Выпуск 60(2). - 2018. - С. 107-111.

4. Валеев Н.М. Преодолевая забвение/Н.М.Валеев. – Казань: Изд-во АН РТ, 2019. - 376 с. - С.25.

5. Ривкин Е.Ю. Организация туристической работы со школьниками: практическое пособие. - М.: АРКТИ, 2001. - 345с. С. 51.

РАЗВИТИЕ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ У СТУДЕНТОВ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО КОЛЛЕДЖА

Аяганова Бакита Займуловна,

КГКП «Костанайский политехнический высший колледж»

Управления образования акимата Костанайской области

Аннотация: Бұл мақала заманауи өндіріс мамандарының кәсіби дамуындағы сыни ойлаудың маңыздылығын зерттейді. Онда кәсіптік колледжде сыни тұрғыдан ойлау түсінігі мен студенттердің сыни тұрғыдан ойлауын дамытудың шарттары түсіндіріледі.

Аннотация. Данная статья раскрывает значимость критического мышления для профессиональной подготовки современного специалиста производственной сферы. Раскрывается понятие критического мышления и условия развития критического мышления у студентов профессионального колледжа.

Негізгі сөздер: сыни ойлауды дамыту, студент, әлеуметтік тәртіп, кәсіптік колледж.

Ключевые слова: развитие критического мышления, студент, социальный заказ, профессиональный колледж.

Введение

Многие студенты профессионального колледжа в условиях обучения сталкиваются с трудностями, и не у всех студентов получается к началу трудовой деятельности уметь действовать эффективно в ситуациях, когда необходимо быстро принять решение, осуществить выбор, сделать прогноз, а также интерпретировать информацию, сформулировать точку зрения, вести переговоры и другое. Следовательно, необходимы специальные педагогические технологии, к числу которых мы относим технологию развития навыков критического мышления.

Критическое мышление находится в центре внимания исследователей (Д. Брунер, Л.С. Выготский, Д. Дьюи, А.Р. Лурия, А.Н. Леонтьев, Ж. Пиаже, С.А. Рубинштейн и др.). В центре внимания исследователей свобода мышления, которая определяет его критическую направленность, ориентирует на

конструктивную и творческую деятельность.

Исследователи определяют критическое мышление как творческий процесс, позволяющий «взглянуть на проблему под разным углом зрения, учитывая непредвиденные ситуации, и при выборе окончательного решения из возможных необходимо отобрать наиболее важные, которые позволяют максимально решить задачу». [2, с.16]

Образовательный процесс, который строится с использованием принципов критического мышления, подразумевает, что на уроке каждый студент может высказать свои мысли, идеи, размышления и оценки независимо от мнений остальных обучающихся.

Для студентов профессионального колледжа, как будущих специалистов производственной сферы, владение навыками критического мышления открывает дорогу к профессиональному саморазвитию:

умения прогнозировать, проектировать решение с учетом реальных условий и современных технологий помогают учитывать перемены, видеть изменения в технологии и управлении производством. [3]

Можно сказать, что критическое мышление меняет психологию студента, раскрывает его адаптивные возможности, способствует формированию деловых качеств, актуальных в будущей профессии. [1]. В целом, развитие критического мышления является необходимым для выпускника профессионального колледжа, независимо от специальности.

Методология

В ходе исследования нами были разработаны условия развития критического мышления у студентов профессионального колледжа.

Первое условие предполагает, что на занятиях целенаправленно реализуется обучение данному типу мыслительной деятельности, используется технология развития критического мышления для решения профессионально-ориентированных задач. В центре внимания технология развития критического мышления, позволяющая в совместной деятельности педагогу и обучающимся пройти путь от постановки цели к достижению результата: «Вызов – осмысление содержания – рефлексия». Важно использовать данную технологию как на отдельных занятиях, так и в системе учебной работы в процессе

профессиональной подготовки студентов.

Второе условие подразумевает, что разработаны критерии и показатели, объективные и субъективные показатели, по которым можно судить об уровне развития навыков критического мышления, позволяющие своевременно корректировать и направлять данную работу.

Исследовательская часть

Опытная работа проводилась в КГКП «Костанайский политехнический высший колледж» Управления образования акимата Костанайской области, город Костанай, Республика Казахстан. Общее число участников опытно-экспериментального исследования составили обучающиеся экспериментальной группы ТЗ-25, контрольной группы ТЗ-26 специальности «Элеваторное, мукомольное и крупяное производство» составило 50 студентов.

В ходе опытной работы были апробированы условия развития критического мышления у студентов профессионального колледжа (на примере курса «Русский язык» в экспериментальной и контрольной группах специальности «Элеваторное, мукомольное и крупяное производство»).

Комплекс приемов и упражнений для развития критического мышления систематически использовался на учебных занятиях в соответствии с календарно-тематическим планом и содержанием дисциплины (на примере курса «Русский язык» для 10-

11 классов естественно-математического направления уровня общего среднего образования по обновленному содержанию).

Практическое применение

Более подробно остановимся на трех типах заданий представленных в комплексе приемов и упражнений: первый тип

(репродуктивный)-на узнавание, на запоминание, направлен на знание алгоритма, умение применять его при решении нестандартных заданий и упражнений; второй тип (частично-поисковый) -на понимание, на внутритемное обобщение; третий тип (эвристический) -направлен на межпредметное обобщение, на межпредметные связи и формирует умение обобщать материал на уровне разных тем, умение использовать уже известные знания в новой ситуации (при выполнении нестандартных заданий), гибкость ума. В целом, все уроки с использованием комплекса приемов и упражнений прошли эффективно, обучающиеся получили возможность раскрыть себя, продемонстрировать свои знания, творческие умения и способности; познакомились со множеством новых способов работы с информацией. Многие обучающиеся стали более раскрепощенными и активнее отвечать уроках. При помощи комплекса подобранных приемов на разных этапах «Вызова-осмысление-рефлексия» (кластеры, инсерт, синквейн) для развития критического мышления студенты были включены в самые разные виды работы с информацией, а также помогали увидеть возможности применения

данных приемов при работе с любой информацией.

Результаты контрольной диагностики по разработанным критериям (мотивационный, когнитивный, аналитический, рефлексивный) показали положительную динамику.

Так, наблюдается положительная динамика в показателях мотивационного критерия: высокого уровня до 53,3% и среднего до 40%. Показатели низкого уровня развития навыков критического мышления у студентов экспериментальной группы снизились до 6,7%. Показатели очень низкого уровня развития навыков критического мышления у студентов экспериментальной группы выявлены не были. В группе студентов контрольной группы показатели не изменились.

Рекомендации

Полученные данные контрольной диагностики когнитивного критерия дают основания утверждать, что наблюдается положительная динамика в показателях высокого уровня до 53,3% и среднего до 43,3%. Показатели низкого уровня развития навыков критического мышления у студентов экспериментальной группы снизились до 3,3%. Показатели студентов контрольной группы остались на том же уровне.

Заключение

Данные диагностики аналитического критерия развития навыков критического мышления выявили, что показатели высокого уровня возросли до 60,0% и среднего

до 30,0%. Показатели низкого уровня развития навыков критического мышления у студентов экспериментальной группы снизились до 10,0%. В группе студентов контрольной группы показатели не изменились.

Анализ данных диагностики рефлексивного критерия показал, что у студентов экспериментальной группы отмечается повышение: включенности в процесс деятельности; заинтересованности в успешности; способных к пониманию инструкций и их выполнения.

Таким образом, можем утверждать, что для развития критического мышления студентов профессионального колледжа необходимы определенные условия. Решение проблемы развития критического мышления будущих специалистов производственной сферы требует пристального внимания педагогического сообщества.

Перечень использованных источников

1. Беляев В.П., Гладкова И.В. Развитие навыков критического мышления [Электронный ресурс]: учебно-методическое пособие для магистрантов всех направлений и специализаций / Беляев В.П., Гладкова И.В. – Екатеринбург: Изд-во УГГУ, 2019. – 23 с.

2. Касаткина Н.С. Формирование критического мышления студентов вуза / Н.С. Касаткина; Южно-Уральский государственный гуманитарно-педагогический университет. – Челябинск: Южно-Уральский научный центр РАО, 2020. – 152 с.

3. Матвеева Т.М. Формирование критического мышления у современного школьника/ Т.М. Матвеева // Ученик в обновляющейся школе. – 2022. – №12. – С. 83-89.

ҚОСЫМША БІЛІМ ОҚЫТУШЫСЫНЫҢ ОҚУ ЖӘНЕ ТӘРБИЕ ЖҰМЫСТАРЫ

Байсейтов Данебек

Қазір заман талабына сай әр мұғалім өз сабағын жаңаша ұйымдастырып, түрлендіруге ұмтылады. Мұғалімнің көп ізденісі, біліктілігі, сабақты әрқилы өтуі оқушының сабаққа деген қызығушылығын арттырып қана қоймай олардың өз бетінше білім алу қажеттілігін тудырады.

Кез - келген оқыту белгілі мөлшерде адамды дамытады. Оқитын пән қаншалықты жаңа, бағалы болса да, мұғалімнің шеберлігі жоғары болып, оқушының белсенділігін туғыза алмаса, берген білім, күткен нәтижені бермейді. Жаңа технологияның басты мақсаттарының бірі - баланы оқыта отырып, оның еркіндігін, белсенділігін қалыптастыру, өз бетінше шешім қабылдауға дағдыландыру.

Оқушыға жаңа шығарма бергенде, көп сөйлеп, ұзақ түсіндірудің қажеті жоқ. Айтып түсіндіргеннің орнына домбыра аспабында өзі ойнап көрсетсе, ол сабақ тартымды да, қызықты, әрі оқушыға түсінікті болады. Бұл жерде орыстың атақты педагогы және скрипкашысы Л. Ауэрдің мына сөзін еске сақтаған жөн. «Сөзбен сабақ берген – аздап сабақ бергенмен бірдей», дейді ол. Бұл сөзде үлкен шындық бар. Музыка ойнап, орындап бергенді ұнатады. Демек оқытушы мұндай әдістен қол үзбеу керек. Бірақ бұл мәселеге біржақты қарауға болмайды. Оқытушы айтып та, ойнап та,

түсіндіруі тиіс. Сабақ берудің бұл екі әдісі бірін бірі толықтырып оқушы ойынына қайткендеде әсерін тигізетін болуы керек.

Музыкалық шығармалардың мазмұнын, көркемдік дәрежесін түсіну, оның ішкі сырын көңіл күйі арқылы сезу, беріле орындау деген сөз. Шығарма мазмұны түсінікті болып музыкалық образы оқушы санасына ой салғанда ғана, орындаушы шығарманы шын сүйсініп ойнайтын болады.

Оқу және тәрбие жұмыстарын жоспарлаудың үлкен педагогикалық мәні бар. Әрбір оқу жылының басында жасалатын бұл жұмыс жоспарында оқушы не үйренеді, қанша шығарма игеруі тиіс, қандай тәрбие жұмыстары өткізілуі керек – міне осындай мәселелер қамтылады. Оқушыны жан – жақты тәрбиелеуде ерекше орын алатын тәрбие жұмысының негізгі бір бөлімі репертуар мәселесі. Оқу жоспарын жасағанда оқытушы әрбір шығарманы егжей тегжейіне дейін зерттеп, танысып, оқушының орындаушылық шеберлігін өсіретіндерін іріктеп, талдап алу қажет. Оқушының орындау шеберлігін, техникасын дамытуда бірден – бір көмегін тигізетін сабақтың бірі жаттығулар, гаммалар, этюдтер. Оқу жоспарында берілген нотаға қарап бірден ойнап кету маңызы ерекше зор. Шындығында орындаушы жәй кітапты қалай судыратып оқитын

болса, нотаны да солай мүдірмей оқып, ойнайтын болуы керек. Оған жету үшін дағдылану, жаттығу қажет. Бірден нотаға қарап ойнау оқушының ойнау қабілетінің озықтылығын, оның шығармашылық өрісінің құлашын кең жайып өскендігін көрсетеді.

Өнерлі оқушылардың жан – жақты білімді болуы, оның орындаушылық өнерінің өсуіне, орындайтын шығармасының мазмұнын, сипатын, стильдік ерекшелігін терең түсінуіне айтарлықтай пайдасын тигізеді. Бұл жерде айта кететін мәселе, оқушының қоғамдық жұмыстармен айналысуына, көркем өнерпаздар үйірмелерімен байланыста болуына, мүмкіншілік жасау керек. Мұндай жұмыстар оқушының ұйымдастырушылық қабілетінің ширауына нәтижелі әсерін тигізетін болады.

Оқушылардың сана – сезімі, өмірге деген көз қарасы, мінез – құлқы, білімі, жалпы мәдениеті, музыкалық қабілеті бірдей болып келмейді. Әрбір оқушының өзіндік ерекшелігі оның тәрбиесіне, шыққан ортасына байланысты. Демек, оқытушы өзінің тәрбие жұмысында әрбір оқушыға өз алдына жеке-жеке педагогикалық әдістерін қолдануы қажет. Жеке сабақтың пайдасы, оқушыны жан – жақты білуге мүмкіндік береді. Әрине, өз кемшілігін біртіндеп жою, жақсылыққа үйрену, сапалы білімге талпыну оқушының

өзіне, оның мінезіне байланысты. Бірақ мұның бәрі оқытушының тірбиелік жұмысынан, қырағы көзінен таса қалмауы керек.

Қосымша білім оқытушысының оқу және тәрбие жұмыстары-оқушылардың жан – жақты дамуына, шығармашылық қабілеттерін ашуға және тұлғалық қасиеттерін қалыптастыруға бағытталған маңызды педагогикалық процес. Бұл жұмыс тек қана білім берумен шектелмей, балалардың рухани-адамгершілік, эстетикалық және әлеуметтік дағдыларын дамытуға да зор үлес қосады.

Музыка тек өнер емес, ол тәрбие құралы. Өн айту, аспапта ойнау, музыкалық шығармаларды тыңдау арқылы балалар өз эмоциясын, ішкі жан дүниесін білдіре алады, сонымен қатар сұлулықты, үйлесімділікті сезіне бастайды.

Музыкадағы қосымша білім беру – оқушылардың эстетикалық мәдениетін дамытатын, өнер арқылы тәрбиелейтін, ұлттық құндылықтарды дәріптейтін маңызды бағыт. Оқытушының кәсібилігі мен шынайы ықыласы – жас өнерпаздардың болашағына жол ашатын басты күш.

Пайдаланылған әдебиеттер:

М.Әубәкіров.

А.Жайымов. Б.Сәрсенбай. Б.Ысқақов
«Домбыра үйрену мектебі».

ИННОВАЦИОННЫЙ ПОДХОД К ФОРМИРОВАНИЮ НАУЧНОГО МЫШЛЕНИЯ У ДЕТЕЙ 6 ЛЕТ ПО ПРОГРАММЕ «ХОЧУ ВСЕ ЗНАТЬ»

Баялиева Айгуль Адилетовна

*КГУ «Дворец школьников отдела образования города Тараза
управления образования акимата Жамбылской области»*

Аннотация:

В статье представлена инновационная методика организации занятий по дополнительному образованию для детей 6–7 лет, разработанная в рамках программы «Хочу всё знать». Основное внимание уделено циклу «Занимательная астрономия», включающему темы «Луна или месяц», «Солнце» и «Звёзды. Млечный путь». Цель программы — формирование у дошкольников интереса к естественным наукам через игровые, исследовательские и наблюдательные формы работы. Материал направлен на развитие познавательной активности, формирование основ научного мировоззрения, умения рассуждать и делать выводы.

Аңдатпа:

Бұл мақалада «Хочу все знать» бағдарламасының бір бөлігі ретінде, 6-7 жастағы балаларға арналған қосымша білім беру сабақтарын ұйымдастырудың инновациялық әдістемесі ұсынылған. Негізгі назар «Ай немесе жарты ай», «Күн» және «Жұлдыздар. Құс жолы» тақырыптарын қамтитын «Қызықты астрономия» бөліміне аударылған. Бағдарлама мақсаты - мектеп жасына дейінгі балалардың жаратылыстану ғылымдарына деген қызығушылығын ойын, зерттеу және бақылау әрекеттері арқылы дамыту. Материал танымдық белсенділікті дамытуға, ғылыми дүниетанымның негіздерін қалыптастыруға, ойлау және қорытынды жасауға бағытталған.

Ключевые слова: астрономия для детей, исследовательская деятельность, интеграция наук, игровой подход.

Кілт сөздер: балаларға арналған астрономия, зерттеу әрекеттері, ғылымдарды интеграциялау, ойын тәсілі.

Введение

Современная практика дополнительного образования в Казахстане предъявляет новые требования к содержанию занятий с детьми 6 лет. Педагог ставит перед собой задачу развивать у детей не только знания, но и умение мыслить, задавать вопросы и искать ответы самостоятельно. Переход от простой передачи знаний к формированию исследовательской позиции ребёнка становится ключевым ориентиром педагогики XXI века. Программа «Хочу всё знать», включающая направления отвечает данной задаче.

Особую роль в программе играет раздел «Занимательная астрономия», который знакомит детей с основами строения и явлений космоса в доступной и

занимательной форме. Через наблюдения, творческие задания и опыты дети осваивают базовые понятия астрономии, физики и географии, учатся видеть взаимосвязь между явлениями природы и научными законами.

Цель настоящей публикации — представить инновационный педагогический опыт по реализации программы «Хочу всё знать» и раскрыть особенности методики преподавания цикла «Занимательная астрономия», где обучение строится через исследовательские сказки, игровые эксперименты и включения научных явлений в игровые форматы. Раскрыть методологическую основу и продемонстрировать эффективность внедрения через анализ фрагментов занятий по астрономии.

Актуальность данной работы определяется необходимостью интеграции научных знаний в игровой и доступной форме, что способствует раннему развитию естественно-научного мышления. В условиях внедрения обновленного содержания образования в Казахстане особое значение приобретает методическая поддержка педагогов дополнительного образования, ориентированная на практику деятельностного и интерактивного обучения.

Задачи:

- Описать структуру и методологическую основу разработанных занятий;
- Показать исследовательский потенциал игровых форм;
- Определить эффективность методики и её применение в практике детских кружков.

Методическая основа программы базируется на интеграции деятельностного, игрового, проектного и исследовательского подходов, которые обеспечивают активное участие ребёнка в процессе познания. Центральное место занимает педагогическая технология занимательного обучения, которая предполагает сочетание познавательных задач с элементами сказки, эксперимента и творчества.

Основными принципами являются:

- доступность — подача сложных научных понятий через понятные аналогии и игровые образы;
- наглядность — использование моделей, схем, рисунков, мультимедийных материалов;
- интеграция — объединение элементов физики, географии и

природоведения в единое смысловое поле;

- творческое вовлечение — выполнение детьми проектов, рисунков, инсценировок и мини-экспериментов. В основе методики — структурирование урока на этапы с чётко выделенными функциями каждого звена:

- Организационный момент (1 минута) — создание эмоционального настроения;
- Вводная беседа (5 минут) — актуализация знаний и постановка темы через сказочный сюжет;
- Новая тема (рассказ и объяснение педагога) — 10 минут теоретического введения в форме рассказа или сказки, сопровождающегося вопросами и мини-опытами;
- Разминка (3 минуты) — двигательная пауза или игра, связанная с содержанием занятия;
- Новая тема (демонстрация наглядности) — 8 минут практических наблюдений или эксперимента;
- Итог занятия (3 минуты) — подведение итогов, рефлексия, обсуждение выводов.

Для реализации методики разработан цикл занятий по 5 разделам:

- «Занимательная география»;
- «Природоведение»;
- «Занимательная астрономия»;
- «Занимательная химия»;
- «Занимательная физика».

Для примера рассмотрим 3 занятия цикла «Занимательная астрономия»:

- «Луна или месяц» — знакомство с фазами Луны и движением спутника Земли, и отражением света Солнца.
- «Солнце» — раскрытие понятия источника света и тепла, обсуждение

роли солнечного света и тепла для жизни на Земле.

- «Звёзды. Млечный путь» — формирование представлений о звёздном небе, созвездиях и галактике. Анализ проводился по критериям: ясность формулировок, соответствие возрасту, распределение когнитивной нагрузки, баланс «слово/действие».

Приемы мотивации включают:

- обращение к сказочным персонажам (Капелька, Солнечный лучик);
- игровые ситуации с научным содержанием;
- задания на догадку, эксперимент, рассуждение.

Каждое занятие включает три ключевых этапа:

- мотивационно-познавательный (игровая беседа, загадки, вступительная история);
- исследовательский (опыт, наблюдение, эксперимент или демонстрация);
- творческий (рисование, лепка, создание макетов или мини-проектов).

Инструменты диагностики — наблюдение за активностью детей, устная рефлексия.

Исследование проводилось в кружке «Маленький гений», с детьми 6 лет. Перед внедрением методики был проведён входной мониторинг — определение уровня знаний и интереса детей к темам естественно-научного цикла. Большинство детей обладали фрагментарными представлениями: знали, что «Солнце светит днем», «Луна ночью», но не могли объяснить, почему это происходит. Выбор научного материала — базовый астрономический

минимум: фазы Луны, свойства Солнца как звезды, структура Млечного пути. Подход — не дать энциклопедию, а открыть механику явлений.

Занятие «Луна или месяц» строилось в форме геосказки: педагог в роли рассказчика ввёл детей в историю о Луне, которая «меняет свой наряд» каждую неделю. Дети рассматривали фотографии фаз Луны, наблюдали изменение её формы на макете (фонарик и мяч), делали вывод: Луна светит отражённым светом Солнца.

На занятии «Солнце» дети изучали роль светила через эксперимент с тенями: «Если бы Солнце спряталось, что стало бы с нашей Землёй?». Через простейшие опыты (нагревание поверхности под лампой, тень от предмета) они наглядно увидели, как энергия Солнца влияет на жизнь.

Урок «Звёзды. Млечный путь» - дети создавали макет звёздного неба с помощью фонариков и чёрной ткани, искали знакомые созвездия, слушали сказание о Млечном пути. Обсуждение завершалось коллективным мини-проектом — изготовлением «карты моего неба».

Для проверки эффективности методики проводилось педагогическое наблюдение в группах детей 6 лет в течение учебного года.

Результаты показали, что после систематического применения методики:

- 87% детей проявляют устойчивый интерес к занятиям естественнонаучного цикла;
- 74% детей демонстрируют способность объяснять простые физические и астрономические явления; смогли правильно объяснить

простейшие закономерности (день—ночь, движение Луны, роль Солнца);

- 92% детей положительно воспринимают исследовательские задания и стремятся повторять опыты дома и показали высокий интерес к природным явлениям.

У воспитанников повысился уровень речевой активности, познавательного интереса, самостоятельности в рассуждениях, они стали чаще задавать уточняющие вопросы и выдвигать гипотезы, а также приобрели умение объяснять природные явления своими словами. У ребят развились коммуникативные навыки — работа в парах, обсуждение наблюдений.

Таким образом, программа способствует развитию аналитического мышления, воображения и умения устанавливать причинно-следственные связи. Эффективность методики подтверждена ростом показателей познавательной мотивации: на завершающем анкетировании 95% детей заявили, что им «понравилось узнавать про небо» и «хотят ещё смотреть звёзды».

Методика была апробирована в группах дошкольного возраста. Дети быстро выходят в обсуждение, формулируют гипотезы, удерживают сюжет. Демонстрационные элементы повышают концентрацию.

Методика может быть успешно использована в учреждениях дополнительного образования, детских садах, центрах развития, начальной школе в кружках естественно-научного направления. Её особенность — гибкость и возможность адаптации под любую возрастную группу. Её структура позволяет адаптировать

занятия под различные уровни подготовленности детей и временные рамки.

Принципы реализации:

- **интегративность** — соединение астрономии, физики и сказочного повествования;
- **наглядность и действие** — обучение через эксперименты, модели и игры;
- **рефлексия** — обсуждение детьми своих открытий и формулирование выводов;
- **доступность** — использование подручных материалов, отсутствие сложного оборудования.

Использование игровой формы позволяет развивать не только познавательные способности, но и эмоциональную сферу, воображение, коммуникативные навыки.

Наиболее эффективными оказались следующие формы работы:

- мини-лаборатории «Солнечная мастерская» и «Тайны неба»;
- создание макетов «Наша Солнечная система»;
- наблюдения за Луной и звёздами в вечернее время (в сопровождении родителей).

Применение методики показало, что даже у детей дошкольного и младшего школьного возраста возможно формирование зачатков научного мышления, если педагог выстраивает процесс в атмосфере игры, открытий и личного участия.

Рекомендации:

- Использовать методику как основу для комплексных программ естественно-научной направленности;

- Проводить межпредметные недели «Мир науки глазами детей» с участием родителей;
- Разрабатывать методические пособия и цифровые ресурсы (презентации, видео опыты, рабочие листы);
- При подготовке педагогу рекомендуется адаптировать материал под конкретную группу, учитывая уровень подготовленности детей и особенности восприятия;
- Для усиления наглядности можно использовать цифровые ресурсы — видеозаписи космоса, приложения по астрономии, онлайн-планетарии;
- Эффективным является привлечение родителей: семейные наблюдения за ночным небом, обсуждение увиденного, участие в «вечерах наблюдений»;
- При оценке результатов важно учитывать не только знание фактов, но и интерес к исследованию, умение выдвигать гипотезы, рассуждать.

Заключение:

Представленная методика подтверждает, что научное образование может быть доступным и увлекательным даже для самых маленьких учеников. Программа «Хочу всё знать» формирует у детей не только знания, но и эмоционально-познавательное отношение к миру. Через игру, и творчество ребёнок учится воспринимать науку как часть своей жизни, а не как сложную и недостижимую сферу. Опыт реализации цикла «Занимательная астрономия» в программе «Хочу всё знать» показывает, что даже сложные физические и астрономические явления

могут быть понятны и интересны детям младшего школьного возраста. Подобный подход обеспечивает прочную основу для будущего учебного успеха и формирования научного мировоззрения. Инновационность программы заключается в интеграции исследовательского подхода с художественно-творческими методами, что делает обучение живым, личностно ориентированным и эмоционально насыщенным. Использование авторских методических приёмов способствует формированию основ научного мышления, развивает речь, внимание, память, воображение и познавательную активность.

Таким образом, предложенный опыт может служить эффективной моделью для педагогов дополнительного образования, стремящихся к созданию интерактивных, познавательных и эмоционально насыщенных занятий. Дальнейшие исследования могут быть направлены на расширение программы и создание цифровых модулей, позволяющих детям проводить наблюдения и опыты в виртуальной среде.

Перечень использованных источников:

- [1] Ильин Е.П. «Психология для педагогов» – Алматы: 2020.
- [2] Ли Е. Д., Ибашова А. Б., Кубиева А. А. «Теория и методика преподавания естествознания в начальных классах» – Костанай 2017
- [3] Абдуллина, О. А. «Теория и практика формирования познавательной активности младших школьников» – Алматы.

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ САМООПРЕДЕЛЕНИЕ: ВЫЗОВ ОБЩЕСТВЕННЫМ СТЕРЕОТИПАМ И ПОИСК НОВОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ

Бекова Дальмира Маратовна, Шумилина Ольга Николаевна

*Коммунальное государственное учреждение «Гимназия №3»
акимата города Караганды государственного учреждения
«Отдел образования города Караганды»*

Аңдатпа

Мақала тез өзгертін технологиялық жағдайлар мен еңбек нарығындағы сын-қатерлер аясындағы кәсіби өзін-өзі анықтау мәселесін талдайды. Қарағанды қаласының №3 гимназиясы әзірлеген «Болашаққа жолдама» кешенді жалпы мектептік бағдарламасының тәжірибесі ұсынылған. Бағдарламаның мақсаты – оқушылардың саналы мамандық таңдауын қалыптастыру үшін барлық оқу сатыларында жүйелі кәсіптік бағдар беру жұмыстарын қамтамасыз ету. Ол курстарды, диагностиканы, оқу процесіне интеграцияны және ЖОО-лармен әріптестікті қамтиды. Статистикалық талдау грант негізінде оқуға түскен түлектердің үлесінде оң динамиканы растайды, бұл оқу құралының оқушылардың табыстылығын және таңдау саналылығын арттыруға қосқан үлесін көрсетеді.

Түйін сөздер: Кәсіби өзін-өзі анықтау, кәсіптік бағдар, еңбек нарығы, саналы таңдау, «Болашаққа билет», гимназия.

Аннотация

Статья анализирует проблему профессионального самоопределения в условиях стремительных технологических изменений и вызовов рынка труда. Представлен опыт Гимназии №3 г. Караганды по реализации комплексной общешкольной программы «Билет в будущее». Цель программы – обеспечить системную профориентационную работу на всех ступенях обучения и сформировать у учащихся осознанный выбор профессии. Программа включает курсы, диагностику, интеграцию в учебный процесс и партнерство с вузами. Статистический анализ подтверждает положительную динамику в доле выпускников, поступивших на грантовой основе, что свидетельствует о вкладе пособия в повышение успешности и осознанности профессионального выбора.

Ключевые слова: Профессиональное самоопределение, профориентация, рынок труда, осознанный выбор, «Билет в будущее», гимназия.

Во всем мире, включая Казахстан, профессиональное самоопределение является важным аспектом самореализации молодого поколения, начиная с раннего возраста.

Согласно историческим данным, выбор профессии стал актуальным в начале 20-го века. В 1903 году в Страсбурге (Франция) был создан кабинет профориентации для

продвижения осознанного выбора профессии (Гайкевич С.В., «Теоретические подходы к понятию «профориентационная деятельность» в педагогической, психологической и социально-педагогической литературе»).

В начале 20-го века американский психолог Гуго Мюнстерберг начал разрабатывать психологические тесты

для оценки профессиональной пригодности и рассматривал использование психодиагностических процедур в профориентации.

В 1908 году Фрэнк Парсонс, теоретик социальной работы, создал «Бюро по выбору профессии» для учащихся, применив научный подход к выбору профессии. Он подчеркивал, что личность должна иметь четкое представление о своих интересах, потребностях, возможностях и склонностях, а также знать востребованность выбранной профессии.

В современном мире появляются новые профессии, а рынок труда стремительно меняется. Нынешние ученики начальных классов могут быть заняты в профессиях, которые сегодня еще неизвестны. Необходимость обновления атласа профессий очевидна. В условиях быстрого развития технологий и глобальной компьютеризации выбор профессии стоит особенно остро. Востребованы молодые люди с развитыми навыками 21 века, соответствующими выбранной профессии.

Для содействия успешной самореализации учащихся, Гимназией №3 г. Караганды была разработана общешкольная комплексная программа «Билет в будущее». В рамках этой программы были разработаны и апробированы программы гимназического компонента для различных ступеней обучения: «Парад профессий» (1-4 классы), «Профориентация. Путь к выбору профессии» (9-е, 11-е классы), «Искусство и личность» (10-е, 11-е

классы). В 2023 году результаты апробации были представлены на областном форуме «Билет в будущее», где заняли третье место, и были даны рекомендации по составлению пособия, в 2025 году методическое пособие «Билет в будущее» заняла 2 место в республиканском конкурсе «Методический вернисаж».

Цель данного методического пособия «Билет в будущее» - обеспечить учителей практическими материалами для профориентационной работы на всех ступенях обучения, начиная с начальной школы и заканчивая старшей, с целью формирования у учащихся осознанного выбора профессии.

Задачи пособия:

Ознакомление учащихся с широким спектром профессий и их спецификой. Определение учащимися своих интересов, способностей и склонностей. Соотнесение потенциала учащихся с требованиями рынка труда. Формирование у учащихся осознанного решения о выборе будущей специальности.

Реализация предлагаемых подходов позволит достичь следующих результатов: 80% обучающихся познакомятся минимум с 10 разнообразными профессиями; определят 3-5 своих ключевых интересов и способностей; соотнесут свои возможности с требованиями рынка труда и примут осознанное решение о выборе будущей профессии, подтвержденное индивидуальными карьерными планами.

Основные принципы данного пособия:

Системность: профориентационная работа должна быть непрерывным процессом, охватывающим все ступени обучения. Индивидуальный подход: учет индивидуальных качеств и интересов каждого ученика.

Актуальность: предоставление информации о рынке труда и востребованных профессиях.

Практическая направленность: предоставление ученикам возможности попробовать себя в различных видах деятельности. **Междисциплинарность:** интеграция профориентационной составляющей во все учебные дисциплины.

В пособии рекомендуется подробное описание того, как интегрировать профориентационную работу в различные дисциплины школьной программы, начиная с начальной школы и заканчивая старшими классами. Предлагаются примеры заданий, планов и мероприятий, диагностики известных психологов и список необходимых интернет-ресурсов.

Методическое пособие «Билет в будущее» включает:

Теоретические основы профориентационной работы.

Практические рекомендации по организации профориентационных мероприятий. Оценку эффективности профориентационной работы.

Апробация программы охватила все уровни школьного образования — начальное, основное и профильное звено. В рамках вариативного компонента Рабочего учебного плана были введены следующие курсы: «Парад профессий» (1–4 классы), «Профориентация. Путь к выбору

профессии» (9-е, 11а классы), «Искусство и личность» (10б, 11б, 11в классы), курсы по развитию личности и психолого-эмоциональной поддержки (7–11 классы).

В ходе апробации реализованы следующие формы работы:

Интеграция профориентационных модулей в учебные предметы. Организация тематических классных часов, экскурсий, встреч с представителями различных профессий.

Применение диагностических инструментов (анкеты, тесты, опросники).

Индивидуальные и групповые консультации с педагогами-психологами и профориентаторами. Виртуальные профессиональные пробы, работа на цифровых платформах.

Ведение индивидуальных карт профессионального развития учащихся.

Были проведены исследования в рамках внедрения в параллели 7-х, 8-х, 9-х, 10-х и 11-х классов профориентации во всех параллелях.

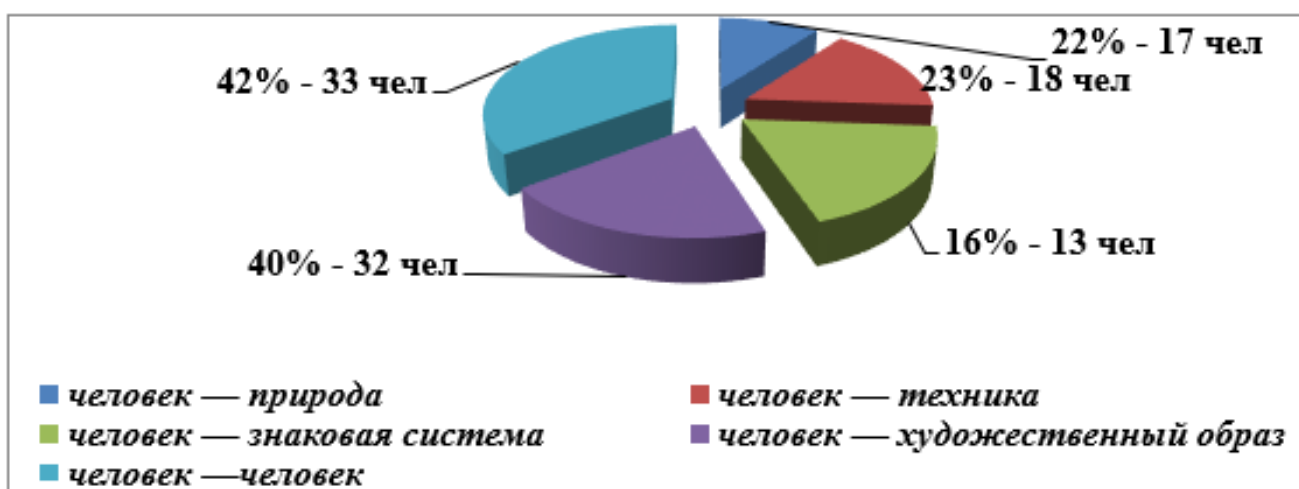
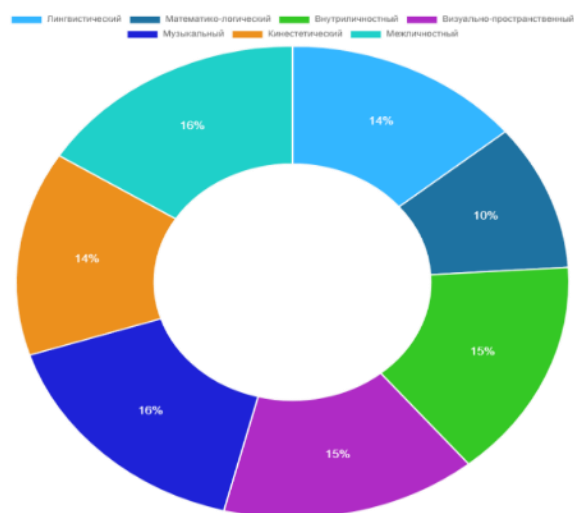
Собрано более 20 портфолио. Каждый ученик получил индивидуальный маршрут профессионального развития, основанный на его интересах и способностях. Учащиеся 9,11 классов прошли профтестирование на платформе <https://edutest.kz/>.

Педагогами-психологами проводится психодиагностическое исследование обучающихся с целью выявления профессиональной направленности по

методике ДДО Климова, Голланда, Йовайши; Анкета по типам интеллекта (Г. Гарднер), которая позволяет выявить склонность обучающихся к тому или иному типу деятельности, что может помочь им в выборе будущей профессии. Ниже предоставлены данные о посещенных мероприятиях и количестве задействованных в них обучающихся: Анкета по типам интеллекта (Г.

Гарднер). 9 классы.

В исследовании приняли участие 87

учащихся

Лингвистический (14%) - любят писать, читать и слушать.

Математико-логический (10%) - быстро решают арифметически задачи, любят анализировать данные, строить прогнозы.

Внутриличностный (15%) - предпочитают свой внутренний мир.

Визуально-пространственный (15%) - мыслит образами и «картинками».

Музыкальный (16%) - чувствительны к разнообразию звуков в окружающей их среде.

Кинестетический (14%) - лучше всего учатся, передвигаясь, прикасаясь и манипулируя предметами.

Межличностный (16%) - любят всегда быть в кругу людей.

Дифференциально-диагностический опросник (ДДО) Е. А. Климова.

11 классы. В исследовании приняли участие 80 обучающихся.

Интерпретация результатов:

Человек-природа — 22%. Человек-техника — 23%. Человек-знаковая система — 16%. Человек-художественный образ — 40%. Человек-человек — 42%.

Результаты анкетирования 9 классов были представлены детям и их

родителям на родительском собрании, которое проходило в мае месяце, для определения направления обучения учащимися в следующем году.

Выводы: для учащихся школы созданы благоприятные условия для освоения общечеловеческих социально-культурных ценностей. В данный момент качество и непрерывность дополнительного образования является средством профессиональной ориентации и самоопределения учащихся. Факультативы дают ориентацию на максимальную самореализацию личности. Работа в данном направлении приобрела более систематизированный уровень.

Программа интегрирована в учебный процесс, обогащая его практическим опытом и реальными кейсами.

Налажено активное взаимодействие с университетами, колледжами, предприятиями и общественными организациями.

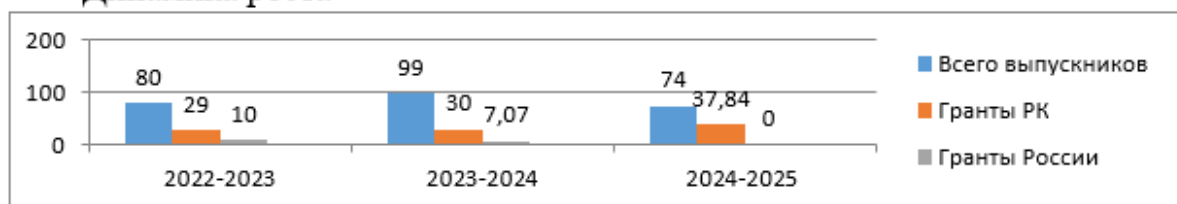
В 9-11 классах провели более 50 тематических встреч с представителями (студентами, преподавателями) различных учебных учреждений.

Для будущих студентов была проведена экскурсия по университетам, в ходе которой гости посетили учебные аудитории, лаборатории, спортивные залы и другие социальные объекты ВУЗов. Учащиеся отмечали, что их визиты в высшие учебные заведения стали хорошей возможностью профессионального самоопределения

Доля поступивших на грант среди выпускников 11-х классов (%):

Год	Всего выпускников	Гранты РК (%)	Гранты России (%)	Гранты за рубеж (%)
2022-2023	80	29 %	10%	1,25%
2023-2024	99	30,3%	7,07%	0%
2024-2025	74	37.84%	14,86%	0%

Динамика роста

Год	Всего выпускников (11 кл.)	Грантов (11 кл.)	Всего выпускников (9 кл.)	Грантов (9 кл.)	Общее кол-во выпускников	Общее кол-во грантов
2022-2023	80	23	94	18	174	41
2023-2024	99	30	123	11	222	41
2024-2025	74	28	88	17	162	45

для них и получения данных об

условиях учебы, предоставляемых нашими ВУЗами и другой дополнительной информации.

Активно используются современные цифровые инструменты и платформы для профориентационной работы.

Результаты апробации показали динамику количества выпускников, поступивших в организации технического и профессионального, послесреднего, высшего образования на бюджетной основе в течение 3 лет. Вывод: Общее количество грантов демонстрирует положительную динамику, увеличившись на 4 гранта за рассматриваемый период.

Таким образом, анализ статистических данных по поступлению выпускников 9-х и 11-х классов на грантовой основе демонстрирует положительную тенденцию и подтверждает вклад методического пособия в повышение осознанности профессионального выбора и успешности учащихся.

Перечень использованных источников:

1. Концепция развития профориентационной работы в организациях среднего образования Республики Казахстан, Астана 2022, Министерство просвещения Республики Казахстан Национальная академия образования им. И. Алтынсарина.
2. Методические рекомендации для педагога профориентатора, Астана, 2023, Министерство просвещения Республики Казахстан Национальная академия образования им. И. Алтынсарина.
3. «Справедливый Казахстан: закон и порядок, экономический рост, общественный оптимизм», 2 сентября 2024 года, Послание Главы государства Касым-Жомарта Токаева народу Казахстана
4. Программа «Біртұтас тәрбие».
5. Пряжников Н.С. и др. Игры и методики для профессионального самоопределения старшеклассников. – Москва, 2007.

ПРОГРАММА КУРСА ВНЕУРОЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ «ЗАНИМАТЕЛЬНАЯ МАТЕМАТИКА С ЛИТЕРАТУРНОЙ МИНУТКОЙ»

Василенко И.Р., учитель начальных классов, педагог-эксперт;
Самедова Л.Ш., учитель начальных классов, педагог-модератор;
*ШҚО ББ Шемонаиха ауданы бойынша білім бөлімінің «Верх-Уба жалпы
орта білім беретін мектебі» КММ*

Аңдатпа. Мақалада 2-сынып оқушыларына арналған «Әдеби минутпен қызықты математика» атты сыныптан тыс іс-шара бағдарламасын жүзеге асыру тәжірибесі қарастырылады. Бағдарламаның мақсаттары, міндеттері мен әдістері сипатталып, математикалық сауаттылықты, логикалық және бейнелі ойлауды, оқуға қызығушылық пен танымдық белсенділікті дамытуға бағытталған жұмыстың мазмұны ашып көрсетілген. Бағдарлама пәндік білімдерді кіріктіруге және бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.

Түйінді сөздер: сыныптан тыс іс-шара, математикалық сауаттылық, әдеби оқылым, кіріктіру, ойлау қабілетін дамыту, танымдық белсенділік.

Аннотация. В статье рассматривается опыт реализации программы внеурочной деятельности «Занимательная математика с литературной минуткой» для учащихся 2 класса. Описаны цели, задачи и методы работы, направленные на развитие математической грамотности, логического и образного мышления, интереса к чтению и познавательной активности. Программа способствует интеграции предметных знаний и развитию творческих способностей учащихся начальной школы.

Ключевые слова: внеурочная деятельность, математическая грамотность, литературное чтение, интеграция, развитие мышления, познавательная активность.

Современная система образования ориентирована на развитие личности учащегося, формирование его познавательной самостоятельности и творческих способностей. В этой связи особое значение приобретает внеурочная деятельность, позволяющая реализовать индивидуальные образовательные потребности детей.

Методологической основой программы является принцип научности, доступности, творчества и межпредметной интеграции. Содержание курса построено с учетом возрастных особенностей второклассников и ориентировано на создание ситуации успеха.

Методы обучения включают игровые технологии, элементы исследовательской деятельности, творческие задания, решение логических задач и литературных

викторин. Особое внимание уделяется формированию у учащихся логического мышления, речи, внимания и памяти. В ходе реализации программы используются межпредметные связи с литературным чтением, русским языком, познанием мира, изобразительным искусством и физической культурой.

Программа была апробирована в 2023-2024 учебном году в КГУ «Верх-Убинская общеобразовательная средняя школа» отдела образования по Шемонаихинскому району УО ВКО. Участники исследования – учащиеся второго класса. В процессе занятий наблюдалось устойчивое повышение мотивации к изучению математики, развитие логического мышления, интереса к чтению художественной литературы. Контрольные задания показали увеличение количества

учащихся, успешно выполняющих задания логико – математического характера, на 25%. Ребята стали активнее участвовать в обсуждениях, предлагать собственные решения, проявлять инициативу и уверенность в своих силах.

Программа включает 34 занятия, каждое из которых сочетает математическое содержание с элементами литературного творчества. Примеры тем: «Поможем Крошке Еноту в поисках логической цепочки» - развитие логического мышления; «Задачи – смекалки для Дюймовочки» - формирование пространственного воображения; «Занимательная математика с пчелкой Майей» - знакомство с геометрическими понятиями. Литературная минутка позволяет развивать выразительное чтение, речь и творческое воображение. Использование сказочных персонажей создает эмоционально – положительный настрой и поддерживает интерес к учебной деятельности.

При внедрении программы важно, во – первых, учитывать уровень подготовленности учащихся и обеспечивать постепенное усложнение заданий. Во – вторых, рекомендуется использовать игровые и интерактивные формы обучения, включая проектную деятельность и командные конкурсы. В- третьих, эффективным является сочетание математических заданий с чтением художественных произведений, пословиц и скороговорок. И в – четвертых, для повышения мотивации целесообразно

организовывать мини-проекты, выставки творческих работ и литературно-математической викторины.

Опыт реализации курса «Занимательная математика с литературной минуткой» подтверждает его высокую педагогическую ценность. Программа способствует формированию у младших школьников интереса к математике и чтению, развитию творческого потенциала и коммуникативных умений.

Интеграция математики и литературы делает обучение более осмысленным, а процесс познания – увлекательным личностно значимым для каждого ребенка. Опыт внедрения программы в КГУ «Верх-Убинская ОСШ» подтвердил её эффективность и целесообразность распространения в практике начального образования.

Использованная литература

1. Оспанов Т.К., Астамбаева Ж.К., Мергенбаева Н.О., Козленко А. Учебник математики 2 класс «Атамұра», 2022 г.
2. Аймагамбетова М.М., Богатырёва Е. В., Бучина Р. А., Регель Н. В., Труханова О. И. Литературное чтение 2 класс, Алматы кітап баспасы, 2022 год.
3. Бек М. А., Кошкина И. М., Теплякова Н. М., Хрестоматия. Алматы кітап баспасы, 2022 год.
4. Кульбацкий О, Вожора О, Детская газета «Непоседа» «КазПресс» 2018 год.
5. Светлова И., Нитылкина И., Мельникова И. «Большая книга заданий и упражнений по развитию логики». «Эксмо» 2019 год

АБАЙДЫҢ РУХАНИ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН ГЕОГРАФИЯ САБАҚТАРЫНА КІРІКТІРУ

Галижапарова Эльвира Кабиденовна

Астана қаласы әкімдігінің «Шерхан Мұртаза атындағы №63 мектеп-гимназия»

ШЖҚ МКК

география пәнінің мұғалімі

Аңдатпа

Мақалада Абайдың рухани құндылықтарын география сабақтарының мазмұнына кіріктірудің ғылыми-әдістемелік негіздері қарастырылады. Абайдың табиғатқа сүйіспеншілікті, туған жерді қадірлеуді, еңбекті бағалауды, білімге құштарлықты және адамгершілікті дәріптейтін ойлары география пәнімен сабақтастырыла талданады. Осындай құндылықтарды оқу процесінде қолдану оқушылардың рухани-адамгершілік қасиеттерін қалыптастырып, табиғатты қорғауға деген қызығушылығын күшейтеді. Абай мұрасының сабаққа кіріктірілуі географияны оқытудың әлеуетін арттырып, оның мазмұнын тереңдетеді.

Түйінді сөздер: Абай, рухани құндылықтар, табиғат лирикасы, география, экологиялық тәрбие, адамгершілік, білім беру, пәнаралық байланыс, ұлттық тәрбие.

Аннотация

В статье рассматриваются методические подходы к интеграции духовных ценностей Абая в преподавание географии. Идеи Абая о любви к природе, уважение к родной земле, труде, стремлении к знаниям и нравственности анализируются во взаимосвязи с содержанием географического образования. Включение этих ценностей в учебный процесс способствует развитию моральных качеств учащихся, формирует экологическую ответственность и повышает интерес к предмету. Использование наследия Абая делает преподавание географии более содержательным и усиливает его воспитательный потенциал.

Ключевые слова: Абай, духовные ценности, природная лирика, география, экологическое воспитание, гуманизм, образование, межпредметные связи, национальное воспитание.

Кіріспе

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушыға тек қана білім беру ғана емес сонымен қатар ұлттық тәрбие беру өзекті мәселе болып отыр. Уақыт талабына орай Абайды жаңа қырынан тану, ғылыми тұрғыдан тың байламдар жасалуы - заңдылық. Абай - ұлы ұстаз-кемеңгер. Абай тақырыбы – мәңгілік тақырып. Абай тақырыбы-таусылмайтын телегей теңіз. Адамды сүйіп, адамды құрметтеуге үндеген кемеңгер ақын поэзиясының түпкі негізі - адам, толық адам. Бұл мақалада жаңаша білім берудің, география пәнін түрлендіріп оқытудың әдіс- тәсілдері

мен олардың нәтижелері туралы, білім берудің соңғы жылдардағы үрдістеріне сай Абай шығармаларын кез келген сабақта пайдалану мүмкіндігі мол екені баяндалған.

Абайдың шығармашылығындағы ұлттық рухани құндылықтар қазақ даласының мәдениеті мен руханиятының негізін құрап, оның бүгінгі күнге дейін өзектілігін сақтап келеді. Осындай баға жетпес ұлттық құндылықтарға толы оның шығармалары оқушыларға әдеби туындылар ретінде де, сонымен қатар өмірлік ұстанымдарды қалыптастыратын рухани бағдар

ретінде де ұсынылуы керек деп ойлаймын. Бүгінде мектеп бағдарламасына Абай мұралары оқытылғанымен, оны жаңашыл әдістермен жеткізу мәселесі өзекті. Интерактивті оқыту әдістері, онлайн оқыту платформалары, шығармашылық тапсырмалар, Абай идеяларын замануи контексте құрастыру – бұл оқушының білімге деген қызығушылығын арттырып, ұлттық сананы қалыптастырады. Абайдың қара сөздерінде айтылған ойлар қазіргі заманғы білім беру ғағидаларымен үндеседі. Абайдың 17-ші сөзінде ақыл, білім және мінез мәселелеріне тоқталып, адам өзін-өзі жетілдіру, үздіксіз даму қажеттілігін алға тартады. Бұл әрбір адамның санасына ой салады. Абайдың поэзиясы мен қара сөздері табиғатты сүйуді, адамгершілікті, білімге ұмтылысты насихаттап, ойшылдық, философиялық тұжырымға толы екенін білеміз.

География - табиғи орта мен қоғамның байланысын зерттейтін кешенді ғылым. Оқушылардың экологиялық мәдениетін дамытуда, табиғатқа жауапкершілікпен қарауды бұл пән ерекше қызмет атқарады. Сондықтан Абайдың табиғатқа, адамға қатысты идеяларын география пәніне кіріктіру - пәндік білімді ұлттық рухани құндылықтармен байланыстырудың тиімді жолы.

Қазіргі әлемде климаттың өзгеруі, биологиялық әртүрліліктің азаюы, табиғи ресурстардың сарқылуы сияқты экологиялық дағдарыстар адамзатқа үлкен қауіп төндіріп отыр. Мұндай жағдайда жас ұрпақтың табиғи ортаға жауапкершілікпен

қарауын, экологиялық мәдениетін және ұлттық дүниетанымын қалаптастыру - білім берудің маңызды міндеті.

Абайдың табиғатқа деген көзқарасы, адам мен табиғаттың үйлесімді тіршілігі туралы ойлары қазіргі «Жасыл экономика», «Тұрақты даму» және экологиялық білім тұжырымдамаларымен табиғи үндес. Демек, Абайдың рухани құндылықтарын география пәнімен кіріктіру - ұлттық тәрбиені күшейтіп қана қоймай, жаһандық мәселелерді түсіне алатын ұрпақ тәрбиелеудің тиімді жолы.

Мақсаты: Абай Құнанбайұлының рухани құндылықтарын география пәнінің оқу мазмұнына кіріктіре отырып, оқушылардың экологиялық мәдениетін, ғылыми-танымдық қабілеттерін және адамгершілік қасиеттерін дамыту жолдары ғылыми негізде көрсету. Құндылыққа бағытталған оқыту оқушылардың рухани - адамгершілік болмысын қалыптастыруды басты мақсат етеді.

Міндеттері

1. Абайдың шығармаларындағы табиғат, еңбек, ғылым және адамгершілік идеяларының мазмұнын талдау;
2. ЖИ мүмкіндіктерін пайдалана отырып, онлайн - саяхат, экскурсия ұйымдастыру;
3. Интерактивті платформаларды тиімді пайдалану арқылы оқуға деген мотивациясын арттыру;
4. «Климатология», «Геоморфология», «Геоэкология», «Экономикалық және әлеуметтік география бөлімдерінде қолдану ;

5. Интерактивті тапсырмалар, картографиялық жұмыстар, шығармашылық жобалар арқылы пәнге қызығушылықты арттыру әдістерін негіздеу;

Теориялық негіздеме

Абайдың рухани - моральдық мұрасы қазіргі педагогикалық теориялармен толық сәйкес келеді. Оның шығармалары: құндылыққа оқыту, экологиялық тәрбие, пәнаралық интеграция, тұлғалық даму, гуманистік бағыттағы педагогика талаптарына жауап береді.

Абай әлемі – адам, қоғам және табиғат арасындағы үйлесімділік туралы терең философия. Оның табиғат лирикасындағы «Жаз», «Күз», «Қыс», «Жазғытұры» өлеңдері табиғи құбылыстарды көркем тілмен бейнелей отырып, адам мен табиғаттың байланысын жеңіл әрі түсінікті жеткізеді. Абай табиғатты тек эстетикалық нысан ретінде емес, адам өміріне ықпал ететін тірі жүйе ретінде қарастырады.

- «Қыс» өлеңін ауа температурасы, жел, қар жамылғысы, қысқы климаттың ерекшеліктерін түсіндіруде қолдануға болады.
 - «Жазғытұры» өлеңінде қар еріп, өзендердің тасуы, жыл мезгілдерінің ауысуы сияқты географиялық құбылыстар көрініс табады.
 - «Күз» өлеңінен атмосфералық қысым, жел бағыттарының өзгеруі, табиғаттың салқындауы сияқты маусымдық өзгерістерді түсіндіруге болады.
- Өлеңдер арқылы табиғи құбылыстарды көркем сипатта қабылдау оқушылардың

географиялық визуализация жасау қабілеттерін арттырады.

Атмосфералық қысым, Ауа-райының метеорологиялық ерекшеліктері тақырыптарын (7 сынып) «Желсіз түнде жарық ай» өлеңнің аудиомәтінің тыңдай отырып қандай *желдің күйі, тыныштық, маусым* ерекшеліктерін ата деп тақырыпты ашуға болады. Оқушылар Абайдың өлеңінен үзінді алып, сол табиғи құбылыстың ғылыми жағын география тұрғысынан түсіндіреді, функционалдық сауаттылығын көтереді, сонымен қатар рухани - адамгершілік дүниетанымын қалыптастырудың маңызды жолы. Оқушыларға табиғат құбылыстарын тереңірек түсінуге, ұлттық әдебиетпен рухани байланыс орнатуға мүмкіндік береді. Бұл жерде Абайдың табиғатты шебер суреттейтін өлеңдері мен философиялық ойлары таптырмас құрал бола алады.

Абайдың табиғатқа деген сүйіспеншілігі оның шығармаларының өзегін құрайды. Ол табиғаттың бұзушысы емес, оның сақтап, қорғаушысы болуға шақырады. География сабағында бұл идеяларды төмендегі бағыттарда қолдануға болады:

- табиғи ресурстарды ұтымды пайдалану;
 - экожүйелерді сақтау;
 - ластану түрлері және олардың алдын- алу;
 - табиғатқа жауапкершілікпен қарау;
 - «Табиғат- ортақ үйіміз» тұжырымдамасын түсіндіру;
- Сонымен қатар, Абай туған өңір- Шыңғыс тауы, Ертіс жағалауы күрделі

ландшафтық аймақ. Осының өзі оқушыларға туған өлке географиясын оқытудың табиғи базасы болып табылады. Абайдың табиғатқа деген эстетикалық көзқарасы экологиялық мәдениеттің негізі болып табылады. Абай табиғатты адамзатқа аманат деп қарастырады.

«Жеріңе терең ат қойма...»

«Бас қамы үшін өтірік айтпа...» деген ойлары табиғатына бей-берекет араласпау қажеттілігін меңзейді. Бұл қазіргі экологиялық этиканың негізгі қағидаларының көркем түрі.

Абай қоғамдағы әділдік, адамгершілік, еңбек мәдениеті туралы ой қозғайды. Географияның әлеуметтік-экономикалық бөлімдерінде бұл идеяларды тиімді қолдануға болады.

- «Еңбек етсең ерінбей» өлеңін экономикалық географияда еңбек ресурстары тақырыбында талдау;

- ауылдық жерлердің дамуы, көші-қон, халық саны мәселелерін Абайдың әлеуметтік ойларымен байланыстыру.

- халық шаруашылығы салалары, ауыл шаруашылығы, мал шаруашылығы туралы Абай қара сөздерімен түсіндіру.

Сабақта қолданылатын әдіс – тәсілдер

- «Миға шабуыл» жаңа тақырыпты Абайдың табиғат лирикасынан үзіндімен бастау – оқушы назарын бірден шоғырландырады. Мәтінді географиялық талдау әдісі. Оқушылар Абай өлеңдерінен табиғи құбылыстарды анықтайды: жел, қар, өзен, тау, жыл мезгілдері. Бұл тәсіл оқушының ғылыми және көркем ойлауын байланыстырады.

- Венн диаграммасы, «Топтастыру», «Аялдама», «Ой шақыру» әдістерін тиімді пайдалану.

- Quizizz, LearningApps, Kahoot платформаларында сәйкестендіру тестін, тест нұсқаларын ұсыну ;

- Case Study әдісін қолдану арқылы, жобалық жұмыс жасау арқылы оқушылар «Абай және табиғат», «Абайдың экологиялық көзқарасы», «Жыл мезгілдері Абай шығармаларында» атты жобалар жасай алады. Зерттеу жұмыстарын ұсынады.

- Шығармашылық тапсырмалар арқылы Абай өлеңінің мазмұнына сәйкес табиғи құбылысты суреттеу , «Абайша табиғатқа көзқарас» эссе жазу;

- Картамен жұмыс арқылы Абай өмір сүрген өңірдің физикалық-географиялық ерекшеліктерін картадан талдау. Семей өңірінің климаты, жер бедері, өзен-көлдері туралы тапсырмалар беру.

- Mapchart, Piktochart онлайн платформаларын пайдаланып картамен жұмыс жасау. Maptomind.ru географиялық онлайн номенклатурамен жұмыс жасауға болады.

«Абай картасы» жобасы:

- Абай жүрген жерлерді картаға түсіру;

- Семей өңірінің физикалық картасын зерттеу;

- Табиғи зоналарды салыстыру;

- Mind- map, STEAM жобалары, инфографиканы қолдану

Практикалық маңызы

- Сабақ ұлттық мазмұнмен байытылып, тәрбиелік мәні күшейеді.

- Оқушылардың экологиялық мәдениеті арттады.
- Ғылыми ақпарат пен әдеби мәтінді байланыстыра талдау дағдысы дамиды.
- Географияға қызығушылық пен рухани ойлау қабілеті қатар қалыптасады.
- Пәнаралық байланыс нығайып, оқыту сапасы көтеріледі.

Интеграцияның тиімділігі

1. Оқушы пәнге эмоционалды жақындайды;
2. Табиғатқа деген сүйіспеншілігі артады;
3. Экологиялық мәдениеті қалыптасады;
4. Көркем және ғылыми ойлау қабілеті дамиды;
5. Тұлғалық құндылықтары нығаяды;
6. Жерге, елге деген құрметі күшейеді.

Зерттеуді дамыту және тарату перспективалары

- Сабақ барысында 7-9 сыныптар деңгейінде кеңінен қолдану.
- Құндылыққа негізделген әдістемелік банк құру. (қмж, әдістемелік құралдар)
- Астана қаласы педагогтарына арналған шеберлік сағаттарын өткізу.
- Абай атындағы мектеппен тығыз байланыста болып, желілік байланыс орнату.

Қорытынды

Абайдың рухани құндылықтарын география пәнімен кіріктіру - ұлттық тәрбиені, ғылыми білімді және экологиялық мәдениетті бір арнаға тоғыстыратын тиімді педагогикалық бағыт. Абай

шығармалары табиғатты танып - біуге, оны сүйуге, қорғауға шақырады. Бұл идеялар география пәнінің мәнімен толық үйлеседі. Абай мұрасын жүйелі пайдалану оқушылардың рухани дамуын күшейтіп, ғылыми дүниетанымын кеңейтеді, экологиялық жауапкершілігін арттырады. Абайдың «толық адам» концепциясы рухани кемелдікке, білімге, еңбекке, табиғатпен үйлесімді өмір сүруге үндейді. Бұл құндылықтар география пәнінің тәрбиелі әлеуетін күшейтіп қана қоймай, оқушыларды табиғатты түсінетін, қоғам алдындағы жауапкершілігін сезінетін тұлға ретінде қалыптастыруға бағыттайды. Ұлы Абайдың шығармашылық мұрасы - халқымыздың ғасырлар бойы ұрпақтан - ұрпаққа жалғасатын, уақыт өткен сайын маңызын жоймайтын рухани қазынасы, зерттеудің көзі болып табылады. Абайды тану, бағалау, насихаттау, оқыту - қоғамдық ой –санада тың серпелістер туғызады. Абай шығармаларын қолданудың бірнеше артықшылықтарын көруге болады. Оқушының бойында экологиялық сана қалыптастыру (табиғатқа жауапкершілікпен қарап, ресурстарды үнемдеуге үйренеді), тұлғалық даму жүреді (адамгершілік, еңбекқорлық, ілімге ұмтылу) пәнге қызығушылығы артады (поэзия мен философиялық ойларды интеграциялау), пәнаралық байланыс дамиды. Демек, әдебиет, тарих және экология сабақтарымен интеграция жасауға мүмкіндік береді. Әрбір оқушы уақыттың құндылығын, табиғат алдындағы жауапкершілігін сезініп, адам өмірінің үздіксіз дамуы керек деген қажеттілігін түсініп, өз

алдына мақсат қойып, биік шыңдарды бағындыруға ұмтылады. Ақының идеялары оқушыларды ойлануға, өзін - өзі дамытуға, өмірілік ұстаным қалыптастыруға жетелейді. География сабақтарында Абай шығармаларын қолдану арқылы оқушылар тек табиғат заңдылықтарын, климаттық ерекшеліктерді үйреніп қана қоймай, туған жерге деген сүйіспеншілік, адамгершілік қасиеттер мен еңбекқорлық сияқты рухани құндылықтарды бойына сіңіреді. Ақынның мұрат - мақсаттарын бүгінгі жастарымыздың санасына сіңіру абыройлы борышымыз. Абайдың сөзі - қазақтың бойтұмары.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Әуезов М. Абай Құнанбаев. — Алматы: Ғылым, 1995. — 340 б.
2. Абай Құнанбайұлы. Шығармалар жинағы. — Алматы: Жазушы, 2005. — 320
3. Абай «Сен де бір кірпіш дүниеге» Өлеңдер мен қара сөздер- Алматы: Атамұра 2020
4. Мырзахметов М. Абай және ұлттық идея. — Алматы: Ана тілі, 1994.
5. Жұмағұлова Т. Интеграциялық оқыту технологиясы. — Алматы: Рауан, 2014.
6. ҚР Білім және ғылым министрлігі. Жалпы орта білім беретін мектептерге арналған география пәні бойынша оқу бағдарламасы (7–9 сынып). — Астана, 2022.
7. Сарбасова Н., Тілеубергенова М. Интеграцияланған сабақ — білім сапасын арттыру жолы. // Білім берудегі менеджмент, №4, 2020.
8. Қазақстан тарихы порталы. abai.institute – Абай мұрасын зерттеу орталығының ресми материалы.
9. kitap.kz – Абай шығармаларының онлайн нұсқалары, аудио кітаптар мен талдаулар.

ИССЛЕДОВАНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ВИРТУАЛЬНОЙ И ДОПОЛНЕННОЙ РЕАЛЬНОСТИ В ПОДГОТОВКЕ ФАРМАЦЕВТОВ

Григоренко А.Г.,

*преподаватель специальных дисциплин, КГП на ПХВ «Павлодарский
медицинский высший колледж»*

Аңдатпа

Ұсынылған мақалада фармацевтикалық білім беруде виртуалды және толықтырылған шындық технологияларының педагогикалық әлеуетін зерттеу қарастырылады. Бұл технологиялардың білім беру үдерісінің сапасын арттыру мүмкіндіктері, олардың студенттер мен оқытушылардың кәсіби дағдыларын дамытуға ықпалы талданады. Фармацевтерді оқытуда қолданылатын виртуалды бағдарламалардың мысалдары келтіріліп, оларды енгізудің тиімділігі, сондай ақ осы технологиялардың интерактивті білім беру ортасын құрудағы және клиникалық жағдайларды модельдеудегі рөлі айқындалады.

Тірек сөздер: виртуалды шындық (VR), толықтырылған шындық (AR), педагогикалық технологиялар, фармацевтикалық білім беру, симуляциялық оқыту, Osso VR, PharmaSim, Medical Realities, Labster.

Аннотация

В представленной статье рассматривается исследование педагогического потенциала технологий виртуальной и дополненной реальности в фармацевтическом образовании. Рассматриваются возможности этих технологий для улучшения качества образовательного процесса, их влияние на развитие профессиональных навыков студентов и преподавателей. Приводятся примеры виртуальных программ, применяемых в обучении фармацевтов, анализируется эффективность их внедрения, а также роль этих технологий в создании интерактивной образовательной среды и симуляции клинических ситуаций.

Ключевые слова: виртуальная реальность (VR), дополненная реальность (AR), педагогические технологии, фармацевтическое образование, симуляционное обучение, Osso VR, PharmaSim, Medical Realities, Labster.

Введение Современное фармацевтическое образование требует внедрения инновационных подходов для повышения качества подготовки будущих специалистов. Одной из таких инноваций является использование технологий виртуальной и дополненной реальности (VR и AR). Эти технологии предоставляют уникальные возможности для создания реалистичных, интерактивных обучающих сред, которые могут значительно улучшить восприятие и усвоение материала [3].

Виртуальная и дополненная реальность помогают моделировать клинические ситуации, обучать фармацевтов безопасному обращению с лекарственными средствами и развивать навыки взаимодействия с пациентами.

Методология. Сбор данных осуществлялся с помощью онлайн-опросов, полуструктурированных интервью, анализа учебных достижений (до и после использования VR/AR). Применялись методы статистической обработки, включая вычисление среднего

значения, процентного прироста и визуализация данных с помощью диаграмм.

Исследовательская часть В рамках исследования были изучены и протестированы следующие VR/AR платформы:

1. **PharmaSim** — виртуальный симулятор управления аптекой. Студенты моделировали работу в условиях, приближенных к реальным: консультирование клиентов, контроль за медикаментами, оформление рецептов и ведение документации. Платформа позволяет отрабатывать алгоритмы действий при конфликтных ситуациях и приемах работы с трудными пациентами [2].

2. **Osso VR** — инструмент для отработки процедур, связанных с применением медицинского оборудования и введением лекарств. Использование платформы дало возможность изучить технику подкожных, внутримышечных и внутривенных инъекций, а также закрепить алгоритм подготовки оборудования [6].

3. **Medical Realities** — приложение AR, визуализирующее влияние лекарственных препаратов на органы человека. Используется как дополнение к курсам фармакологии, даёт наглядное представление о механизме действия, фармакокинетике и побочных эффектах медикаментов.

4. **Labster** — виртуальные лаборатории, где студенты изучали химические свойства веществ, синтез препаратов, проводили виртуальные эксперименты и лабораторные исследования с фиксацией данных [4].

Результаты исследования:

- 86% студентов отметили повышение интереса к предмету;
- У 72% студентов улучшились результаты тестов по фармакологии на 20–30%;
- 90% преподавателей указали на улучшение взаимодействия со студентами при использовании интерактивных форм обучения;
- У студентов повысился уровень самостоятельности и ответственности за результат обучения.

Практическое применение
Практическое внедрение VR и AR в фармацевтическое образование позволило не только расширить методический инструментарий преподавателя, но и существенно изменить формат взаимодействия студентов с учебным материалом. Как отмечает Сидоров [1], интеграция VR/AR повышает степень погружения учащихся в образовательный процесс и усиливает мотивацию. Анализ опыта использования технологий в колледже подтвердил эти выводы.

1. Интерактивные лабораторные занятия на базе Labster

В рамках дисциплины «Фармацевтическая химия» студенты выполняли виртуальные лабораторные эксперименты в симуляторах Labster. Платформа позволяла моделировать процессы:

- определения качественных реакций;
- анализа чистоты вещества;
- синтеза сложных химических соединений;
- изучения кинетики реакций.

Основное преимущество — возможность выполнять эксперименты без риска ошибок или повреждения оборудования. Мартынов [4] подчёркивает, что виртуальные лаборатории дают студентам возможность многократного повторения лабораторных процессов без затрат ресурсов, что повышает качество усвоения материала и развивает научное мышление. По итогам исследования преподаватели отметили, что студенты стали лучше понимать структуру лабораторного отчёта, правила фиксации данных и методику анализа результатов.

2. Симуляционные сценарии на базе PharmaSim

PharmaSim использовался в учебных модулях «Организация фармацевтической деятельности» и «Фармакология». Студенты погружались в цифровое пространство аптеки, где они:

- консультировали посетителей;
- анализировали рецепты;
- оформляли продажу и отпуск лекарств;
- моделировали работу с конфликтными посетителями;
- соблюдали требования нормативных документов.

Петрова [2] отмечает, что активное моделирование профессиональной среды способствует формированию коммуникативных компетенций и умению принимать решения в условиях неопределённости. Студенты, участвовавшие в симуляциях, показали более высокие результаты в итоговых оценках по теме аптечного менеджмента —

средний прирост знаний составил 28%.

3. Применение AR-технологий Medical Realities на занятиях по фармакологии

Во время изучения механизмов действия лекарственных средств студентам предлагались AR-модели органов и систем человека, отображающие:

- путь лекарства в организме;
- изменения концентрации вещества во времени;
- участки связывания с рецепторами;
- механизм развития побочных эффектов.

По мнению Ивановой и Смирновой [3], AR-технологии позволяют визуализировать сложные процессы, которые невозможно увидеть в реальной жизни без сложной аппаратуры.

Преподаватели отметили улучшение понимания фармакокинетических процессов и более глубокое восприятие механизмов действия лекарств. В анкетировании 92% студентов указали, что AR-модели помогли им осознать связь между химической структурой препарата и его эффектом.

4. Виртуальные практикумы Osso VR

Освоение инъекционных техник и манипуляций проводилось с использованием Osso VR, которая предлагает реалистичную симуляцию физиологических реакций, сопротивление тканей и тактильные ощущения через контроллеры. Как подчёркивают исследователи [6], подобная иммерсивность обеспечивает безопасную тренировку

без риска для пациента при сохранении высокого уровня реалистичности.

В колледже были разработаны следующие учебные практикумы:

- техника подкожной инъекции в плечо;
- внутримышечная инъекция в ягодичную область;
- внутривенное введение растворов;
- алгоритм подготовки и обеззараживания рабочего места;
- действия при нарушении асептики.

Студенты отметили значительное снижение тревожности перед реальными манипуляциями, что соответствует выводам [5], исследовавших влияние VR на уверенность учащихся медицинских направлений.

5. Влияние VR/AR на низкомотивированные группы

Особое внимание заслуживает работа со студентами, имеющими низкую учебную мотивацию. Сидоров [1] подчёркивает, что VR-инструменты позволяют создать условия вовлечённости даже для тех студентов, которые изначально не проявляют интереса к традиционным формам обучения. В экспериментальной группе:

- уровень участия в занятиях повысился на 40%;
- снизилось количество пропусков;
- выросла активность при выполнении групповых заданий.

После двух месяцев внедрения VR/AR 35% студентов, ранее демонстрировавших слабую успеваемость, перешли в категорию студентов с высокими результатами.

6. Формирование профессиональных и мягких навыков (soft skills)

VR/AR способствовали развитию таких навыков, как:

- клиническое мышление;
- принятие решений в условиях дефицита времени;
- коммуникативные навыки при общении с пациентами;
- стрессоустойчивость.

Эти результаты подтверждают наблюдения исследователей, которые отмечают, что симуляционные среды развивают профессиональное поведение и уверенность.

7. Внутренние критерии оценки эффективности внедрения VR/AR

На основе анализа были разработаны следующие индикаторы:

1. повышение уровня успеваемости (по модели до/после VR);
2. вовлечённость студентов (участие в занятиях, активность, инициативность);
3. удовлетворённость учебным процессом (анкетирование по шкале Лайкерта);
4. педагогическая продуктивность (обратная связь преподавателей).

Преподаватели колледжа отметили, что использование AR-контента позволяет активизировать студентов с низкой мотивацией. В рамках опытного обучения одной из групп, в которой 50% студентов имели средние и низкие показатели успеваемости, после внедрения VR/AR доля студентов с высокими результатами увеличилась на 35%.

Рекомендации

1. Перед внедрением VR/AR важно провести обучающие семинары для преподавателей и методистов.
2. Разработать методические пособия, сопровождающие использование платформ.
3. Включить элементы VR/AR в учебные планы дисциплин как обязательную часть практической подготовки.
4. Вести мониторинг результативности внедрения технологий через регулярные опросы, тестирование и анализ академических показателей.
5. Создать сетевое сообщество преподавателей для обмена опытом внедрения VR/AR в медицинское и фармацевтическое образование.

Заключение Проведённое исследование показало высокую эффективность применения VR и AR технологий в процессе подготовки будущих фармацевтов. Их использование способствует не только лучшему усвоению теоретического материала, но и развитию практических навыков, необходимых для профессиональной деятельности. Обучающиеся становятся более вовлечёнными, самостоятельными и ответственными. Несмотря на определённые организационные и финансовые барьеры, виртуальные и дополненные технологии представляют собой перспективное направление в модернизации образовательного процесса.

В дальнейшем рекомендуется проведение более масштабных исследований с привлечением нескольких образовательных учреждений и использованием комбинированных педагогических стратегий на основе VR/AR.

Список используемой литературы:

1. Сидоров А.И. Виртуальная и дополненная реальность в образовании: новые возможности и вызовы // Образовательные технологии. – 2021. – Т. 8. – №3. – С. 34–40.
2. Петрова Т.В. Инновационные методы обучения в фармацевтическом образовании // Журнал фармацевтического образования. – 2020. – Т. 10. – №1. – С. 12–18.
3. Иванова И.Л., Смирнова В.Д. Использование VR и AR технологий в медицинском и фармацевтическом образовании // Вестник медицинской педагогики. – 2019. – Т. 7. – №2. – С. 45–52.
4. Мартынов И.А. Применение виртуальных лабораторий в обучении фармацевтов // Современные проблемы образования. – 2022. – Т. 11. – №5. – С. 66–72.
5. Lee K., Wong J. Virtual and Augmented Reality in Pharmacy Education // Journal of Educational Technology. – 2020. – Vol. 15. – No. 4. – P. 88–96.
6. Smith A., Johnson M. Evaluating Immersive Learning in Health Sciences // Medical Education Review. – 2021. – Vol. 29. – No. 2. – P. 54–61..

ӨМІРДІҢ ҚИЫН ЖАҒДАЙЫНДА ЖҮРГЕН ОТБАСЫЛАРҒА КӨМЕК КӨРСЕТУ

Коштаева Асель Елюбайқызы

Қостанай қаласы білім бөлімінің №32 жалпы білім беретін мектебінің әлеуметтік педагогы.

Аңдатпа

Мақалада отбасының қоғам құрылымындағы негізгі институт ретіндегі орны және ұлттық ауқымдағы реформалардың отбасының тұрақтылығы мен тәрбиелік әлеуетіне ықпалы қарастырылады. Қатер тобындағы отбасыларды әлеуметтік қолдаудың екі үлгісі сипатталып, олардың отбасының ішкі ресурстарын күшейтуге бағытталған мүмкіндіктері талданады. ӨҚЖ отбасылардың көбеюіне әсер ететін экономикалық, бейәлеуметтік, психологиялық, медициналық және толық емес отбасы факторлары жүйеленіп, отбасы типологиясы мен балалардың даму тәуекелдері ашып көрсетіледі. Сонымен бірге әлеуметтік сала мамандарына тән кәсіби күйіп кету синдромының мазмұны мен алдын алу жолдары беріліп, отбасы мен баланы қолдауда болжам жасау, алдын алу, серіктестік және мақсатты көмек көрсету қағидаттары негізделеді.

Тірек сөздер: отбасы, әлеуметтік қолдау, қатер тобындағы отбасылар, балалардың даму қаупі, дисфункционалды отбасы, кәсіби күйіп кету, алдын алу.

Аннотация

В статье рассматривается семья как базовый институт общества, чувствительный к реформаторским изменениям, последствия которых напрямую отражаются на уровне жизни, устойчивости и воспитательном потенциале семьи. Описаны две модели социальной поддержки семей группы риска, ориентированные на мобилизацию внутренних ресурсов семьи и на комплексное воздействие государственных и общественных структур. Систематизированы причины неблагополучия семей, приведена типология семей и выделены группы рисков развития детей, проявляющиеся в учебной деятельности и социальной адаптации. Отдельно раскрывается проблема профессионального выгорания специалистов социальной сферы и предложены меры профилактики, а также обозначены практические ориентиры работы с семьями, включая прогнозирование, предупреждение кризисов, партнерское взаимодействие и адресную помощь.

Ключевые слова: семья, социальная поддержка, семьи группы риска, риски развития детей, дисфункциональная семья, профессиональное выгорание, профилактика.

Отбасы қоғам құрылымындағы негізгі институт ретінде, мемлекеттік ауқымдағы түрлі дәрежелі реформаторлық өзгерістерге аса сезімтал келеді. Себебі, олардың нәтижелері отбасының деңгейіне, тұрақтылығына және тәрбиелеу қабілеттілігіне тікелей әсер етеді. Қазіргі уақытта қатер тобындағы отбасыларды әлеуметтік қолдаудың екі үлгісі бар. Бірінші модель отбасы душар болған проблеманы шешу үшін

өзіндік күшін, жеке бастамаларын қолдану, ресурсты іздеп табу мүмкіндігіне бағытталады. Мемлекеттің көмегі бұл жерде өзіндік ресурсты қолдау ретінде қарастырылады. Екінші модель мемлекеттік және қоғамдық құрылымдардың отбасыға айтарлықтай әсерін қарастырады. Бұндай үлгіде мемлекет пен қоғамдық ұйымдар бастапқыда отбасының жеке ресурстарын көтеруге, отбасы

жағдайының жақсаруына ықпал етуге тырысады, тек содан кейін ғана отбасы өз бетінше проблемаларын шеше алады. Осындай мақсатта отбасылар қажетті көмек ала алатын әлеуметтік орталықтар, клубтар, мекемелер жүйесі арта түседі. Осындай отбасылардың және олардың жеке мүшелерінің отбасындағы орнын бекіте түсетіндей қолдау көрсету көзделеді. Бұл модель көздеген басты мақсат – отбасының тәрбелеуші құдыретін қайта қалпына келтіру, себебі бір де бір мемлекеттік мекеме ешқашан да балаға өз ата-анасының орнын баса алмайды. Сондықтан да, барлық күш-жігерді отбасын әлеуметтік, психологиялық, педагогикалық және тағы да басқа бағыттарда қайта тәрбиелеуге жұмылдыру керек.

Мамандар пікірінше, ӨҚЖ отбасылардың көбеюі себебі әр алуан. Келесі себептерді атап өтеміз:

1. Экономикалық себептер: көптеген отбасыларда бір ғана жұмыс істейтін отбасы мүшесіне арқа сүйеп отырғандардың шектен тыс салмақ салуы себепті, күнкөріс деңгейі кедейлік шегінен төмен. Көпбалалы отбасылар; құрамында мүгедектері-бала немесе үлкен адам бар отбасылар; жалақы деңгейі төмен отбасылар; жұмыссыздар отбасы.

2. Бейәлеуметтік себептер: отбасының немесе оның бір мүшесінің алкоголизмі немесе нашақорлығы, заңға қайшы әрекеттері, жезөкшелік, сонымен бірге надандық. Нәтижесінде, осындай отбасыдан шыққан балалар, басқаларға қарағанда қылмыстық топтарға жиі қосылады.

3. Психологиялық себептер: қатыгездік, агрессия, дөрекілік, даушылдық, қызғаныш, ерлі-зайыптылардың көзге шөп салуы, өзімшілдік, сараңдық, қызба мінез.

4. Медициналық себептер: созылмалы жұқпалы және венерологиялық аурулар, психикалық және сексуалдық ауытқулар, импотенция.

5. Толық емес отбасылар: ата-аналардың өз міндеттерін дұрыс орындамауы нәтижесінде бетімен кеткен, панасыз, қашқын балалар топтары құрылады.

А.И. Антонов пен В.М. Медков өздерінің «Социология семьи» кітабында отбасының келесі түрлерін көрсетеді:

►► Ерлі-зайыптылардың одағына байланысты:

1. Моногамды (бір әйел мен бір еркектің некесі);

2. Полигамды (бір еркектің бірнеше әйелмен неке құруы немесе керісінше);

►►Білік өлшемі бойынша:

1. Патриархалды отбасы (үйдің басшысы – әке);

2. Матриархалды (әкесіне қарағанда, анасы үлкен беделге ие);

3. Эгалитарлы отбасылар (ата-аналар арасындағы биліктің жағдайларға байланысты бөлінуі, рөлдердің өзара алмасуы арқылы ерлі-зайыптылардың бірдей ықпал етуі);

►►Әлеуметтік-демографиялық жағдайға байланысты:

1. Гомогамды (ерлі-зайыптылардың бір ұлттан болуы, білім деңгейінің бірдейлігі, жас шамасында көп айырмашылықтың болмауы және тағы сол сияқты);

2. Гетерогамды (ерлі-зайыптылардың әлеуметтік-демократиялық жағдайы әртүрлі);
Отбасындағы ата-аналардың санына байланысты:

1. Толық емес (екінші отбасылар сияқты балалары бір ата-ананың қолында тәрбиеленетін отбасы, көбінесе ажырасу нәтижесінде, сирек ерлі-зайыптылардың біреуінің қайтыс болуы нәтижесінде құрылатын отбасы);

2. Толық
Бала саны бойынша:

1. Балалары аз (1 – 2 баласы бар);
2. Орташа (3 – 4 баласы бар);
3. Көпбалалы (4-тен артық баласы бар);

Қаржылық жағдайы бойынша:

1. Ауқатты
2. Табысы төмен (табыс деңгейі тұтынушылық минимумнан аспайтын отбасылар).

Сонымен бірге отбасылар берекелі отбасы және тұрмысы нашар отбасы болуы мүмкін, сонымен қатар сәтсіз отбасыларда бар яғни, әлеуметтік ортадағы жағымсыз факторлардың әсерінен өз функцияларын орындай алмайды.

Отбасы қоғам құрылымындағы іргелі институт ретінде ұлттық ауқымдағы реформаторлық өзгерістердің барлық түрлеріне ерекше сезімтал, өйткені олардың нәтижелері оның өмір сүру деңгейінде, тұрақтылығында және тәрбиелік әлеуетінде тікелей көрініс табады.

В.Е. Летунова балалардың дамуындағы қатердің келесі топтарын айқындайды:

- медико-биологиялық (денсаулық тобы, тұқым қуалаушылық себептері,

туа біткен қасиеттері, психикалық және физикалық дамуындағы бұзылулар, баланың туу жағдайлары, ананың аурулары және оның өмір салты, жатырышілік жарақаттар және т.б.);

- әлеуметтік-экономикалық (аз қамтылған отбасылар, оның ішінде көп балалы және толық емес отбасылар, кәмелетке толмаған ата-аналар, жұмыссыз отбасылар, азғын өмір салтын ұстанатын отбасылар; қоғамда өмір сүре алмау: қашу, қаңғыбастық, бос жүру, ұрлық, алаяқтық, төбелес, кісі өлтіру, өзін-өзі өлтіруге әрекет жасау, агрессивті мінез-құлық, алкогольді, есірткіні қолдану және т.б.);

- психологиялық (әлеуметтік ортадан алшақтау, өзін-өзі қабылдамау, невротикалық реакциялар, басқалармен қарым-қатынастың бұзылуы, эмоционалдық тұрақсыздық, іс-әрекеттегі сәтсіздік, әлеуметтік бейімделудегі сәтсіздік, қарым-қатынастағы, қатарларымен және ересектермен қарым-қатынастағы қиындықтар және т.б.);

- педагогикалық (білім беру мекемесінің бағдарламаларының мазмұны мен балалардың жағдайы олардың психофизиологиялық ерекшеліктеріне, балалардың психикалық даму қарқынына және оқу қарқынына сәйкес келмеуі, төмен бағалардың басым болуы, іс-әрекетке сенімсіздік, оқуға деген қызығушылықтың болмауы, жағымды тәжірибеге құлықсыздығы, оқушы бейнесіне сәйкес келмеуі және т.б.).
- ӨҚЖ-дағы отбасылардан шыққан балаларда әлеуметтік даму қаупі оқу іс-

әрекетінде айқын көрінеді. Ең әдеттегілері:

- мектеп бағдарламасының пәндерін оқудағы сәтсіздік, оқу деңгейінің төмендігі;
- жеке тұлғаның жеке психикалық сапаларының дамуындағы теңгерімсіздік;
- жеке мәдениеттің дамуының төмен деңгейі;
- танымдық қызығушылықтары дамуының төмен деңгейі;
- білім беру мотивациясының қалыптаспауы;
- оқуға дайын болмауы.

Дисфункционалды және асоциалды аз қамтылған отбасы балалары, әдетте:

- әлеуметтік бейімделмеген;
- сенімсіз;
- шамадан тыс ренжігіштік;
- мінез-құлқында негативизм мен қыңырлық жиі байқалады;
- мұндай балалардың зейіні нашар, шаршағыш.

Олар сәтсіздіктерге әсершіл, өздеріне сенімді емес, тұрақсыз көңіл-күйге ие. Олар өзін-өзі бағалаудың төмендігін көрсетеді, олардың өз маңыздылығы туралы түсініктері жеткіліксіз.

Отбасына қатысты барлық әлеуметтік мәселелер отбасы ішілік мәселелерді шиеленістіреді, ал ересек мүшелерінің әлеуметтік мінез-құлқы кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылыққа, ерте ана болуға, балалар мен жасөспірімдердің нашақорлығына, алкоголизмге әкеледі.

Кәсіптің ықпал етуінің салдарынан адамда пайда болатын «психикалық күйіп кету» синдромы шетелдік психологияда кеңінен зерттелген және танымал мәселелердің бірі.

«Психикалық күйіп кету» – бұл кәсіптік қызметтің салдарынан адамда пайда болатын ерекше психикалық проблемалар кешені. Бұл ұғым алғаш рет 1974 жылы Х.Дж. Фрейденберг жазбаларында кездеседі. Ол денсаулық орталықтарының бірінде психиатр ретінде қызметін атқарып жүргенде, эмоционалды қажыған, жұмысқа деген мотивациясы және өнімді еңбектену нәтижесі төмендеген, денсаулығы мен зияткерлік саласында өзгерістерді бастан кешіріп жүрген көптеген жұмысшыларды байқайды. Бұл қоғамдық ұйымдарда қызметінен шабыт алып, жан-тәнімен беріліп жұмыс істейтін, адамдарға көмек көрсететін мамандық иелері болатын. Бірнеше айдан кейін осындай күш жігермен қызмет атқарып жүргендердің бойынан қажу, күшінің сарқылуы, ашуланшақтық секілді белгілер байқалды және оны Х. Дж. Фрейденберг бастапқы «эмоционалды қажу» күйін «эмоционалды сарқылу» деп атады. Кейінірек С. Condo «күйіп кетуді» «шамадан тыс жұмыс жүктемесі мен тұлғааралық қатынастардың жеткіліксіздігіне байланысты жұмыс орнына бейімделу жағдайы» деп анықтайды.

Қазіргі уақытта отандық және шетелдік психологияда «психикалық сарқылу» ұғымының «эмоционалды қажу», «кәсіптік сарқылу», «кәсіптік күйіп кету синдромы» сынды көптеген балама атаулары кездеседі, дегенмен бұл атаулардың негізгі мағынасына назар аударсақ мазмұны жағынан ұқсастықтың бар екендігін аңғаруға болады. Қазіргі заманғы мәліметтерге сәйкес,» психикалық күйзеліс «әлеуметтік саладағы кәсіптерде

көрінетін физикалық, эмоционалды және психикалық сарқылу күйін білдіреді.

Эмоционалды сарқылу дегеніміз-өз жұмысынан туындаған эмоционалды құлазыған және шаршау сезімі. Деперсонализация еңбекке және оның еңбек объектілеріне немқұрайлы қарауды білдіреді. Атап айтқанда, әлеуметтік салада деперсонализация емделуге, кеңес алуға, білім алуға және басқа да әлеуметтік қызметтерге келген клиенттерге безбүйрек, адамгершілікке жатпайтын қатынасты білдіреді. Клиенттер тірі адамдар ретінде қабылданбайды, бірақ олардың кәсіби маманға келген барлық проблемалары мен қиындықтары, оның көзқарасы бойынша, олардың игілігі үшін деп түсінеді. Кәсіби жетістіктер төмендеуі (редукция) жұмыскердің өз кәсіптік қызметі саласындағы біліксіздікті және жұмыс барысындағы сәтсіздікті сезінуімен байланысты туындайтын сезімін болжайды. Басқа сөзбен айтсақ, соңғы кезеңде маманның өзінің бойынан кәсіби шеберлігін жоғалтқандығын сезінуі.

Алайда, кәсіби күйіп кету синдромының алдын алуда маңызды рөл қызметкердің өзіне жүктеледі. Кәсіби күйіп кетудің алдын алу үшін келесілер қажет:

- психикалық және физикалық саулықты қамтамасыз ету үшін, «техникалық үзілістерді» пайдалану (жұмыстан демалу);
- кәсіби стрессті басқару жолдарын меңгеру – жұмыс орнындағы әлеуметтік, психологиялық және ұйымдастырушылық ортаны

өзгерту; жұмыс пен үй арасында «көпірлер» салу;

- релаксация, визуализация, ауторегуляция, өзін-өзі бағдарламалау әдістерін игеру;
 - кәсіби дамуға және өзін-өзі жетілдіруге ұмтылу (біліктілікті арттыру курстарында, конференцияларда, симпозиумдарда, конгрестерде тілдесу арқылы өз ұжымынан тыс кәсіби ақпаратпен алмасу);
 - қажетсіз бәсекелестіктен кету (оны болдырмауға болатын жағдайлар бар, бірақ жеңіске деген шамадан тыс ұмтылыс алаңдаушылық тудырады, адамды агрессивті етеді, бұл кәсіби күйіп кетуге ықпал етеді);
 - өмірге, оның мағынасына қатысты көзқарасты өзгерту, кәсіби күйіп кету жағдайын өз өмірін қайта қарау және қайта бағалау, оны өзіңіз үшін өнімді ету мүмкіндігі ретінде қабылдау;
 - дұрыс дене қалпын сақтау (дұрыс тамақтану, алкогольді тұтынуды шектеу, темекіден бас тарту, дене салмағын түзету).
 - Жоғарыда көрсетілген кәсіби күйіп кетудің алдын алу шаралары қызметкердің өмірлік ресурстарын арттыруға ықпал етеді.
- Әдетте, мұндай отбасылардың проблемалары оның өмірінің әлеуметтік, құқықтық, материалдық, медициналық, психологиялық, педагогикалық және басқа аспектілеріне қатысты. Сонымен қатар, проблемалардың тек бір түрі өте сирек кездеседі, өйткені олардың барлығы бір-бірімен байланысты және өзара байланысты. Сондықтан балалардың девиантты мінез-

күлқының, аралық қатерлерінің және даму қауіптерінің себептік байланысы өте шартты.

Болжау. Уақытында оларға қажетті қолдау көрсету үшін оқушыларыңыздың проблемаларына мұқият болыңыз. Сіз проблемаларды ерте кезеңдерде шешуді үйренуіңіз керек, әйтпесе отбасылық істерге араласып, психикалық жарақаттардың салдарымен ұзақ уақыт күресуге тура келеді.

Алдын алу. Проблемалық жағдайлардың алдын алуға күш салыңыз. Көп жағдайда қиындықтардың өршуіне жол бермеу мүмкіндігі бар.

Серіктестік. Ең алдымен, бұл отбасымен терең жұмыс жасауды

көздейтін әлеуметтік серіктестікті білдіреді. Мұндай жұмыстың негізі-сенімді қарым-қатынас.

Көмек. Сіз отбасылардың өзін-өзі ұйымдастыруына ықпал ете аласыз, олардың баланың тұрмыстық және психологиялық жағдайларын жақсартуға деген ұмтылысын қолдай аласыз.

Әр түрлі заманауи тәсілдерді талдау әлеуметтік тәрбиенің белгілі бір міндеттерін шешуге мүмкіндік беретін балалар мен ересектердің өзара әрекеттесуінің орны мен уақыты шектеулі құрылымы ретінде тәрбиелік өзара әрекеттесуді ұйымдастыру формасын анықтауға мүмкіндік береді.

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К РАЗВИТИЮ НАВЫКОВ АНСАМБЛЕВОГО МУЗИЦИРОВАНИЯ У ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА НА МАТЕРИАЛЕ МУЗЫКИ РОДНОГО КРАЯ

Лынный Наталья Михайловна

Преподаватель КазНУИ им. К. Байсеитовой

Аңдатпа. Мақалада бастауыш сынып жасындағы оқушылармен ансамбльдік музичирлеуді ұйымдастыруға арналған инновациялық әдістемелік тәсілдер қарастырылады. А. Әбдинұровтың «Толғау» ансамблі бойынша жүргізілген жұмыс мысалында ансамбльдің тек орындаушылық дағдыларды ғана емес, тұлғаны кешенді дамыту құралы ретіндегі әлеуеті ашып көрсетіледі. Автор эмоционалды бейнелік ену, ансамбльдік есту қабілеті мен ырғақ сезімін дамытуға бағытталған ойын технологиялары, сондай ақ партияларды функционалдық интеграциялау тәсілдерін қамтитын репетициялардың кезеңдік жүйесін сипаттайды. Ұсынылған әдістеменің балаларда ынтымақтастық, коммуникация және ортақ көркемдік нәтижеге жауапкершілік дағдыларын қалыптастырудағы жоғары тиімділігі туралы қорытынды жасалады.

Түйінді сөздер: ансамбльдік музыка, кіші оқушылар, оқыту әдістемесі, музыкалық педагогика, ойын технологиялары, эмоционалдық даму, «Толғау».

Аннотация. В статье рассматриваются инновационные методические подходы к организации ансамблевого музицирования с учащимися младшего школьного возраста. На примере работы над ансамблем «Толғау» А. Абдинурова раскрывается потенциал ансамбля как инструмента не только исполнительской, но и комплексной развития личности. Автор описывает поэтапную систему репетиций, включающую эмоционально-образное погружение, игровые технологии для развития ансамблевого слуха и чувства ритма, а также приемы функциональной интеграции партий. Делается вывод о высокой эффективности предложенной методики для формирования у детей навыков сотрудничества, коммуникации и ответственности за общий художественный результат.

Ключевые слова: ансамблевое музицирование, младшие школьники, методика преподавания, музыкальная педагогика, игровые технологии, эмоциональное развитие, «Толғау».

Введение

Современная педагогическая наука рассматривает ансамблевое музицирование не только как вид исполнительской деятельности, но и как эффективный инструмент всестороннего развития личности. Этот подход особенно актуален при работе с учащимися начальной школы, для которых совместное музыкальное творчество становится важным катализатором развития когнитивных, эмоциональных и социальных компетенций. Интеграция

игровых методов и национального музыкального материала в образовательный процесс создает именно ту образовательную среду, в которой дети чувствуют себя полноправными участниками творческого процесса, а не просто учениками, что способствует глубокому погружению в искусство и стойкого интереса к обучению [1, 2, 3]. Цель данного исследования – систематизировать и описать инновационные методические принципы организации ансамблевой

работы с начинающими музыкантами. В рамках этой цели ставятся следующие задачи: раскрыть развивающий потенциал ансамблевого исполнительства, выделить ключевые этапы работы над музыкальным произведением в группе и предложить практические инструменты синхронизации эмоциональной и технической составляющих группового музицирования.

Методология

Методологической основой исследования стал интегративный подход, сочетающий элементы личностно-ориентированной и деятельностной педагогики. Использовался комплекс методов, направленных как на достижение художественных, так и на развитие творческих целей. К ним относятся: 1) метод эмоционально-образного погружения, который применяется на начальном этапе работы для формирования целостного понимания художественного содержания произведения у участников ансамбля; 2) игровые технологии, которые применяются для преодоления технических трудностей и развития навыков ансамблевого взаимодействия в увлекательной и доступной для детей форме, а также 3) метод сравнительного анализа, который позволяет учащимся понять разницу между сольным и ансамблевым исполнением, развивая критическое восприятие и способность слышать общее звучание. Основным инструментом сбора данных стало педагогическое наблюдение за динамикой

сплоченности ансамбля и качеством музыкального диалога между участниками. Методика была апробирована в условиях реального обучения при работе с конкретным музыкальным материалом.

Исследовательская часть

В качестве исследовательской базы было выбрано произведение «Толгау» А. Абдинурова для фортепиано в шесть рук. Это произведение представляет собой ценный материал для педагогического эксперимента, поскольку сочетает доступный технический уровень с богатым художественным содержанием и необходимостью тесного ансамблевого взаимодействия.

Апробация метода проводилась в несколько стратегических этапов, каждый из которых решал определённый круг педагогических задач.

Практическое применение

Самое первое занятие по ансамблю было сосредоточено на погружении в образную систему произведения, так как произведение с технической стороны было разобрано с учениками ранее по отдельности. Упражнение на визуализацию, в котором дети с закрытыми глазами ассоциировали музыку с личными переживаниями или природными пейзажами, способствовало высокой степени эмоциональной синхронности в группе. Такой подход сформировал общую мотивационную основу и смысловой фундамент для последующей работы.

Дальше было необходимо поработать над этапом слухового восприятия в ансамбле. После индивидуального

освоения партий ключевой задачей для учащихся стал переход от сольного к ансамблевому мышлению. Для преодоления этого барьера был успешно применен комплекс специальных упражнений. Во-первых, я, как преподаватель, обратилась к «Музыкальной эстафете», в рамках которой ученики последовательно передавали мелодическую фразу, наглядно продемонстрировав принцип полифонического диалога, где каждый голос является равноправным участником диалога. Также я обратилась к игре под названием «Исчезающий голос». Ее суть заключается в намеренном прекращении звучания одного из голосов с последующей компенсацией его функции всем ансамблем. Этот прием эффективно развивает навык распределенного внимания и групповой координации.

Затем пришел черед этапа функционального осознания партий. На этом этапе особое внимание уделялось роли аккомпанирующей группы. Благодаря метафорическому сравнению аккомпанемента с «основой» или «дорогой» мелодии учащиеся осознали его структурное значение. Введение роли «Хранителя ритма» для исполнителя аккомпанирующей партии повысило уровень ответственности и превратило простую техническую задачу в осмысленную деятельность.

Наконец, пришел этап художественно-технической интеграции. На заключительном этапе работы использовались элементы дирижерской техники. Я, как преподаватель, визуализировала

развитие музыкальной формы с помощью жестов, синхронизируя начало и окончание звука. Впоследствии дирижерские функции делегировались одному из участников, что стимулировало развитие у него лидерских качеств. Акцент делался на концепции ансамбля как «сотворчества», где различные партии дополняют друг друга, образуя полифоническое единство.

Рекомендации

На основании нашего исследования можно сформулировать следующие методические рекомендации для преподавателей:

1. Приоритет смысла над техникой. Необходимо начинать с создания целостного художественного образа, используя методы ассоциативной визуализации и образных сравнений.
2. Используйте игровые инструменты, то есть включайте в репетиционный процесс различные игровые приёмы («эстафета», «исчезающий голос», «ритмист»), чтобы младшим школьникам было интересно, а концентрация их внимания не снижалась.
3. Визуализируйте взаимодействие. Используйте простые дирижерские жесты для координации действий ансамбля, постепенно передавая эту функцию ученикам.

Заключение

Исследование наглядно демонстрирует, что систематическая работа над ансамблевым произведением, основанная на предлагаемой методике, выходит далеко за рамки чисто музыкальных задач. Процесс работы над

произведением А. Абдинурова «Толғау» подтвердил, что ансамблевое музицирование становится важным инструментом развития межпредметных компетенций, например, коммуникативных навыков, эмоционального интеллекта и способности к сотрудничеству. Интеграция игровых технологий, постепенное усложнение заданий и опора на национальный музыкальный материал не только делают процесс обучения доступным и увлекательным для юных слушателей, но и способствуют глубокому личностному погружению в культуру. Таким образом, предлагаемая методика способствует трансформации ансамблевого занятия из узконаправленной исполнительской деятельности в целостную образовательную среду, способствующую гармоничному развитию юного музыканта.

Перечень использованных источников

1. Schibli K., Hirsch T., Byczynski G., D'Angiulli A. More Evidence That Ensemble Music Training Influences

Children's Neurobehavioral Correlates of Auditory Executive Attention // *Brain Sciences*. — 2023. — Vol. 13, No. 5: 783. — DOI: 10.3390/brainsci13050783.

— URL: <https://www.mdpi.com/2076-3425/13/5/783> (дата обращения: 17.09.2025). MDPI

2. Kuek F., Cheng S. M., Phang A., Beh W. F. Ensemble Music for Social and Emotional Development: A Case Study of Primary School Children in a Suburban Malaysian Chinese Community // *Journal of Urban Culture Research*. — 2025. — Vol. 30. — P. 22–36. — DOI: 10.14456/jucr.2025.2. — URL: <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JUCR/article/view/281230> (дата обращения: 17.09.2025).

Thai Journal Online

3. Alemán X., Duryea S., Guerra N. G., McEwan P. J., Muñoz R., Stampini M., Williamson A. A. The Effects of Musical Training on Child Development: a Randomized Trial of El Sistema in Venezuela // *Prevention Science*. — 2017. — Vol. 18, No. 7. — P. 865–878. — DOI: 10.1007/s11121-016-0727-3. — URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27896644/> (дата обращения: 17.09.2025).

PubMed

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА И КЛЮЧЕВЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ СЛАБОСЛЫШАЩИХ ДЕТЕЙ В ИНКЛЮЗИВНОЙ СРЕДЕ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ШКОЛЫ

Максимова Ирина Владимировна,

учитель ГККП «Детская художественная школа» при отделе образования по городу Кокшетау управления образования Акмолинской области.

Аңдатпа

Зерттеу көркем мектебінің инклюзивті ортасында есту қабілеті нашар балалардың шығармашылық әлеуетін дамытуға арналған. Түсіндірмелі-иллюстративті, жобалық әдістер, ассоциация әдісі және арт-терапия элементтері қолданылды. Бейімделген жұмыс бағдарламасы есту-визуалды қабылдаудың ерекшеліктерін ескереді. Нәтижелер оқу жетістіктерінің позитивті динамикасын, әртүрлі деңгейдегі байқауларға және көрмелерге сәтті қатысуды, түлектердің шығармашылық мамандықтар бойынша колледждерге түсуін көрсетті. Инклюзивті білім беру үдерісін ұйымдастыру бойынша практикалық ұсынымдар әзірленді.

Түйінді сөздер

Инклюзивті білім беру, есту қабілеті нашар балалар, көркем білім беру, шығармашылық даму, негізгі құзыреттіліктер.

Аннотация

Исследование посвящено развитию творческого потенциала слабослышащих детей в инклюзивной среде художественной школы. Применены объяснительно-иллюстративный, проектный методы, метод ассоциаций и элементы арт-терапии. Адаптированная рабочая программа учитывает особенности слухо-зрительного восприятия. Результаты показали позитивную динамику учебных достижений, успешное участие в конкурсах и выставках различного уровня, поступление выпускников в колледжи по творческим специальностям. Разработаны практические рекомендации по организации инклюзивного образовательного процесса.

Ключевые слова

Инклюзивное образование, слабослышащие дети, художественное образование, творческое развитие, ключевые компетенции.

Введение

Современная система образования ориентирована на создание равных возможностей для всех обучающихся. Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2020–2025 годы определяет приоритетом обеспечение доступности качественного образования для детей с особыми образовательными потребностями [4]. Художественное образование обладает значительным потенциалом для раскрытия внутреннего мира

слабослышащего ребенка. Изобразительная деятельность становится языком общения, позволяющим преодолеть коммуникативные барьеры. Детская художественная школа города Кокшетау становится пространством формирования личностных качеств: инициативности, самостоятельности, критического и образного мышления. Целью статьи является обобщение педагогического опыта и определение эффективных методов развития творческого потенциала

слабослышащих детей. Задачи: изучение психолого-педагогических особенностей детей с нарушением слуха, апробация адаптированных методов, анализ результативности, формулирование рекомендаций.

Методология

Методологическую основу составляет личностно-ориентированный подход. Исследование проводилось на базе Детской художественной школы города Кокшетау с участием слабослышащих детей.

Основные методы: педагогическое наблюдение, анализ продуктов творческой деятельности, изучение психолого-педагогической литературы, обобщение педагогического опыта. Разработана адаптированная рабочая программа с учетом особенностей восприятия слабослышащих детей.

Применялись объяснительно-иллюстративный метод с усиленной визуализацией через репродукции, презентации и опорные карточки; метод ассоциаций для развития образного мышления; элементы арт-терапии для эмоциональной поддержки. Особое внимание уделялось проектному методу как способу организации самостоятельной деятельности и формирования компетенций.

Методологический подход учитывал психолого-педагогические характеристики детей с нарушением слуха [2, 5]. Слабослышащий ребенок лишен возможности получать через слух значительную часть знаний. Для понимания речи дети используют слухо-зрительное восприятие с помощью слуховых устройств. [1, 3].

Исследовательская часть

Анализ показал, что трудности со слухом создают препятствия для развития творческого воображения, что требует создания визуально-ориентированной образовательной среды.

Основной формой работы выступает урок, адаптированный к потребностям инклюзивной группы. Урок регламентируется дидактическими принципами наглядности, систематичности, последовательности, применением дифференцированного подхода. Использовались различные типы уроков: диагностики, контроля знаний, самостоятельной и проектной деятельности.

Объяснение материала сопровождалось визуальной поддержкой: репродукциями, презентациями, опорными карточками. Педагог поэтапно демонстрировал выполнение задания. Длительные натурные постановки чередовались с краткосрочными заданиями. Подведение итогов включало обсуждение результатов и экспозицию работ. Эффективной оказалась организация смешанных групп и межпредметных связей.

Важным аспектом стала проектная деятельность. Слабослышащие учащиеся наравне с одноклассниками выполняли персональные проекты. Была разработана практика взаимопомощи, когда одноклассники помогали озвучить пояснительную записку.

Практическое применение

Применение методики показало эффективность комплексного подхода. Визуально-ориентированные методы

компенсировали ограничения слухового восприятия. Опорные карточки с пошаговыми инструкциями повысили самостоятельность учащихся.

Создавалась благоприятная образовательная среда с атмосферой поддержки и уважения к индивидуальности каждого ребенка. Ключевой задачей являлось пробуждение потребности использовать устную речь. Социальная интеграция реализовывалась через посещение выставок, участие в конкурсах, выполнение общественных поручений.

Результаты показали позитивную динамику учебных достижений, участие в конкурсах и выставках различного уровня, успешное поступление выпускников в колледжи по творческим специальностям. Дети научились адаптироваться к изменениям, приобретать культурный опыт, развивали целеустремленность, настойчивость, способность к самоорганизации.

Рекомендации

Необходимо адаптировать учебные программы с учетом степени нарушения слуха и индивидуальных особенностей. Программа должна предусматривать гибкость в методах, темпе и формах контроля.

Рекомендуется усилить визуальную составляющую: опорные карточки с иллюстрациями, видеоматериалы, расширенный фонд репродукций. Словесные объяснения должны сопровождаться визуальной демонстрацией. При организации процесса целесообразно располагать детей так, чтобы они видели лицо

педагога. Речь должна быть четкой, умеренно громкой, формулировки простыми.

Для оценки результатов применяется комплексный подход, учитывающий качество работ, динамику способностей, степень самостоятельности.

Важно акцентировать внимание на индивидуальном прогрессе.

Эффективна организация взаимопомощи между учащимися и проектная деятельность. Важным аспектом является подготовка педагога: повышение квалификации по специальной педагогике, изучение опыта коллег. Необходимо формирование толерантного отношения в коллективе.

Заключение

Исследование подтверждает значительный потенциал инклюзивного художественного образования для развития творческих способностей слабослышащих детей. Детская художественная школа, организованная на принципах инклюзии, становится пространством личностного развития, социальной адаптации и самореализации детей с особыми образовательными потребностями.

Результаты показывают, что при правильной организации процесса и адаптации методов слабослышащие дети достигают высоких результатов в творчестве и продолжают профессиональное образование. Позитивная динамика и успешная социализация свидетельствуют об эффективности методов.

Представленные методы могут использоваться педагогами

художественных школ и учреждений дополнительного образования в условиях инклюзии. Главная цель занятий — через искусство помочь ребенку раскрыть творческие способности. Приобщение к культуре и формирование духовно-нравственных основ становятся неотъемлемыми компонентами процесса.

В результате работы, учащиеся развивают творческое мышление, становятся более самостоятельными, способными к

самосовершенствованию, приобретают уверенность, развивают коммуникативные навыки и формируют позитивную самооценку.

Перспективы дальнейших исследований связаны с разработкой детализированных рекомендаций, изучением долгосрочных эффектов инклюзивного образования на адаптацию выпускников и применением современных технологий для повышения эффективности обучения детей с нарушением слуха.

Перечень использованных источников

- [1] Инклюзивное обучение для детей с нарушением слуха. URL: <https://nsportal.ru/detskiy-sad/logopediya/2020/04/02/inklyuzivnoe-obuchenie-dlya-detey-s-narusheniem-sluha> (дата обращения: 13.11.2025).
- [2] Назарова Н.М. Специальная педагогика: В 3-х т.: учебное пособие для студентов высших учебных заведений. Том 3: Педагогические системы специального образования. Глава 9. Москва: Издательский центр «Академия», 2008.
- [3] Инклюзивная школа: что делать учителю, если в классе учится глухой или слабослышащий ребенок. URL: <https://teacher.yandex.ru/posts/inklyuzivnaya-shkola-chto-delat-uchitelyu-esli-v-klasse-uchitsya-glukhoy-ili-slaboslyshaschiy-rebenok> (дата обращения: 13.11.2025).
- [4] Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2020–2025 годы: утверждена постановлением Правительства Республики Казахстан от 27 декабря 2019 года.
- [5] Инклюзивное образование // Википедия. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Инклюзивное_образование (дата обращения: 13.11.2025).

«ИНТЕРАКТИВНЫЕ ЗАНЯТИЯ И ИГРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ПРОГРАММЕ АБВГДейка»

Никишова Ирина Адольфовна

КГУ «Дворец школьников отдела образования города Тараз

Управления образования акимата Жамбылской области»

Аңдатпа: Бұл мақалада мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық, коммуникативті және шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған «ABVGDeika» білім беру бағдарламасы аясында интерактивті сабақтар мен ойын технологияларын қолдану қарастырылады. Оқушылардың оқу үдерісіне белсенді қатысуын қамтамасыз ететін ойын тренажерлары, цифрлық тапсырмалар, рөлдік ойындар сияқты интерактивті оқыту әдістерінің дидактикалық мүмкіндіктері талданады. Ойын әдістерін қолдану тұрақты оқу мотивациясын дамытуға, сөйлеу және ойлау қабілеттерін дамытуға, оқытудың тиімділігін арттыруға ықпал ететіні атап өтілген. Тәжірибелік сабақтардағы бақылаулар мен талдаулар негізінде оқу үдерісінде интерактивті әдістерді тиімді пайдалану бойынша ұсыныстар берілген.

Түйін сөздер: интерактивті технологиялар, ойын әдістері, оқу мотивациясы, балаларды оқыту.

Аннотация: В статье рассматривается применение интерактивных занятий и игровых технологий в рамках образовательной программы «АБВГДейка», направленной на развитие познавательных, коммуникативных и творческих способностей детей дошкольного возраста. Проанализированы дидактические возможности интерактивных форм обучения, таких как игровые тренажеры, цифровые задания и сюжетно-ролевые игры, обеспечивающие активное вовлечение обучающихся в образовательный процесс. Отмечено, что использование игровых методов способствует формированию устойчивой учебной мотивации, развитию речевых и мыслительных навыков, а также повышает эффективность усвоения учебного материала. На основе наблюдений и анализа практических занятий представлены рекомендации по эффективному использованию интерактивных методов в образовательном процессе.

Ключевые слова: интерактивные технологии, игровые методы, мотивация обучения, детское обучение.

Введение

Современная система дошкольного образования направлена на формирование у детей познавательной активности, самостоятельности и творческого мышления. В условиях стремительного развития цифровых технологий и обновления образовательных стандартов особенно актуальным становится использование интерактивных и игровых методов обучения. Одной из эффективных форм реализации таких подходов является программа «АБВГДейка», ориентированная на развитие речевых,

познавательных и коммуникативных способностей детей дошкольного возраста.

Актуальность темы обусловлена необходимостью поиска новых педагогических инструментов, которые не только удерживают внимание ребёнка, но и способствуют формированию устойчивой мотивации к обучению. Игровые и интерактивные технологии позволяют сделать образовательный процесс увлекательным, эмоционально насыщенным и результативным,

обеспечивая индивидуальный подход к каждому ребёнку и создавая условия для его всестороннего развития.

Цель — рассмотреть особенности применения интерактивных занятий и игровых технологий в рамках программы «АБВГДейка», определить их педагогическую ценность и влияние на развитие дошкольников.

Задачи:

- Проанализировать теоретические основы использования игровых и интерактивных технологий в дошкольном образовании.
- Описать примеры эффективных интерактивных занятий в рамках программы.
- Определить педагогические условия, способствующие успешному применению игровых технологий в работе с детьми.

Таким образом, исследование направлено на выявление значимости интерактивных форм обучения как средства повышения качества образовательного процесса и развития познавательной активности детей дошкольного возраста.

Методология

Методологическая основа исследования программы «АБВГДейка» строится на сочетании педагогического эксперимента, наблюдения, анализа деятельности детей и оценки эффективности внедрения игровых и интерактивных технологий в образовательный процесс дошкольной группы.

Задачи исследования

- Изучить педагогические и психологические основы применения игровых и интерактивных технологий в дошкольном образовании.

- Разработать и внедрить серию интерактивных занятий по программе «АБВГДейка».

- Оценить влияние данных методов на развитие познавательной активности, внимания, речи и мотивации детей.

- Провести сравнительный анализ результатов контрольной и экспериментальной групп.

Объект и предмет исследования

- **Объект** — образовательный процесс в рамках программы «АБВГДейка».

- **Предмет** — интерактивные занятия и игровые технологии, как средство активизации познавательной деятельности детей.

В исследовании использовались следующие методы:

- **Теоретические:** анализ научно-методической литературы по проблеме, обобщение педагогического опыта.

- **Эмпирические:** педагогическое наблюдение за деятельностью детей в ходе интерактивных занятий;

- диагностика уровня развития речевых, познавательных и коммуникативных умений;

- анкетирование педагогов и родителей;

- анализ детских работ и результатов игровых упражнений.

- **Методы статистической обработки данных** — для количественной и качественной оценки динамики результатов.

- Статистическая обработка (средние значения, процентные соотношения, динамика показателей).

- Контент-анализ ответов анкет и интервью.

- Сравнение количественных и качественных данных между группами.
- Визуализация результатов (диаграммы, таблицы, графики).

Ожидаемые результаты

- Повышение уровня познавательной активности и учебной мотивации у детей.
- Развитие коммуникативных и когнитивных навыков.
- Рост удовлетворённости педагогов и родителей качеством образовательного процесса.
- Подтверждение эффективности использования интерактивных и игровых технологий в программе «АБВГДейка».

В качестве методических инструментов применяются дидактические игры интерактивные презентации, мультимедийные упражнения игровые технологии с элементами ИКТ, интерактивные доски, планшеты, образовательные платформы; настольные и подвижные игры, элементы театрализации и сюжетно-ролевые задания. Эти методы способствуют развитию фонематического слуха, умения выделять звуки в словах, знакомят с буквами и правилами чтения.

Исследовательская часть

Целью данного исследования: определить эффективность использования интерактивных и игровых технологий в формировании познавательных, коммуникативных и творческих способностей детей в рамках программы «АБВГДейка».

В соответствии с целью, были сформированы следующие задачи:

- Изучить теоретические основы применения игровых и интерактивных методов в дошкольном образовании.
- Разработать и внедрить цикл интерактивных занятий в рамках программы «АБВГДейка».
- Проанализировать результаты педагогического эксперимента, выявить динамику развития познавательной активности детей.

- Определить наиболее эффективные формы и методы игрового взаимодействия.

Для изучения эффективности игровых и интерактивных технологий было проведено наблюдение за детьми 5-6 лет в течение трёх месяцев. Занятия проводились по 2 раза в неделю. Главная особенность — активное участие детей в процессе обучения, возможность выбора, обратная связь через игру и визуальное подкрепление результата. В исследовании участвовали 20 детей, разделённые на две подгруппы:

- **Экспериментальная группа** — обучение с использованием игровых и интерактивных технологий;
- **Контрольная группа** — обучение по традиционной методике.

Результаты диагностики показали:

- Дети из экспериментальной группы проявили более высокий интерес к занятиям (на 35% выше);
- Уровень знаний букв и звуков увеличился на 25%;
- Навыки звукового анализа и синтеза улучшились на 30%;
- Повысилась активность и самостоятельность при выполнении заданий.

Таким образом, применение игровых технологий положительно влияет на

усвоение детьми основ грамоты и формирование учебной мотивации.

Выводы

1. Использование **интерактивных и игровых технологий** в программе «АБВГДейка» значительно повышает мотивацию и познавательную активность детей.
2. Игровые формы обучения способствуют **быстрому усвоению материала**, развитию внимания, памяти и речи.
3. Применение мультимедийных средств делает процесс обучения эмоционально насыщенным и доступным даже для детей с низким уровнем подготовки.
4. Полученные результаты подтверждают, что интеграция интерактивных технологий в программу «АБВГДейка» повышает **эффективность образовательного процесса** и формирует устойчивый интерес к изучению родного языка.

Практическое применение

Программа «АБВГДейка» ориентирована на развитие познавательной активности, речи и творческого мышления детей дошкольного возраста через использование интерактивных и игровых технологий. На практике это реализуется через систему специально организованных занятий, в которых педагог сочетает традиционные методы обучения с современными цифровыми и интерактивными средствами.

- Использование интерактивных досок и обучающих приложений («Умные карточки», «Весёлый алфавит», «Учимся читать»), что

помогает детям закреплять знания в игровой форме.

- Проведение виртуальных экскурсий и мультимедийных викторин, позволяющих расширить кругозор и формировать интерес к познанию.
 - Включение в занятия сюжетно-ролевых, подвижных и дидактических игр («Помоги Буквоежке», «Найди слово», «Звуковая разминка»), направленных на развитие внимания, памяти, логического мышления.
 - Использование игровых ситуаций с элементами соревнования, которые стимулируют активность детей и создают положительную эмоциональную атмосферу.
 - Комбинирование языковых, музыкальных и творческих заданий (например, инсценировки сказок с участием букв и звуков).
 - Включение элементов STEM-подхода: задания на сопоставление форм, размеров, последовательностей, что способствует развитию логико-математических представлений.
- Педагоги отмечают, что при включении элементов цифровой игры увеличивается вовлеченность детей и сокращается время на объяснение нового материала, что делает процесс обучения более динамичным и эффективным.

Рекомендации

- Внедрять интерактивные и игровые методы систематически, сочетая их с традиционными формами обучения.
- Обеспечить педагогов методическими материалами и цифровыми ресурсами, адаптированными к возрастным особенностям детей.

- Использовать мультимедийные средства обучения с учетом гигиенических норм (время экранной активности — не более 15 минут).
- Развивать игровые занятия, направленные на коллективное взаимодействие, что способствует социализации ребенка.
- Регулярно оценивать эффективность игровых технологий через наблюдение, анкетирование и диагностику развития детей.

Заключение

Проведённое исследование показало, что использование интерактивных занятий и игровых технологий в программе «АБВГДейка» способствует повышению мотивации детей к обучению, развитию познавательной активности, коммуникативных умений и творческих способностей. Игровая форма подачи материала делает образовательный процесс более увлекательным и доступным, а интерактивные методы позволяют каждому ребёнку проявить инициативу и добиться личного успеха в обучении. В результате анализа эффективности применения игровых и интерактивных технологий можно сделать вывод, что они создают благоприятные условия для формирования положительного отношения к учебной деятельности, способствуют развитию самостоятельности и сотрудничества в детском коллективе. Игровая форма подачи материала позволяет сделать процесс обучения увлекательным, эмоционально насыщенным и доступным для каждого ребенка.

Перспективы дальнейшего исследования связаны с изучением влияния цифровых интерактивных

средств (образовательных платформ, мультимедийных игр, онлайн-ресурсов) на развитие ключевых компетенций дошкольников и младших школьников, а также с разработкой методических рекомендаций по интеграции таких технологий в другие образовательные программы.

Использование современных интерактивных методов не только облегчает усвоение знаний, но и формирует у детей положительное отношение к учебной деятельности, помогает развивать внимание, память, мышление и воображение. Таким образом, сочетание традиционных и инновационных подходов в рамках программы «АБВГДейка» создает оптимальные условия для всестороннего развития личности дошкольника и успешной подготовки к дальнейшему обучению в школе.

Перечень использованных источников

1. Выготский, Л. С. *Игра и её роль в психическом развитии ребёнка* // Собрание сочинений: в 6 т. — Т. 4. — М.: Педагогика, 1984. — С. 244–270.
2. Давыдов, В. В. *Проблемы развивающего обучения: Опыт теоретического и экспериментального психологического исследования*. — М.: Педагогика, 1986. — 240 с.
3. Короткова, Н. А. *Игровая деятельность дошкольников: теория и практика организации*. — М.: Просвещение, 2019. — 176 с.
4. Интерактивные технологии в обучении литературному чтению в начальных классах / Шукирова Н. О. — Туркестан:

гимназия «Болашақ», 2024. st.bilim-shini.kz

5.

Использование игровых технологий в системе СПО / Прудченко Н. П. — статья на сайте Pedsovet.su, 2023. pedsovet.su

6.

Буренина, В. А. *АБВГДейка. Программа по обучению грамоте детей 5–7 лет.* — М.: Просвещение, 2018.

7.

Крылова, Н. М. *Интерактивные методы обучения дошкольников.* — СПб.: Детство-Пресс, 2019.

8.

Савенков, А. И. *Исследовательская деятельность дошкольников: теория и практика.* — М.: Мозаика-Синтез, 2018.

9.

Полякова, Т. А. *Современные образовательные технологии в ДОУ: интерактивные и игровые методы.* — М.: Учитель, 2022.

10.

Куцакова, Л. В. *Интерактивные формы работы с дошкольниками: методические рекомендации для педагогов.* — Екатеринбург: УрГПУ, 2021.

«МУЗЫКАЛЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ СОЛЬФЕДЖИО РӨЛІ»

Омарова Жанбота Несипбековна

*К.Әзірбаев атындағы балалар саз мектебі,
Жамбыл облысы*

Аңдатпа

Бастауыш деңгейдегі оқушылардың музыкалық сауаттылығын қалыптастыруда сольфеджио пәнінің негізгі бағыттары сипатталады. Музыкалық есту қабілетін, ырғақты қабылдауды және әуендік ойлауды дамытуға арналған әдістемелік тәсілдер талданады. Сабақ үрдісінде мультимедиялық ресурстарды қолдану, ұлттық музыкалық материалдарды енгізу және ойын технологияларын пайдалану оқушылардың қызығушылығын арттырып, қабылдау деңгейінің өсуіне ықпал етеді. Зерттеу нәтижелері сольфеджио пәнінің музыкалық қабілеттерді жүйелі дамытудағы тиімділігін дәлелдейді.

Тірек сөздер: сольфеджио, музыкалық есту, ырғақ, ноталық сауаттылық, шығармашылық, бастауыш оқушы

Аннотация

Роль предмета сольфеджио в развитии музыкальной грамотности учащихся начального уровня раскрывается через анализ методов формирования слуховых навыков, ритмического восприятия и мелодического мышления. Использование мультимедийных ресурсов, национального музыкального материала и игровых технологий повышает интерес и активность учащихся, усиливает их музыкально-слуховую устойчивость. Результаты исследования подтверждают эффективность комплексного применения современных методик в формировании устойчивых навыков музыкального восприятия и элементарного анализа.

Ключевые слова: сольфеджио, музыкальный слух, ритм, нотная грамотность, творчество

Кіріспе

Музыкалық білім беру жүйесінде сольфеджио пәні — оқушының музыкалық сауатты игеруінің негізгі арнасы. Саздық интонацияны қабылдау, ырғақты сезіну, әуендік құрылымды ажырату, дыбыстарды салыстыру секілді іргелі дағдылардың барлығы алғаш рет осы пән арқылы қалыптасады.

Бүгінгі таңда музыкалық мектептерде оқушылардың танымдық деңгейі де, қызығушылығы да айтарлықтай өзгерді. Сондықтан дәстүрлі сабақ формаларын қазіргі баланың қабылдау ерекшелігіне бейімдеу қажеттілігі туындап отыр. Бұл — тек

бағдарламалық материалды меңгерту емес, баланың музыкалық ойлауын дамыту, есту мәдениетін қалыптастыру, шығармашылық белсенділікті арттыру міндетін алға шығарады.

Әдістеме

1. Музыкалық естуді дамыту тәсілдері

Музыкалық есту — техникалық қабілет емес, үнемі жаттығу арқылы жетілетін психофизиологиялық процесс. Жас ерекшелігіне сәйкес келесі тәсілдер тиімді нәтиже береді:

- **Дыбыс биіктігін салыстыру:** «жоғары – төмен» қағидаты бойынша қарапайым дыбыстарды тыңдату.

- **Интонациялық эхо:** мұғалім орындаған қысқа фразаны оқушы дәл қайталайды.

- **Әуендік құрылымды тану:** фразаның басталуы мен аяқталуын ажырату.

- **Тембрлік естуді дамыту:** күйсандық, домбыра, блокфлейта, дауылпаз сияқты әр түрлі аспаптардың үнін салыстыру.

Бұл әдістер мектеп жасындағы балалардың музыкалық қабылдауын тез дамытады, сондай-ақ кейінгі күрделі материалдарды меңгеруге негіз болады.

2. Ырғақтық қабілетті қалыптастыру

Ырғақ — музыканың қозғалыс механизмі. Оқушы ырғақтық сезімсіз ноталық материалды түсіне алмайды. Сондықтан сабақта келесі жұмыс түрлері қолданылады:

- **Шапалақпен ырғақ орындау**
- **Дирижерлік қимылдар**
- **Метроритмикалық**

жаттығулар

- **Қарапайым ритмдік модельдерді толықтыру**
- **«Тыңда — қайтала» ойыны**

Бұл тәсілдер балалардың координациясын арттырып қана қоймай, музыканы дене қимылы арқылы сезінуді қалыптастырады.

3. Әуендік ойлауды дамыту

Музыкалық ойлау — оқушының шығармашылық деңгейін көрсететін негізгі компонент. Ол үшін:

- фразаның логикасын талдау;
- әуенді жалғастыру;
- қысқа әуен шығару;
- берілген ырғаққа тональды әуен құрастыру әдістері қолданылады.

Осылайша, оқушы ноталарды тек жаттап қана қоймай, әуеннің ішкі заңдылықтарын түсінуге жақындайды.

Зерттеу бөлімі

Зерттеу жұмысы бірнеше ай бойы бастауыш сынып оқушылары арасында жүргізілді. Сабақ барысын бақылау, диагностикалық тапсырмалар және шағын тесттер арқылы келесі нәтижелер анықталды:

1. Музыкалық есту динамикасы

- Зерттеу басында дыбыс биіктігін дәл анықтайтын оқушылардың саны 38% болса, 10 аптадан кейін бұл көрсеткіш 72%-ға жетті.

- Интонацияны таза қайталау дағдысы біртіндеп тұрақты қалыпқа түсті.

2. Ырғақты қабылдау нәтижелері

- Оқушылардың 70%-ы 2/4, 3/4 өлшемдерін сенімді ажырата бастады.
- Ритмдік диктанттың қарапайым түрлерін 60%-дан астамы қатесіз орындады.

3. Музыкалық талдау дағдылары

- Оқушылар әуеннің бағытын, қайталанатын интонацияларды, кульминация нүктесін табуда жақсы нәтиже көрсетті.

- Әуенді «бастау — даму — аяқталу» құрылымы бойынша түсіндіру көрсеткіші 30%-дан 75%-ға көтерілді.

Бұл деректер сольфеджио пәнінің балалардың қабылдау қабілетін жүйелі түрде дамытатынын дәлелдейді.

Практикалық қолдану

1. Мультимедиялық ресурстарды пайдалану

Сабақтарда аудио мысалдар, қысқа бейне үзінділер, интерактивті ритм жаттығулары қолданылады.

Мысалы:

- QR-код арқылы әуен тыңдау;
- онлайн метроном қолдану;
- MuseScore, Final, Sibelius, Musicca платформалары.

Бұл оқушылардың зейінін сақтауға, ақпаратты тез игеруіне көмектеседі.

2. Ұлттық музыканы енгізу

Қазақтың балаларға арналған әндері, қысқа күй фразалары, жорға ырғағына негізделген үлгілер пайдалану оқушылардың қабылдауына жеңіл әрі есте сақтауын тездетеді.

3. Ойын технологиялары

- «Жоғалған нота»
- «Әуенді тап»
- «Дыбыстың мекенін көрсет»

сияқты ойындар оқушының белсенділігін арттырады.

Ұсыныстар

1. Сольфеджио сабақтарында музыкалық материалдың 40%-ын практикалық жаттығулар құрауы тиіс.
2. Әр сабаққа шағын диктант енгізу – музыкалық естуді тұрақтандырады.
3. Ұлттық музыкалық материалды барлық бөлімдерге жүйелі қосу ұсынылады.
4. Баланың шаршауын болдырмау үшін сабақ құрылымын 5–7 минуттық модульдерге бөлу тиімді.
5. Қысқа импровизацияға жүйелі түрде уақыт беру — шығармашылықтың негізгі көзі.

Қорытынды

Сольфеджио – жай ғана музыкалық пән емес, ол баланың есту қабілетін, есте сақтауын, ырғақтық қозғалысын, шығармашылық дағдысын,

эстетикалық талғамын тәрбиелейтін кешенді жүйе.

Жүргізілген зерттеу жұмысы көрсеткендей, дұрыс ұйымдастырылған сольфеджио сабақтары:

- музыкалық қабілетті тез дамытады,
- баланың өзіндік ойын жеткізуіне мүмкіндік береді,
- музыкалық сауаттың іргетасын қалайды,
- шығармашылыққа жол ашады.

Сондықтан пәнді бастауыш деңгейден-ақ педагогикалық тұрғыдан сауатты ұйымдастыру — музыка мектебіндегі жалпы білім сапасының маңызды көрсеткіші.

Ұсынылатын және

пайдаланылатын әдебиеттер тізімі:

1. Фридкин Г. Сборник одноголосных диктантов. М., 1999.
2. Калинина Т. Рабочие тетради 1-7-классы М., 2000.
3. Барабошкина А. Учебник по сольфеджио для I класса ДМШ. М., 2001.
4. Вахромеев В. Сольфеджио. М., 2002.
5. Калмыков Б., Фридкин Г. Сольфеджио, ч. I. М., 2005.
6. Фролова Ю. Сольфеджио 1 -7 классы М., 2005г.
7. Давыдова Е. Запорожец С. Сольфеджио - М., 2010.
8. Фридкин Г. Чтение с листа на уроках сольфеджио. М., 2006.
9. Әбдіқадырова А., Жолдасова Қ. Музыкалық сауат ашу.-Алматы: Атамұра, 2018.
10. Қазақ халық музыкасының теориясы. – Алматы: Өнер, 2020.

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ФОРМИРОВАНИЮ ИСПОЛНИТЕЛЬСКИХ УМЕНИЙ У УЧАЩИХСЯ ФОРТЕПИАННОГО КЛАССА

Пустынникова Екатерина Николаевна

КГУ «Детская музыкальная школа им. К. Азербайева», Жамбылская область

Аңдатпа. Мақалада фортепиано сыныбы оқушыларының орындаушылық дағдыларын дамытуға бағытталған жаңартылған педагогикалық тәсілдер қарастырылады. Дәстүрлі әдістер мен мультимедиа, бейнеталдау және интерактивті платформалар сияқты инновациялық құралдарды үйлестіру мәселесіне ерекше назар аударылады. Заманауи технологияларды жүйелі түрде қолдану оқушылардың мотивациясын арттыруға, орындау техникасын жетілдіруге және көркемдік орындаудың тұрақты дағдыларын қалыптастыруға ықпал ететіні көрсетіледі.

Түйінді сөздер: фортепиано, исполнительские навыки, методика, мотивация, современные технологии

Аннотация. В статье рассматриваются обновлённые педагогические подходы, направленные на развитие исполнительских навыков у учащихся фортепианного класса. Особое внимание уделяется сочетанию традиционных методов и инновационных средств, таких как мультимедиа, видеоанализ и интерактивные платформы. Показано, что системное использование современных технологий способствует повышению мотивации, улучшению техники и формированию устойчивых навыков художественного исполнения.

Ключевые слова: фортепиано, исполнительские навыки, методика, мотивация, современные технологии

Введение

Музыкальное образование в современном мире переживает этап активного обновления, что требует от педагога владения широким спектром методических инструментов. Современная система музыкального образования стремительно развивается, предлагая педагогам новые возможности для совершенствования методики обучения игре на фортепиано. Учащиеся фортепианного класса воспринимают учебный материал иначе, чем предыдущие поколения, и нуждаются в разнообразных формах

подачи информации. Развитие исполнительских навыков предполагает комплексное формирование техники, слухового контроля, эмоциональной выразительности и артистизма. Выработка технических методов — сложный процесс, включающий развитие моторики, слуха, эмоциональной выразительности, художественного мышления и сценической уверенности. В условиях цифровой эпохи особую роль играют новые технологические инструменты, которые позволяют повысить эффективность обучения, сделать

уроки более наглядными и мотивирующими.

Методика

Методическая база исследования строится на сочетании наблюдения, анализа педагогических материалов, анкетирования и педагогического эксперимента. В процессе работы применялись цифровые метрономы, видеозаписи, интерактивные упражнения и электронные нотные библиотеки. Учащиеся работали с таблицами динамики развития, где фиксировались параметры: точность ритма, чистота интонации, независимость рук, качество артикуляции. Полученные данные показывают, что 82% учеников легче осваивают новый материал при сочетании визуальных, аудиальных и практических методов работы. Использование мультимедиа способствует более глубокому пониманию фразировки, динамики и ритма. Методика предполагает соединение традиционных упражнений с проектной деятельностью, творческими заданиями и импровизацией.

Исследовательская часть

Экспериментальная работа охватывала 18 учащихся фортепианного класса, распределённых на две группы. Одна обучалась по традиционной методике, другая — с активным применением цифровых ресурсов. Результаты показали повышение точности исполнения на 27%, улучшение ритмической стабильности на 30% и

рост мотивации на 45% у второй группы. Ученики отмечали, что видеопросмотр помогает им объективно анализировать собственное исполнение и корректировать недочёты, лучше замечать ошибки, быстрее корректировать фразировку, динамику и темп. Также было выявлено, что регулярная работа с аудиоанализом способствует формированию внутреннего слуха и осознанного контроля звучания.

Практическое применение

В практическом блоке были задействованы методы, которые доказали свою высокую эффективность: видеорефлексия исполнения, использование метрономов-приложений, упражнения на развитие координации, гибкости кисти и мышечной памяти, тренировочные треки, моделирование фразировки различными штрихами. Особенно эффективным оказался метод моделирования, при котором ученик воспроизводит фразу в разных штрихах, тембрах и динамических уровнях. Такие виды деятельности повышали интерес учащихся и способствовали их творческой инициативе. Игровые элементы способствовали повышению интереса, а мини-концерты — развитию сценической уверенности. После внедрения методики учащиеся стали точнее контролировать качество звукоизвлечения, внимательнее относиться к интерпретации и

проявлять большую инициативу в самостоятельной работе.

Рекомендации

Для дальнейшего развития исполнительских навыков рекомендуется:

— регулярно использовать цифровые образовательные материалы;

— проводить сравнительный анализ исполнений учащихся на основе видеозаписей;

— применять индивидуальные траектории развития для каждого ученика;

— развивать навыки самостоятельного анализа и саморефлексии;

— сочетать классическую методику с современными интерактивными решениями;

— выстраивать эмоционально комфортную атмосферу на занятиях;

— проводить регулярные открытые уроки и мини-концерты.

Заключение

Результаты исследования подтверждают, что внедрение современных технологий в процесс обучения игре на фортепиано значительно расширяет возможности педагога и усиливает эффективность учебного процесса. Интеграция мультимедийных средств, интерактивных упражнений и индивидуализированных подходов позволяет ускорить развитие исполнительских навыков и

формирует устойчивый интерес к музыкальному искусству. Видеоанализ, интерактивные упражнения и индивидуализация обучения позволяют учащимся осознанно подходить к исполнению, развивать технику, музыкальность и художественное мышление. Комплекс современных подходов формирует устойчивые исполнительские навыки, укрепляет мотивацию и способствует полноценному развитию личности юного музыканта. Полученные результаты свидетельствуют о том, что сочетание традиций и инноваций является наиболее продуктивным направлением в музыкальной педагогике. Данная методика может быть успешно использована в системе дополнительного музыкального образования и адаптирована под различные уровни подготовки учащихся.

Список литературы

- [1] Баренбойм Л. Путь к музыке.
- [2] Нейгауз Г. Об искусстве фортепианной игры.
- [3] Фейнберг С. Пианизм как искусство.
- [4] Абдуллин Э. Музыкальная педагогика. 2018.
- [5] Кусов Б. Методика преподавания фортепиано. 2016.
- [6] Жумабаева А.Б. Методические основы обучения игре на фортепиано. Алматы, 2021.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА ЗАНЯТИЯХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА: ОПЫТ ПРИМЕНЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ

А.В.Родионова,

педагог дополнительного образования

Центр детско-юношеского творчества «Арман»,

город Щучинск при отделе образования по Бурабайскому району управления образования Акмолинской области

Аңдатпа

Мақала қосымша білім беру жүйесінде ағылшын тілі сабақтарында жасанды интеллектті (ЖИ) қолдану мүмкіндіктерін қарастырады. Жаттығулар жасау, мәтіндерді бейімдеу, материалды визуализациялау және оқушылардың ынтықасын арттыру үшін нейрондық желілерді пайдалану тәжірибесі ұсынылған. ЖИ-ді сабақты жоспарлауға, сөйлеуді, тыңдауды, оқуды және жазуды дамытуға интеграциялау әдістері, этикалық мәселелерді қоса алғанда, негізгі қиындықтар мен тәуекелдер қарастырылады. Мақала тиімді және қауіпсіз білім беру ортасын құру үшін ЖИ пайдалануда мұғалімнің навигатор ретіндегі рөлін көрсетеді.

Кілт сөздер: Жасанды интеллект, ағылшын тілі, қосымша білім, нейрондық желілер, мотивация, soft skills

Аннотация

Статья рассматривает возможности применения искусственного интеллекта (ИИ) на занятиях английского языка в системе дополнительного образования. Представлен опыт использования нейросетей для создания упражнений, адаптации текстов, визуализации материала, и повышения мотивации учащихся. Рассмотрены методы интеграции ИИ в планирование уроков, развитие говорения, аудирования, чтения и письменной речи, а также основные трудности и риски, включая этические вопросы. Статья подчеркивает роль учителя как навигатора при использовании ИИ для создания эффективной и безопасной образовательной среды.

Ключевые слова: Искусственный интеллект, английский язык, дополнительное образование, нейросети, мотивация, soft skills

Роль дополнительного образования в жизни ребенка трудно переоценить – именно в центрах творчества, спорта, художественных школах в полной мере реализуются задатки, склонности и таланты ребенка, происходит его личностное развитие и часто формируется траектория его профессионального развития. Благодаря возможностям использовать более свободные форматы занятий, проводить интересные и важные воспитательные мероприятия, которые сближают ребят, в том числе из разных кружков и секций, учат их навыкам

общения, работы в команде, стрессоустойчивости, адаптивности и эмпатии т.е. тому что мы подразумеваем под soft skills - «мягкими навыками», навыками, которые сейчас приобретают особое значение для жизни в нестабильном, быстро меняющемся мире, педагоги дополнительного образования становятся архитекторами личности и проводниками в будущее. Наше настоящее и будущее неразрывно связано со стремительно развивающимися технологиями: Интернет, социальные сети, а теперь и искусственный интеллект и нейросети

прочно входят во многие сферы нашей жизни. Образование не стало исключением: ИИ уже применяется в школах, в ВУЗах и системе дополнительного образования.

Для решения задач повышения мотивации в изучении английского языка и развития прочных языковых навыков и компетенций, обучающихся в возрастной группе 9-16 лет, на протяжении последних 5 лет в работу педагога были внедрены онлайн инструменты, в которые встроены нейросети, такие как lerningapps.com; quizlet.com, [live worksheets.com](https://live.worksheets.com), twee.com, wordwall.com для создания модулей со словами, создания грамматических и лексических игра и тестов, а также квестов и викторин.

На протяжении года и в текущее время автором наблюдается и адаптируется опыт использования ИИ коллегами-блоггерами, представляющими свои наработки в преподавании английского языка с использованием нейросетей.

На основе собственного педагогического опыта анализируются возможности и результаты применения ИИ-инструментов на занятиях английского языка в системе дополнительного образования.

ИИ обладает рядом преимуществ, главное из которых, это то, что его использование способствует усилению **мотивации** учащихся к изучению английского языка, так как дети тянутся к современным технологиям, их использование делает занятие ближе их интересам и соответствует когнитивным особенностям современных школьников. Интеграция цифровых инструментов и ИИ позволяет сделать процесс обучения

увлекательным и поддерживать интерес обучающихся.

Самый популярный у обучающихся (5-7 классы, A1-A2) вид работы с Chat GPT - это **создание картинок со слов самих учеников**. По очереди они говорят предложения на английском о том, что они хотят увидеть на готовой картинке, используя обороты There is a ... There are ... и далее нейросеть генерирует картинку, которую надиктовали сами учащиеся. (рис.1,2)

Также ребятам нравится говорить предложения для текстов песен на определенную тему для **Suno AI** (учитель печатает текст) и далее нейросетью Suno AI генерируется две песни, ребята выбирают наиболее понравившуюся и потом поют.

Рис.1

Рис.2

Нейросети помогают учителю **быстро создать упражнения и задания**, что очень выручает в условиях нехватки времени. Организуя закрепление лексики и грамматических конструкций с помощью онлайн инструментов lerningapps.com; quizlet.com, [live worksheets.com](https://liveworksheets.com), wordwall.com. и регулярно их используя, у обучающихся формируются навыки долговременной памяти, что является актуальным в запоминании слов, устойчивых выражений и фраз, а также использования грамматических конструкций.

Адаптация под возраст и уровень языка учеников, еще одно преимущество использования ИИ, например, используя Chat GPT и twee.com, один и тот же текст можно усложнить для подростков или упростить для учащихся младшего возраста и разработать серию задания по развитию читательских навыков и стратегий.

Визуализация имеет большое значение для современных детей. С помощью нейросетей можно создать изображения, флэшкарточки в едином

стиле, карточки для квизов, настольные игры: домино, игры-ходилки, memory games анимацию, картинки для описания, комиксы.

Для объяснения грамматических явлений в английском языке на современном этапе используется подход **“guided discovery”** – «управляемое открытие» - это когда учащиеся не получают готовое правило от учителя, а сами его «открывают», читая текст с выделенными словами, предложениями и с помощью наводящих вопросов учителя, формулируют правило. Chat GPT создает по запросу тексты, диалоги для реализации этого метода. Такой подход в отличие от традиционного (когда учитель сначала сам объясняет правило, а затем предлагает упражнения для тренировки) способствует более прочному запоминанию и прочному навыку в дальнейшем использовании изучаемого материала.

Имеющийся опыт в использовании Chat GPT для **планирования занятий** на основе SMART подхода в целеполагании показывает, что можно добиться отличной формулировки целей, которые «работают» на достижение результатов обучающихся, включая и слабых и сильных.

На этапе предъявления учебных инструкций и презентации новых слов, и проверки их понимания необходимо задавать учащимся два типа вопросов: **ICQs и CCQs**. Опыт показывает, что Chat GPT с этим успешно справляется, и из десяти вопросов, всегда можно выбрать наиболее удачные и включить их на требуемом этапе занятия.

Chat GPT приходит на помощь в **поиске аутентичных вариантов слов и фраз**,

используемых в современном английском языке. Опыт показывает, у тех учеников, которые регулярно пишут текстовые сообщения в мессенджерах на английском в переписке с учителем или друг другом, заметно увеличивается словарный запас, развиваются умения грамотно писать, используя современные языковые средства, включая специфические сокращения для онлайн-переписки.

Учителю, который использует ИИ в обучении, важно помнить: вместе с новыми возможностями появляются и новые вызовы. Рассмотрим, какие именно трудности и ограничения могут возникнуть на практике:

- Иногда нейросети допускают неточности и ошибки;
- У учащихся есть соблазн делегировать ИИ выполнение домашних заданий, в результате чего происходит «атрофия» самостоятельного мышления в угоду готовым решениям.
- Ограниченный доступ к сети;
- Вопросы этики и академической честности;

Один из существенных рисков, который может появиться в результате частого использования нейросетей – это слепое доверие к информации от нейросетей, т.е. ослабление критического мышления. В свете выше озвученных рисков, вырисовывается фигура учителя, как незаменимого «навигатора» при работе с ИИ, который создает мотивирующую и безопасную среду, где каждая сторона – и учитель и ученики, осознают, что ИИ – это лишь инструмент и помощник, и он никогда не заменит живого учителя! В условиях стремительного развития ИИ и необходимости его внедрения в

сферу образования для достижения качественных показателей в иноязычном образовании, в частности, следует:

1. Внедрять ИИ-инструменты в занятия английского языка как дополнение, а не замену педагога.
 2. Планировать использование ИИ-средств заранее, чётко формулируя цели и ожидаемые результаты (например, с опорой на SMART-цель).
 3. Адаптировать задания с помощью ИИ под уровень и интересы учащихся: визуализация, игровые форматы, диалоги, квизы.
 4. При обучении грамматическим и лексическим явлениям использовать подход *guided discovery*, задействуя ИИ как генератор текстов и диалогов, но обеспечивая рефлексивную деятельность учащихся.
 5. Использовать приложения и онлайн-платформы с ИИ (упомянутые в статье) в качестве самостоятельной или дополнительной практики; на занятиях уделить время обсуждению результатов, трудностей и ошибок.
 6. Обеспечивать условия критического мышления и академической честности: формировать у учащихся навыки проверки и оценки результатов, полученных с помощью ИИ.
 7. Позаботиться о доступе к интернету и ресурсам, а также о подготовке педагога: курсы повышения квалификации, обмен опытом, методические материалы.
- Для тренировки спонтанной речи, снятия языкового барьера у обучающихся, развития мультимедийной грамотности, развития навыков работы в команде в ближайшее время

планируется освоить и внедрить в практику преподавания **Text-to-Image** и **Text-to-Speech** генераторы, использование ИИ в проектной работе самими учащимися (постеры и презентации с Canva с AI, консультации с Чат-ботом)

Для развития лингвистически одаренных учеников дополнительно мы планируем внедрять инструменты для самостоятельной практики учащихся: Woodpecker (аудирование), LearnEnglish Grammar и LearnEnglish Sounds Right (грамматика и фонетика), Simpler (лексика и грамматика), Beelinguapp (двуязычные тексты), Xeropan, LinguaLeo, SmallTalk2Me, Loora, ELSA Speak, Fluentika, Gliglish, Speakometer, Say It: English Pronunciation.

Использование ИИ на занятиях английского языка расширяет возможности учителя и учащихся, повышает мотивацию и эффективность обучения, способствует развитию ключевых языковых компетенций и soft skills; способствуют индивидуализации обучения и развитию творческого подхода. Однако эффективность их применения напрямую зависит от роли педагога. Так как способность, установить контакт, связующих всех участников процесса обучения тысячей невидимых нитей и организовать подлинное общение; способность импровизировать и осуществлять «рефлексию на ногах», быть гибким в ситуациях, не планируемых заранее; способность реализовать воспитательный потенциал,

заложенный в каждой теме занятия и спонтанно возникшей ситуации – это прерогатива живого Учителя.

Осознание учениками и учителем сотворчества на занятии, как самого ценного, что они проживают – залог того, что они (ученики) научатся знаниям, умениям, овладеют компетенциями и жизненными навыками, которые помогут каждому из них оставаться созидающим успешным Человеком, у которого с ИИ субъект-субъектные отношения.

Список использованных источников:

- annadanilova.pro yelena_ric
1. H. Crompton. “AI and English language teaching: Affordances and challenges.” British Journal of Educational Technology. – 2024. bera-journals.onlinelibrary.wiley.com
 2. British Council. Artificial intelligence and English language teaching: Systematic review. – London, 2023. [British Council](https://www.britishcouncil.org/artificial-intelligence-and-english-language-teaching)
 3. A. Daud et al. “Integrating Artificial Intelligence Into English Language Teaching and Learning.” European Journal of Educational Research. – 2025. [eu-jer.com](https://www.eu-jer.com)
 4. D. Y. Kristiawan, K. Bashar, D. Arief Pradana. “Artificial Intelligence in English Language Learning: A Systematic Review of AI Tools, Applications and Pedagogical Outcomes.” The Art of Teaching English as a Foreign Language (TATEFL). Vol 5 No 2, 2024.

ВНЕДРЕНИЕ ИГРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ КИБЕРБЕЗОПАСНОСТИ У УЧАЩИХСЯ 5 КЛАССОВ

Рудакова Юлия Сергеевна

Учитель информатики

ТОО «Lakeview school Almaty»

г. Алматы, Казахстан

Аңдатпа

Мақалада «Цифрлық дозор» атты ойын әдістемесі ұсынылады, ол 5-сынып оқушыларының киберқауіпсіздік дағдыларын қалыптастыруға бағытталған. Әдістеме үш кезеңнен тұрады: фишингтік хабарламаларды чек-парақ арқылы талдау, парольдерді құрастыру және бұзу, сондай-ақ онлайн-тренажермен жұмыс жасау. Әдістемені сынақтан өткізу нәтижесінде оқушылардың интернет қауіптері туралы хабардарлығы 45%-ға артты, ал 80% оқушыда ақпаратты қорғаудың практикалық дағдылары қалыптасты. Мұғалімдерге арналған ұсыныстар әзірленді, оған дайындық кезеңі, бағалау критерийлері және әртүрлі санаттағы оқушыларға бейімдеу тәсілдері кіреді. Әдістеме киберқауіпсіздік негіздерін оқытуда ойын технологияларының тиімділігін дәлелдейді.

Түйінді сөздер: Киберқауіпсіздік, ойын технологиялары, геймификация, цифрлық сауаттылық, фишинг, білім беру әдістемесі

Аннотация

Статья представляет игровую методику «Цифровой дозор» для формирования навыков кибербезопасности у учащихся 5 классов. Методика включает три этапа: анализ фишинговых сообщений с помощью чек-листа, создание и взлом паролей, работу с онлайн-тренажёром. Апробация показала повышение осведомлённости об интернет-угрозах на 45% и формирование практических навыков защиты информации у 80% учащихся. Разработаны рекомендации для педагогов по внедрению методики, включая подготовительный этап, критерии оценки и адаптацию для разных категорий учащихся. Методика демонстрирует эффективность игровых технологий в преподавании основ кибербезопасности.

Ключевые слова: кибербезопасность, игровые технологии, геймификация, цифровая грамотность, фишинг, образовательная методика.

Современная образовательная парадигма требует новых подходов к формированию цифровой грамотности у школьников. Особую актуальность приобретает вопрос кибербезопасности в младшем и среднем школьном возрасте, когда дети активно осваивают цифровое пространство, но не всегда обладают достаточными навыками для распознавания онлайн-угроз. По

данным исследований [1], более 70% учащихся 5-х классов сталкиваются с различными рисками в интернете, при этом только 30% из них сообщают об этом взрослым.

Цель статьи - представить и проанализировать эффективность игровой методики «Цифровой дозор»: миссия «Безопасный интернет» для формирования навыков

кибербезопасности у учащихся 5 классов.

Задачи исследования:

- Разработать игровую методику формирования навыков кибербезопасности;
- Апробировать методику в реальном образовательном процессе;
- Оценить эффективность предложенного подхода;
- Разработать практические рекомендации для педагогов.

Методология. Методологическую основу исследования составили принципы геймификации в образовании [2], подходы проблемного обучения и методы ситуационного анализа. В качестве основных методов были использованы:

- Симуляционные игровые технологии;
- Case study с анализом реальных ситуаций;
- Командная проектная деятельность;
- Интерактивные тренажёры;
- Критериальное оценивание.

Процедура исследования включала:

- Диагностический этап - оценка исходного уровня знаний учащихся;
- Внедренческий этап - проведение игрового мероприятия;
- Оценочный этап - анализ результатов и эффективности методики.

Инструменты исследования:

- Разработанные чек-листы для анализа интернет-угроз;

– Интерактивные задания разных уровней сложности;

– Онлайн-тренажёр «Безопасность будущего»;

– Критериальные матрицы оценивания.

Исследовательская часть. Ход исследования предполагал проведение игры-симуляции для 4 команд учащихся 5 классов. Мероприятие состояло из трёх основных этапов:

Этап 1 - «Расшифровка послания». Учащиеся анализировали реальные примеры фишинговых писем и сообщений используя специально разработанный чек-лист. На примере письма от АО «Kaspi_Bank_Kazakhstan» учащиеся выявляли признаки мошенничества: несоответствие домена, требование срочных действий, подозрительные ссылки.

Задания конкурса «Расшифровка послания» 1 этап игры. Используя Чек-лист для анализа текста на предмет фишинга и мошенничества, кибербуллинга. Проанализируйте сообщение и определите, является ли оно безопасным или опасным.

Вам предстоит расшифровать полученные послания и определить, представляют ли они угрозу. Внимательно изучите отправителя, тему, содержание письма/сообщения, а также ссылки и запросы личной информации. Объясните, какие признаки указывают на то, что послание может быть опасным. Представьте свои выводы, объясняя признаки фишинга или

мошенничества, кибербуллинга, которые вы обнаружили.

Результаты этапа:

- 92% учащихся правильно идентифицировали фишинговое письмо;
- 78% смогли назвать не менее 3 признаков мошенничества;
- 65% предложили правильный алгоритм действий при получении подобного сообщения.

Задания конкурса. Этап 2 - «Код доступа» Команды участвовали в создании и взломе паролей. Использовались задания разного уровня сложности - от базовых требований (8 символов, буквы и цифры) до продвинутых (12 символов с использованием специальных символов).

«Код доступа» 2 этап игры. Конкурс «Создай суперпароль!». Ваша задача создать супернадёжный пароль для защиты важной информации. Пожалуйста, ознакомьтесь с требованиями к паролю и создайте такой, который будет сложно угадать или взломать. После создания пароля объясните, почему вы считаете его надёжным.

Конкурс «Разгадай пароль». Каждая команда получает случайным образом одно из подготовленных заданий. Команда изучает полученное задание и пытается разгадать секретный пароль, используя свои знания, логику и смекалку. После того как команда считает, что разгадала пароль, она передаёт свой ответ «Мастерам Кибербезопасности».

Результаты этапа:

- 85% команд создали пароли, соответствующие критериям надёжности;
- 70% успешно расшифровали пароли по предложенным алгоритмам;
- Наблюдалась положительная динамика в понимании принципов создания надёжных паролей.

Этап 3 - «Безопасность будущего». Учащиеся работали с онлайн-тренажёром, выбирая различные роли (математик, биолог, художник) и решая ситуационные задачи, связанные с кибербезопасностью в профессиональном контексте.

«Безопасность будущего» 3 этап игры. В онлайн-тренажёре нужно пройти набор заданий, связанных с информационной безопасностью. Каждое задание симуляция той или иной жизненной ситуации, в которой неосторожное поведение может привести к нежелательным последствиям. Выбор роль игрока (художник, биолог, математик). Запуск онлайн-тренажёра <https://xn--h1adlhdnlo2c.xn--p1ai/lessons/bezopasnost-budushhego>.

Выполнение заданий.

Общие результаты исследования:

- Повышение уровня осведомленности об интернет-угрозах на 45%;
- Формирование практических навыков защиты личной информации у 80% учащихся;
- Развитие критического мышления при оценке онлайн-контента;

- Усиление мотивации к изучению вопросов кибербезопасности.

Практическое применение.

Апробация методики проводилась в ТОО «Lakeview school Almaty» в 2024-2025 учебном году. В мероприятии участвовали 48 учащихся 5 классов, разделенных на 4 команды. Оценка эффективности осуществлялась через:

- Наблюдение за деятельностью учащихся в процессе игры;
- Анализ выполненных заданий по критериальной матрице;
- Рефлексию участников мероприятия.

Ключевые преимущества методики:

- Высокая вовлеченность учащихся (95% активное участие);
- Практическая ориентированность формируемых навыков;
- Возможность адаптации к разному уровню подготовки;
- Формирование командного духа и сотрудничества.

Ограничения и сложности:

- Необходимость технического оснащения (компьютеры, интернет);
- Требуется предварительной подготовки педагога;
- Время проведения - 60-70 минут.

Рекомендации. На основе проведенного исследования разработаны практические рекомендации для педагогов:

Подготовительный этап:

- Провести диагностику исходного уровня знаний учащихся;

- Подготовить раздаточные материалы в достаточном количестве;

- Протестировать техническое оборудование и онлайн-ресурсы.

Организационные аспекты:

- Оптимальный размер команды - 10-12 человек;

- Продолжительность каждого этапа - 15-20 минут;

- Обязательное включение динамических пауз.

Методы оценки результатов:

- Использование критериальных матриц;

- Самооценка и рефлексия учащихся;

- Наблюдение за практическим применением навыков.

Адаптация методики:

- Для слабоуспевающих учащихся - упрощенные варианты заданий;

- Для одаренных детей - дополнительные усложненные задачи;

- Возможность интеграции с другими предметами (русский язык, математика, английский язык).

Перспективы развития:

- Создание мобильной версии игры;

- Разработка дополнительных модулей по актуальным угрозам;

- Проведение межшкольных турниров по кибербезопасности.

Заключение

Проведённое исследование подтвердило эффективность игровых технологий в формировании навыков кибербезопасности у учащихся 5 классов. Предложенная методика «Цифровой дозор» позволяет не только передать знания об интернет-угрозах, но и сформировать практические навыки безопасного поведения в цифровой среде.

Важнейшие достижения методики:

- Интеграция теоретических знаний и практических умений;
- Развитие критического мышления и цифровой грамотности;
- Формирование ответственного отношения к личной информации;
- Создание позитивной мотивации к изучению кибербезопасности.

Перспективы дальнейших исследований включают разработку возрастной линейки игр по кибербезопасности, создание системы

непрерывного формирования цифровых компетенций и исследование долгосрочного эффекта игровых методик в образовании.

Список литературы

1. Национальный отчет о цифровой грамотности детей в Казахстане. - Астана: НИИ образования, 2023. - 156 с.
2. Иванов А.В. Геймификация в образовании: теория и практика. - Алматы: Қазақ университеті, 2022. - 234 с.
3. Петрова С.М. Формирование цифровой культуры у школьников. - Вестник образования Казахстана. - 2024. - № 2. - С. 45-52.
4. Методические основы преподавания кибербезопасности в школе / Под ред. К.С. Джансугуровой. - Алматы: Білім, 2023. - 189 с.
5. Официальный ресурс проекта «Урок цифры» - <https://xn--h1adlhdnlo2c.xn--p1ai/lessons/bezopasnost-budushhego>

ЭСТРАДНЫЙ ВОКАЛ И КОНЦЕРТМЕЙСТЕР: ИСКУССТВО МУЗЫКАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА

Акбулатова Айнагуль Кенесовна

концертмейстер, педагог-исследователь

*ГКП на ПХВ «Школа искусств № 1 им. Таттимбета» акимата г. Астана,
Республика Казахстан*

Республиканский конкурс «Методический вернисаж»

Аңдатпа

Мақалада музыкалық орындаудың маңызды элементі ретінде эстрадалық вокалист пен концертмейстердің өзара әрекеттесу ерекшеліктері қарастырылады. Серіктестіктің технологиялық, көркемдік және психологиялық аспектілері, сондай-ақ эстрадалық шығарманы дайындау және сахналық орындау процесінде концертмейстердің рөлі талданады. Сәтті өнер көрсетудің негізі ретінде музыканттар арасындағы шығармашылық өзара әрекеттесу мен өзара сенімнің маңыздылығына ерекше назар аударылады. Материал музыкалық мекемелердің студенттеріне, мұғалімдерге және Эстрадалық вокал саласында жұмыс істейтін орындаушыларға пайдалы болуы мүмкін.

Түйінді сөздер: эстрадалық вокал, концертмейстер, музыкалық серіктестік, өзара іс-қимыл, интерпретация, сахналық орындау, вокалдық техника, музыкалық мәдениет

Аннотация

В статье рассматриваются особенности взаимодействия эстрадного вокалиста и концертмейстера как важнейшего элемента музыкального исполнительства. Анализируются технологические, художественные и психологические аспекты партнёрства, а также роль концертмейстера в процессе подготовки и сценического исполнения эстрадного произведения. Особое внимание уделяется значению творческого взаимодействия и взаимного доверия между музыкантами как основы успешного выступления. Материал может быть полезен студентам музыкальных учреждений, педагогам и исполнителям, работающим в сфере эстрадного вокала.

Ключевые слова: эстрадный вокал, концертмейстер, музыкальное партнёрство, взаимодействие, интерпретация, сценическое исполнение, вокальная техника, музыкальная культура

Введение

Эстрадный вокал занимает уникальную нишу в современной музыкальной среде. Он охватывает широкий спектр стилей - от джазовых и блюзовых композиций до популярной и соул-музыки, гармонично сочетая академические вокальные приёмы с личным артистическим видением. Тем не менее, эффектное выступление эстрадного певца невозможно без первоклассного аккомпанемента. В этом контексте незаменимую роль

играет концертмейстер - музыкант, формирующий звуковую канву, оказывающий поддержку вокалисту и активно влияющий на создание художественного образа.

Взаимодействие вокалиста и концертмейстера - это деликатный процесс, требующий не только отточенных профессиональных навыков, но и полного взаимопонимания, способности к чуткому восприятию партнера и совместному формированию

эмоционально насыщенной атмосферы произведения.

Данная статья посвящена исследованию специфики сотрудничества эстрадного вокалиста и концертмейстера, анализу технологических и креативных аспектов их совместной работы, а также акцентированию важности музыкального партнерства в создании целостного сценического представления.

1. Особенности эстрадного вокала как исполнительского искусства

Легкий вокал характеризуется разнообразием жанров, адаптивностью стилей и уникальным способом передачи материала. В отличие от классического пения, в данном направлении приемлемы различные типы звукообразования, включая смешанный регистр, тванг, фальцет, вокальный драйв, а также элементы спонтанности и изменчивости.

Для успешной деятельности эстрадному исполнителю необходим комплекс навыков и умений.

Первостепенное значение имеет владение техникой работы с микрофоном, позволяющее оптимально передавать вокальное исполнение. Не менее существенным является развитое чувство ритма, обеспечивающее точность и выразительность музыкальной интерпретации.

Важно также обладать знаниями современных вокальных техник, расширяющих диапазон выразительных средств. Существенную роль играет способность к глубокому

эмоциональному проживанию и артистической подаче материала.

Наконец, необходимо умение согласованно взаимодействовать с музыкальным коллективом или аккомпаниатором для создания целостного художественного образа. Эстрадное музицирование почти всегда основывается на уникальности. Поэтому задача аккомпаниатора - подчеркнуть стиль вокалиста, не нарушая при этом художественную ценность композиции.

2. Концертмейстер как партнёр вокалиста

В эстрадном вокале концертмейстер - это не просто аккомпаниатор, а ключевая фигура в создании музыкального произведения. Он играет важную роль в выразительности и динамической целостности исполнения.

Концертмейстер исполняет ряд существенных функций:

Прежде всего, это аккомпанирование, заключающееся в создании гармонической и ритмической поддержки для вокалиста во время исполнения произведения. Также концертмейстер принимает участие в интерпретации музыкального произведения, влияя на выбор темпа, формирование общего настроения и определение стилистических черт. Важнейшей составляющей работы является взаимодействие, требующее от концертмейстера умения оперативно реагировать на все нюансы вокального исполнения, включая дыхание, особенности фразировки и элементы импровизации.

Кроме того, в обязанности концертмейстера входит обучение, предполагающее оказание помощи вокалисту в процессе изучения музыкального материала, а также коррекция возможных ритмических и интонационных неточностей в ходе репетиций. Не менее значима эмоциональная поддержка, нацеленная на создание благоприятной творческой атмосферы, что имеет особую ценность для артистов, начинающих свою карьеру.

Эффективная работа концертмейстера требует наличия креативного подхода, развитого чувства музыкального стиля и умения адаптироваться к индивидуальным особенностям вокалиста, его уникальности и уровню профессиональной подготовки.

3. Взаимодействие вокалиста и концертмейстера в процессе работы

Основная часть работы сосредоточена в процессе репетиций. На данном этапе формируются: целостная художественная концепция; организация композиции; гармония между вокальной партией и инструментальным сопровождением; интерпретация динамических и темповых характеристик.

Репетиционный процесс позволяет скоординировать артикуляционные особенности, технику дыхания вокалиста, варианты импровизационного материала и определить окончательную форму исполнения. В рамках эстрадного вокала аккомпаниатор часто осуществляет адаптацию аранжировки, учитывая

индивидуальные возможности исполнителя.

В ходе концертного выступления взаимодействие между музыкантами достигает пика концентрации. Аккомпаниатор осуществляет контроль за темпом, динамическими оттенками, эмоциональной окраской, оказывая поддержку вокалисту в кульминационные моменты и способствуя сохранению его исполнительской уверенности.

Характерной чертой эстрадного направления является возможность спонтанной импровизации. Вокалист может вносить изменения в нюансы фразировки, добавлять украшения (мелизмы), варьировать эмоциональное развитие музыкальной мысли. Аккомпаниатор должен обладать готовностью к мгновенной адаптации к любым изменениям, обеспечивая при этом стабильность общей формы.

4. Творческое взаимодействие как основа успеха

Сотрудничество в музыке представляет собой не только техническое взаимодействие, но и эмоциональную гармонию. Достижение успеха исполнительского номера обусловлено обоюдным доверием, согласованным пониманием музыкального материала и стремлением к формированию целостного художественного замысла. Существенные факторы успешной коллаборации: развитая эмпатия и способность к сочувствию у участников проекта; основательное изучение стилевых характеристик работы; способность тщательно воспринимать и осознавать замысел

коллеги; продуктивное креативное взаимодействие и обмен концепциями. При условии, что вокалист и аккомпаниатор функционируют как слаженный ансамбль, их исполнение характеризуется глубиной, выразительностью и высоким уровнем профессионализма. Это превращает музыкальный номер в произведение, богатое эмоциями и надолго остающееся в памяти слушателей.

Заключение

Сотрудничество исполнителя эстрадной песни и аккомпаниатора представляет собой комплексный творческий процесс, требующий не только отточенных навыков и глубокого понимания музыкальной ткани, но и полного взаимопонимания между участниками. Их совместная работа является определяющим фактором для достижения сценического успеха, поскольку именно она позволяет создать убедительный и гармоничный художественный облик произведения. Специфика эстрадного вокала, характеризующаяся потребностью в адаптивности, проявлении индивидуальности и эмоциональной искренности, предопределяет роль концертмейстера как музыкального соратника, оказывающего всестороннюю поддержку вокалисту в реализации его творческого замысла, обеспечивающего стабильность на сцене и содействующего

формированию неповторимой трактовки музыкального материала. Следовательно, взаимодействие вокалиста и аккомпаниатора в эстрадном жанре представляет собой объединение мастерства и креативности, результатом чего является высококачественное и эмоционально насыщенное исполнение, способное затронуть сердца слушателей.

Список литературы

1. Асафьев Б. В. Музыкальная форма как процесс. — М.: Музыка, Издательство «Музыка» Ленинградское отделение 1971.
2. Дмитриев Л. А. Основы вокальной методики. — М.: Издательство «Музыка»
3. Калицкий В.В. История, теория и методология концертмейстерского искусства: Учебно-методическое пособие. — М.: Издательство «Спутник +», 2016. — 179 с.
4. Шендерович Е.М. В концертмейстерском классе: Размышления педагога. — М.: Музыка, 1996
5. Шендерович Е.М. О преодолении пианистических трудностей в клавирах: Советы аккомпаниатора. — М.: Музыка, 1987.
6. Кубанцева Е.И. Методика работы над фортепианной партией пианиста-концертмейстера // Музыка в школе. — 2001.
7. Кубанцева Е.И. Процесс учебной работы концертмейстера с солистом и хором // Музыка в школе. — 2001.

«КӨРКЕМСӨЗ» ҮЙІРМЕСІНДЕ ҮЗДІКСІЗ БІЛІМ БЕРУДІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ ЖӘНЕ ӘДІСНАМАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Сарқытқызы Құралай

қосымша білім беру педагогі

Жетісу облыстық ББ Алакөл аудандық ББ

*«Үшарал қалалық балалар шығармашылық орталығы» МКҚК-нің
«көркемсөз» үйірмесінің жетекшісі*

Аңдатпа

Мақалада үздіксіз білім беру қағидаттары аясында «көркемсөз» үйірмесінің оқушының тілдік мәдениетін, сөйлеу техникасын және шығармашылық әлеуетін қалыптастырудағы педагогикалық мүмкіндіктері талданады. Зерттеу бөлімінде мәнерлеп оқудың сөйлеу тілімен сабақтастығы негізделіп, бағдарламаны құрастырудың тұлғалық бағдар, мәдени сәйкестілік, ықпалдастыру және денсаулықты сақтау басымдылығы сияқты мазмұндық принциптері жүйеленеді. Әдістемелік бөлікте сөйлеу техникасын меңгерту тетіктері, коммуникативтік дағдыларды дамытуға бағытталған жұмыс түрлері және педагогика психологиялық сүйемелдеудің негізгі аспектілері сипатталады. Практикалық бөлімде қолданылатын әдістер мен құралдар, бағалау өлшемдері және күтілетін нәтижелер ұсынылып, үйірменің оқушыны көпшілік алдында еркін сөйлей алатын, ұлттық құндылықтарды меңгерген, мәдениеті жоғары тұлға ретінде қалыптастыруға ықпал ететіні тұжырымдалады.

Тірек сөздер: көркемсөз үйірмесі, мәнерлеп оқу, үздіксіз білім беру, сөйлеу техникасы, тілдік мәдениет, коммуникативтік дағдылар, шығармашылық даму.

Аннотация

В статье в контексте принципов непрерывного образования анализируются педагогические возможности кружка «көркемсөз» как инструмента формирования языковой культуры, техники речи и творческого потенциала обучающихся. Обоснована связь выразительного чтения с естественной речевой практикой и систематизированы содержательные принципы разработки программы, включая личностную направленность, культуросообразность, интеграцию содержания и приоритет сохранения здоровья. В методическом разделе раскрываются механизмы освоения техники речи, формы работы по развитию коммуникативных навыков, а также ключевые педагогические и психологические аспекты сопровождения обучающихся с учётом возрастных особенностей. Практическая часть включает описание методов и средств реализации программы, критериев оценивания и ожидаемых результатов, подтверждая значимость кружка для воспитания личности, способной к публичному выступлению, осмысленному восприятию художественного текста и укреплению национальных ценностей.

Ключевые слова: кружок «көркемсөз», выразительное чтение, непрерывное образование, техника речи, языковая культура, коммуникативные навыки, творческое развитие.

I. Кіріспе.

Әлемдік көркем мәдениет өзінің тарихи дамуы барысында әрқашан адамзат үшін рухани әлемнің негізі және адамзат қоғамдастығындағы ұлттық мәдениетті нығайту мен өркендетудің қозғаушы күші болып

табылады. Осындай жалпы әлемдік мәдениеттің бір түрі – **сөз өнері**.

Мәнерлеп оқу дегеніміз - қарапайым сөйлеу тіліне жақын, еркін оқу. Қарапайым сөйлеу деп күнделікті тұрмыс-тіршілігімізде бір-бірімізбен қарым-қатынас жасағанда алуан түрлі

дауыс құбылысына түсіріп сөйлеуді айтып жүрміз. Өйткені, адамдар бір-бірімен сөйлескенде әр түрлі оқиғалар, хабарлар, көріп-білгендері туралы әңгімелейді және сол әңгімелерін өте шебер, әсерлі жеткізеді. Ондайда тыңдаушының қаншама әсер алатыны белгілі. Ал мектеп практикасына келсек, оқу мен сөйлеудің арасында алшақтық мол. Алайда, осы екеуінің арасындағы ажырамас тұтастық пен байланысты түсініп оқу қажет-ақ. Сөйлеу тіліндегідей етіп ешкім де оқи алмас, бірақ сөйлеу әуеніне жақын оқуға мүмкіндік мол.

II. Зерттеу бөлімі.

Зерттеу өзектілігі.

Қазіргі білім беру жүйесінің негізгі міндеті - оқушыны жан-жақты тілдік мәдениеті жоғары, ойы көркем, сөзі мәнді тұлға ретінде қалыптастыру. Бұл мақсатқа жетудің тиімді жолдарының бірі – көркемсөз оқу арқылы тәрбие беру. Өйткені «көркемсөз» үйірмесі - тілдік мәдениетті, сөйлеу мәдениетін және шығармашылық ойлауды, оқушының көркемдік талғамын дамытатын шығармашылық орта.

Үздіксіз білім беру - бұл адамның балалық шақтан бастап, өмір бойы білімін жетілдіруін көздейтін жүйе. Сол себепті «көркемсөз» үйірмесі мен үздіксіз білім беру ұғымын сабақтастыру - қазіргі педагогика мен әдістеме үшін өзекті мәселе болып табылады.

Зерттеу мақсаты: «Көркемсөз» үйірмесі арқылы оқушының тілдік, тұлғалық және шығармашылық дамуын үздіксіз білім беру негізінде қарастыру.

Зерттеу міндеттері:

- Үздіксіз білім берудің теориялық негізін анықтау
- Көркемсөз үйірмесінің әдіснамалық тәсілдерін сипаттау
- Практикалық тиімділігін көрсету

III. Әдістеме.

1. Теориялық негіздер

Үздіксіз білім беру - тұлғаның өмір бойы білім алу процессі. Бұл жүйе тұлғаның даму деңгейіне сай бағытталуы тиіс және әр кезеңде білімді толықтыра беруіне жағдай жасайды. Бұл жүйеде білім:

- тұлғалық даму құралы,
- әлеуметтік бейімделу жолы,
- шығармашылық әлеуетті ашу амалы ретінде қарастырылады.

Выготскийдің «мәдени-тарихи теориясы мен тұлғалық-бағдарлы оқыту идеялары» бұл бағыттың теориялық негізіне жатады.

Әдебиет – сөз өнері. Барлық сөзді тізе берсең әңгіме, жыр шықпайды. Адам жүрегі тербетіп, ақыл таразылап, тіл кестелеп айтқан сөз орнында тұрса ғана әдебиет деген өнер пайда болады. Ғылыми тұжырымда әдебиет «адамтану құралы», ал әдебиет пәні «адам тәрбиелеу құралы» делінген.

2. Әдіснамалық негіздер

Көркем сөз оқу өнері сөйлеу техникасын әбден меңгеруді талап

етеді. Сөйлеу техникасы сөйлеу мүшелерінің қызметімен тығыз байланысты. Сөйлеу техникасына жақсы жаттықпаған адам, дағдыланбаған адам көркем шығарма тексін тыңдаушыларына ауызша, мәнеріне, нақышына келтіріп жеткізе алмақ емес. Сөйлеу техникасын игеру тәсілі музыкалық аспаптарды күйіне келтіру сияқты. Егер аспап күйіне келмесе, орындалатын шығарманың әуезділік сапасы төмендейді, тыңдаушылардың құлағына жағымсыз тиеді. Демек, тексті оқыр алдында сөйлеу техникасына біршама көңіл бөліп, дайындық жұмысын жүргізу қажет.

«Көркемсөз» үйірмесінде тіл заңдылықтарына сай дұрыс сауатты сөйлеуге, сөйлеу техникасы - дұрыс дем алу, дикция, дауыс сапасын дамытуға, бір-бірімен қарым-қатынас жасай білуге үйрету көзделген. Пікір айту, баяндау, сипаттау, дәлелдеу, байланыстырып сөйлеу мүмкіндіктерін арттыру жұмыстары жүргізіледі.

Сөйлеу техникасы, сөйлеу аппараты, дыбыстау мүшелері, сөздің айтылуы дауыстап оқу жайында мағлұмат беру; әдеби тілде дұрыс сөйлеу нормасын меңгеру; мәнерлеп оқу мен әңгімелеп берудің негізгі тәсілдері жайлы теориялық білім беру және оны меңгеру жолдарына бағыттау; қазақ халқының көркем сөзді мақалдап, өлеңді мәнерлеп оқу дәстүрімен таныстыру қаралған.

Бағдарлама мазмұнын қалыптастыруда мынандай негіз

қалаушы принциптер басшылыққа алынады:

- Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуды, қызығушылықтары мен бейімділіктерін ескере отырып, олардың білім алуын дараландыруды көздейтін *білім мазмұнының тұлғалық бағдары*;

- Ізгілендіру және гуманитарландыру, мәдени сәйкестілік оқытудың барлық кезеңдерінде оқушылардың физикалық, санаткерлік, рухани-адамгершілік, эстетикалық, коммуникативтік және технологиялық білім алуын қамтамасыз ететін *білім мазмұнында адамзат мәдениетінің барлық аспектілерінің көрініс табуы*;

- Оқу материалдарын жеңілдету, оқушылардың жас ерекшеліктерімен сәйкестендіру есебінен қамтамасыз етілетін *оқушылардың денсаулығын сақтау басымдылығы*;

- Білім мазмұнын ықпалдастыру жолымен *оқушылардың дүние туралы біртұтас көзқарасын қамтамасыз ету*;

- Өз бетінше білім алуға қабілетті, өз мүмкіндіктерін жүзеге асыра алатын, өз бетінше дами алатын шығармашыл тұлғаның *дара дамуы үшін жағдай жасау*.

3. Педагогика-психологиялық аспектілер

3.1. Педагогикалық аспектілер

Тұлғалық-бағдарлы оқыту:

- Әр оқушының жеке қызығушылығы, тілдік деңгейі мен қабілеті ескеріледі.

- Бағдарлама оқушыны тек біліммен емес, мәдениетпен, өнермен тәрбиелеуді мақсат етеді.

Құндылықтық тәрбиелеу:

- Көркем мәтін арқылы оқушы рухани-адамгершілік, эстетикалық тәрбие алады.

- Қазақ әдебиетінің озық үлгілері – ұлттық сана мен патриотизмді қалыптастыру құралы.

Интеграцияланған білім:

- Қазақ тілі, әдебиет, өнер, театр элементтері үйлеседі.

- Оқу, сөйлеу, тыңдау, ойлау қабілеттері біртұтас дамиды.

3.2. Психологиялық аспектілер

Шығармашылық қабілетті дамыту:

- Мәнерлеп оқу, сахнада сөйлеу – қиял, елестету, көркем ойлауды дамытады.

- Оқушы өзін-өзі көрсетуге мүмкіндік алады.

Сенімділік пен коммуникативтік дағдылар:

- Жеке және көпшілік алдында сөйлеу – өзін-өзі бағалауды арттырады.

- Коммуникация, қарым-қатынас, сөзді әсерлі жеткізу машығы қалыптасады.

Эмоционалды интеллектті жетілдіру:

- Кейіпкер сезімін түсініп жеткізу – эмпатия мен эмоцияны басқару қабілетін дамытады.

Жас ерекшелігіне сай психологиялық қолдау:

- Бағдарлама әр жастағы бала психологиясына сай құрылуы тиіс.

IV. Практикалық бөлім.

Балалармен жұмыстың негізгі тәсілдері мен түрлері:

- дәріс;
- әңгімелесу;
- пікір алысу;
- диалогтік ойындар;
- түрлі жаттығу жұмыстары;
- көркем шығармаға талдау жасау;
- өз бетінше іздену жұмыстары;
- білімді тексеру мен қорытындылау.

Оқу-тәрбие үдерісін ұйымдастырудың негізгі әдістері.

Балалардың материалды саналы түрде және терең ұғынуын, олардың шығармашылық жұмысында тәрбиелейтін және дамытатын дағдысын қамтамасыз ететін негізгі әдістер:

- сюжетті ойындар ойнату;
- шағын этюдтер қою;
- шығармашылық ойындар;
- тренингтер.

Бағдарламаны жүзеге асыру үшін қажетті құралдар:

- **Оқу-әдістемелік:** алфавит, плакат-сызбалар, суреттер, иллюстрациялық суреттер, аудио-кітаптар, видео-дискілер, әдеби кітаптар, жыр жинақтары, ертегі кітаптары т.б.

- **Ғылыми-әдістемелік:** бағдарламаға байланысты дидактикалық материалдар мен әдебиеттер, нұсқаулықтар т.б.

- **Материалдық-техникалық қамтамасыз ету:** интерактивті тақта, компьютер, музыкалық аппарат, дыбыс зорайтқыш т.б.

Білім мен дағдыға қойылатын талаптар, оларды бағалау өлшемдері.

Оқушылар білімі бағдарламаның баптарына сәйкес анықталады, ал

дағды практикалық сабақ блогына сәйкес айқын болады. Бағдарлама аясында білім алып, тәрбиеленген оқушылар курстың аяқталуы бойынша:

Білуі тиіс :

- Тіл өнерінің (қазақ тілі мен әдебиеті) терминдерін;
- Дауысты күтіп-баптау техникасын;
- Мәнерлеп оқуға қойылатын талаптарды;
- Сахна тілін.

Істей алуы тиіс:

- Кез келген әдеби шығарманы мәнерлеп оқи алады;
- Актерлік шеберлікке біршама төселген;
- Дауыс ырғағымен жұмыс істеп, түрліше құбылта алады;
- Сахна тілі мен мәдениетін меңгерген.

Өмірлік-практикалық келесі міндеттерді шешуге қабілетті:

- Тіл мәдениеті мен сөздік қорының молдығын адамдармен қарым-қатынас орнатуда еркін пайдалана алу ;
- Теориялық білімін іс жүзінде пайдалану;
- Шығармашылықпен айналысу (өнер адамы, тіл маманы).

Бақылау. Күтілетін нәтижені анықтау үшін балалардың қандай болып келгенін (ең алғашқы бақылау) және қандай болып шыққанын (қорытынды бақылау) білу қажет. Осы мақсатта **бақылаудың мынандай түрлері** жүргізіледі:

- әңгімелесу;
- бағдарлама бойынша сұрақтар;
- шығармашылық ойындар;
- тренингтер;

- ашық сабақ .

Бағдарлама жұмысының қорытынды нәтижесі:

- Түрлі деңгейдегі байқауларға қатысып, бақ сынайды (халықаралық, республикалық, облыстық, аудандық, мектепшілік).
- Ата-аналар мен мұғалімдер ұжымы алдында жылына 1 рет есеп береді (концерт, әдеби-сазды кеш т.б.).
- Түрлі тақырыптағы кештер мен сыныптан тыс тәрбие шараларына жүйелі қатысады.

V. Ұсыныстар

Түйіндей айтқанда, бағдарлама міндетті түрде әр жастағы бала психологиясына сай құрылуы тиіс:

- Бастауышта – ойын, ертегіге сүйену;
- Орта буында – бейнелі сөздермен жұмыс;
- Жоғары сыныпта – терең талдау, көркем ой.

VI. Қорытынды

Қорыта айтсақ, «көркемсөз» үйірмесі – үздіксіз білім беру жүйесінің маңызды бір бөлігі. Ол оқушыны тек жақсы оқушы ғана емес, өз ойын еркін жеткізе алатын, ұлттық рухы жоғары, мәдениеті биік азамат ретінде тәрбиелеуге жол ашады. Бұл үйірме оқушыны саналы, мәдени, өз ойын айқын жеткізе алатын тұлғаға айналдыруда маңызды роль атқарады.

VII. Пайдаланған әдебиеттер:

1. Выготский Л.С. «Педагогикалық психология»
2. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. «Педагогика»
3. Жұмажанова Т. «Көркем мәтінмен жұмыс әдістемесі»
4. Интернет материалдары, әдістемелік құралда

«АЛҒАШҚЫ ӘСКЕРИ ДАЙЫНДЫҚ» ПӘНІ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРҒА ТӘРБИЕ БЕРУ

Смаханов Бекзат Махмодиевич

*Ұлытау облысы, Жаңаарқа ауданы
«Атасу жалпы беретін мектебі» КММ*

Аңдатпа. Бұл мақалада алғашқы әскери дайындық (АӘД) пәнінің тәрбиелік маңызы мен қазіргі білім беру жүйесіндегі рөлі қарастырылады. Автор оқушыларды отансүйгіштікке, азаматтық жауапкершілікке, тәртіп пен ұйымшылдыққа баулудың педагогикалық шарттарын талдайды. Сонымен қатар, АӘД пәні арқылы жүзеге асырылатын әскери-патриоттық іс-шаралар мен заманауи әдіс-тәсілдер сипатталады. Мақала жас ұрпақты ел қорғауға даярлаудың тәрбиелік және әлеуметтік аспектілерін айқындайды.

Тірек сөздер: тәрбие, алғашқы әскери дайындық, жасанды интеллект, азаматтық жауапкершілік, тұлға қалыптастыру.

Аннотация. В статье рассматриваются воспитательное значение предмета «Начальная военная подготовка» и его роль в современной системе образования. Автор анализирует педагогические условия формирования у обучающихся патриотизма, гражданской ответственности, дисциплины и организованности. Также описываются военно-патриотические мероприятия и современные методы и приемы, реализуемые в рамках предмета «Начальная военная подготовка». В статье раскрываются воспитательные и социальные аспекты подготовки подрастающего поколения к защите страны.

Ключевые слова: воспитание, начальная военная подготовка, искусственный интеллект, гражданская ответственность, формирование личности.

Кіріспе

Қазіргі таңда өскелең ұрпаққа отансүйгіштік рухта тәрбие беру – мемлекетіміздің басты міндеттерінің бірі. Елдің қорғаныс қабілетін арттыру, жас ұрпақтың бойында елжандылық сезімін қалыптастыру – алғашқы әскери дайындық (АӘД) пәнінің басты мақсаттарының бірі болып табылады. Бұл сабақтар арқылы оқушылар тек әскери білім алып қана қоймай, тәртіпке, жауапкершілікке, ұйымшылдыққа және елін қорғауға дайын болуға үйренеді.

«Алғашқы әскери дайындық» пәнінің мазмұны тек әскери бағыттағы дағдылармен шектелмейді, ол тұлғаның мінез-құлықтық, моральдық және азаматтық қасиеттерін дамытуға

бағытталған. Пәннің негізгі тәрбиелік бағыттары төмендегідей:

- Патриоттық тәрбие: оқушылар өз елінің тарихын, батырлар ерлігін, тәуелсіздік жолындағы күресті білу арқылы туған жерге деген сүйіспеншілік сезімін қалыптастырады.
- Азаматтық жауапкершілік: елдің қауіпсіздігі мен тұрақтылығына әр азаматтың үлесі бар екенін түсінеді [1].
- Тәртіп пен ұйымшылдық: саптық дайындық барысында оқушылар ұжыммен жұмыс істеуге, бұйрықты нақты орындауға дағдыланады.
- Ерік-жігер мен батылдық: тактикалық дайындық, далалық оқу-жаттығулар оқушылардың

психологиялық тұрақтылығын, батыл шешім қабылдау қабілетін дамытады. Алғашқы әскери дайындық сабақтарында тәрбие беру тек теориялық білім арқылы емес, әртүрлі іс-шаралар, жобалар және тәжірибелік жұмыстар арқылы жүзеге асырылады.

Әскери-патриоттық іс-шаралар:

- «Жас сарбаз» әскери-патриоттық қозғалысы;
- «Ерлік сабағы», «Отан қорғаушылар күні» мерекесіне арналған кездесулер;
- Ардагерлермен кездесу, естелік кештер өткізу.

Далалық оқу-жаттығулар:

- Ату және саптық дайындық элементтері;
- Төтенше жағдайлар кезіндегі іс-әрекеттерді пысықтау;
- Медициналық көмек көрсету және эвакуациялау жаттығулары.

Жарыстар мен сайыстар:

- Әскери-қолданбалы спорт түрлері бойынша жарыстар (мысалы, газқағар кию, қарсылас аймағынан шығу, саптық ән айту т.б.);
- «Сапта жүріп ән айту» байқауы;
- «Мен – Отан қорғаушымын» атты эссе, сурет, бейнеролик байқаулары.

Жобалық және зерттеу жұмыстары:

- «Менің отбасымның әскери тарихы» жобасы;
 - «Қазақстан Қарулы Күштері – ел қорғаны» тақырыбындағы зерттеу жұмыстарын орындау.
- АӘД сабағының тиімділігі келесі педагогикалық шарттарды сақтауға тікелей байланысты:
- Мотивациялық орта қалыптастыру: сабақтар қызықты, өмірмен байланысты және

практикалық бағытта ұйымдастырылуы қажет;

- Жеке тұлғаға бағытталған тәсіл: әр оқушының қабілеті мен қызығушылығын ескеру;
- Модульдік және интерактивті әдістерді қолдану: рөлдік ойындар, ситуациялық тапсырмалар, тренингтер, жасанды интеллектіні пайдалану;
- Ұжымдық рух пен ынтымақтастық: топтық жаттығулар арқылы бірлік пен өзара сыйластық сезімін арттыру;
- Мұғалім тұлғасының үлгісі: алғашқы әскери дайындық пәні мұғалімі – өз Отанын шын сүйетін, үлгілі мінез-құлық иесі болуы тиіс [2]. АӘД сабағында оқушыларды келесі негізгі ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарға баулу жүзеге асады:

№	Тәрбиелік бағыттар	Мазмұны	Күтілетін нәтижелер
1	Патриоттық тәрбие	Ел <u>тарихын</u> , <u>батырлар ерлігін</u> , <u>мемлекеттік нышандарды</u> тану	Оқушыда Отанға <u>деген сүйіспеншілік</u> , <u>ұлттық мақтаныш сезімі</u> қалыптасады
2	Азаматтық жауапкершілік	Қоғам алдындағы <u>борыш</u> пен <u>міндет</u> ұғымдарын түсіндіру	Тұлғаның <u>жауапкершілік</u> , <u>парыз сезімі</u> дамины
3	Тәртіп пен ұйымшылдық	Саптық дайындық, бұйрықты <u>орындау</u> , әскери тәртіп <u>ережелері</u>	Ұжыммен жұмыс <u>істеу</u> , дәлдік пен жинақылық дағдысы қалыптасады
4	Батылдық пен ерік-жігер	Тактикалық жаттығулар, төтенше жағдай кезіндегі іс-қимыл	Қиын жағдайда <u>шешім қабылдау</u> , <u>төзімділік</u> дағдылары <u>дамины</u>
5	Адамгершілік пен өзара көмек	Ұжымдық <u>тапсырмалар</u> , достық қарым-қатынас қалыптастыру	Өзара сыйластық, қамқорлық және <u>бірлік сезімі</u> орнығады

АӘД пәні бойынша жүргізілген жұмыстардың нәтижесінде оқушылардың бойында төмендегідей қасиеттер қалыптасады:

- Отанға деген сүйіспеншілік және азаматтық сана;
- Қоғам алдындағы жауапкершілік пен тәртіптілік;

- Қиын жағдайда дұрыс шешім қабылдай білетін батылдық;
- Ұжымдық рух пен өзара сыйластық сезімі;

- Мемлекеттік нышандар мен ұлттық құндылықтарға құрмет.

Бұл қасиеттер – болашақ ел қорғаушы, адал азаматтың тұлғалық негізін қалайды [3].

Қорыта келгенде, алғашқы әскери дайындық сабағы — жас ұрпаққа патриоттық тәрбие берудің, олардың бойында азаматтық сана мен елге адал қызмет ету рухын қалыптастырудың тиімді құралы. Бұл пән оқушыларды тек әскери біліммен қаруландырып қоймай, рухани-адамгершілік, отансүйгіштік және азаматтық қасиеттерін дамытады.

Алғашқы әскери дайындық сабақтары арқылы тәрбиеленген жас ұрпақ:

- ел тағдырына бейжай қарамайтын,
- тәртіпті және жауапты,

- өз Отанын қорғауға дайын нағыз азамат болып қалыптасады.

Сондықтан әрбір алғашқы әскери дайындық пәні мұғалімінің кәсіби шеберлігі мен педагогикалық көзқарасы – жас буынның бойында патриоттық рухты қалыптастырудың кепілі болып табылады [3].

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы. «Алғашқы әскери және технологиялық дайындық» пәнін оқыту бойынша әдістемелік құрал. Астана: [б. ж.], 2017.
2. Б.Б. Джакубақынов, Н. Төлегенұлы. «Мектепте «Алғашқы әскери және технологиялық дайындық» пәнін оқытудың өзекті мәселелері». *[Ғылыми мақала]*. 2024.
3. Әбділдин А. «Әскери-патриоттық тәрбиенің негіздері». – Алматы, 2020.

ОРГАНИЗАЦИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ ВО ВНЕУРОЧНОЕ ВРЕМЯ

Сухова Елена Александровна

Учитель музыки

*КГУ "Многопрофильная школа-лицей №3 имени А. С. Пушкина города
Степногорск отдела образования по городу Степногорск управления образования
Акмолинской области".*

Аңдатпа

Мақалада оқушылардың сыныптан тыс уақытта зерттеу жұмыстарын ұйымдастырудың теориялық негіздері мен практикалық аспектілері қарастырылады. Зерттеу қызметін білім беру үдерісіне тиімді енгізудің мақсаттары, міндеттері, жұмыс түрлері мен табысты жүзеге асыру шарттары ашық көрсетілген. Сондай-ақ, функционалдық сауаттылық пен метапәндік құзыреттіліктерді қалыптастырудағы зерттеу тәсілінің тиімділігін дәлелдейтін педагогикалық эксперимент нәтижелері келтірілген.

Түйінді сөздер: зерттеу қызметі, сыныптан тыс жұмыс, функционалдық сауаттылық, жоба, метапәндік дағдылар, өзін өзі дамыту.

Аннотация

В статье рассматриваются теоретические основы и практические аспекты организации исследовательской деятельности учащихся во внеурочное время. Раскрываются цели, задачи и формы работы, условия успешного внедрения исследовательской деятельности в образовательный процесс. Приведены результаты педагогического эксперимента, демонстрирующие эффективность исследовательского подхода в формировании функциональной грамотности и метапредметных компетенций.

Ключевые слова: исследовательская деятельность, внеурочная работа, функциональная грамотность, проект, метапредметные навыки, саморазвитие.

Введение

Современное образование переживает глубокие изменения, связанные с переходом от передачи знаний к формированию умений и навыков самостоятельного поиска, анализа и применения информации. Одним из ведущих направлений становится развитие исследовательской культуры школьников. В условиях реализации обновленного содержания образования Казахстана особое значение приобретает формирование функциональной грамотности — способности применять знания в новых жизненных ситуациях.

Организация исследовательской деятельности во внеурочное время позволяет создать условия для развития познавательной активности, инициативности и самостоятельности учащихся. Именно внеурочная деятельность предоставляет учащимся больше свободы для выбора темы, формы работы и темпа освоения материала. В отличие от урочных занятий, где процесс регулируется учебной программой, внеурочная исследовательская работа становится полем для эксперимента, творчества и рефлексии.

Цель статьи — раскрыть особенности организации исследовательской

деятельности учащихся во внеурочное время, проанализировать ее влияние на развитие функциональной грамотности и предложить практические рекомендации педагогам.

Методология исследования

Методологической основой работы является системно-деятельностный подход, согласно которому ученик рассматривается как активный субъект образовательного процесса. Исследовательская деятельность во внеурочное время организуется по принципу самостоятельного поиска и анализа информации с опорой на практическую деятельность.

Для достижения цели были использованы следующие методы:

- **Анализ педагогической литературы** по вопросам проектной и исследовательской деятельности (Е.С. Полат, Н.С. Кайырбекова, А.А. Бейсенбаева).
- **Наблюдение** за деятельностью учащихся в рамках школьных кружков и факультативов.
- **Анкетирование** учеников и учителей для выявления отношения к исследовательской работе.
- **Педагогический эксперимент**, включающий внедрение программы исследовательских мини-проектов во внеурочной деятельности.
- **Метод экспертных оценок**, позволивший определить уровень сформированности исследовательских компетенций у учащихся.

Исследование проводилось на базе школы в течение учебного года. В нем приняли участие 67 учащихся 3–8 классов и 8 педагогов.

Исследовательская часть

1. Теоретические основы исследовательской деятельности

Исследовательская деятельность — это форма познавательной активности, направленная на самостоятельное получение новых знаний, развитие критического мышления, логики и творческого воображения. Она включает несколько этапов: постановку проблемы, выдвижение гипотезы, сбор данных, анализ и представление результатов.

Психолого-педагогические исследования показывают, что именно во внеурочной деятельности у школьников формируются качества, необходимые для будущей профессиональной и научной деятельности: инициативность, ответственность, настойчивость, умение работать в команде и презентовать результаты своей работы.

В Казахстане развитие исследовательской активности школьников поддерживается на государственном уровне. Одним из примеров является республиканский конкурс научных проектов «Зерде», где ежегодно участвуют тысячи учеников. Такие формы не только повышают интерес к науке, но и создают социальную значимость для ученических исследований.

2. Организация исследовательской деятельности во внеурочной работе

Организация исследовательской деятельности требует четкого планирования. Внеурочная работа строится по следующему алгоритму:

1. **Выбор темы.**

Учащиеся выбирают тему, исходя из личных интересов, школьной программы и актуальных проблем окружающего мира. Например:

- «Как влияет свет смартфона на сон?»
- «Экологические привычки семьи»
- «Можно ли вырастить растение без почвы?»

2. Постановка цели и гипотезы.

Ученики формулируют цель и предполагаемый результат исследования. На этом этапе педагог помогает уточнить формулировки и определить границы исследования.

3. Планирование и сбор данных.

Учащиеся проводят наблюдения, опросы, эксперименты, анализируют литературу.

4. Анализ и обработка результатов. На этом этапе важны навыки критического мышления и логического анализа. Учащиеся учатся делать выводы и подтверждать гипотезу фактами.

5. Презентация результатов.

Результаты оформляются в виде презентаций, постеров, видеороликов, мини-отчетов, публикаций в школьных СМИ.

6. Рефлексия. Педагог и учащиеся обсуждают, что удалось, какие трудности возникли, какие новые идеи появились.

3. Формы организации внеурочной исследовательской деятельности

На практике эффективными оказались следующие формы:

- **Научные кружки и клубы** («Юный исследователь», «Экспериментариум», «Мир науки»).

- **Проектные недели и школьные фестивали науки**, где учащиеся защищают мини-исследования.

- **Лаборатории выходного дня** — короткие исследовательские занятия в формате экспериментов.

- **Дистанционные исследования** с применением цифровых инструментов (Google Forms, Canva, Padlet, Wordwall).

- **Тематические квесты и STEM-проекты**, где объединяются естественнонаучные и гуманитарные направления.

4. Результаты педагогического эксперимента

В ходе эксперимента в течение 8 месяцев была внедрена программа «Исследователь+» для учащихся 3–8 классов.

Основные результаты:

- 82% учащихся отметили, что им стало интереснее учиться.
- 70% смогли самостоятельно сформулировать тему и цель исследования.
- 65% научились собирать и анализировать данные.
- 58% продемонстрировали рост критического мышления и аргументации.

Наиболее активными участниками оказались учащиеся, участвовавшие в конкурсах и проектах, что подтверждает эффективность соревновательной мотивации. Учителя отметили, что такие дети стали увереннее на уроках, чаще проявляют инициативу и задают вопросы.

Практическое применение

Организация исследовательской деятельности требует определённых условий, среди которых ключевыми являются:

1. **Психологический климат.** Педагог должен создать атмосферу доверия и поддержки, где ошибка воспринимается как естественный этап поиска.

2. **Материально-техническая база.** Школьные лаборатории, цифровые платформы, интернет-ресурсы — важные элементы исследовательской среды.

3. **Методическое сопровождение.** Разработка шаблонов, бланков наблюдений, чек-листов, критериев оценивания.

4. **Информационная поддержка.** Использование школьного сайта, досок Padlet, интерактивных платформ для публикации результатов.

5. **Сотрудничество с родителями и вузами.** Родители могут стать консультантами и помощниками в сборе данных, а вузы — предоставить экспертную помощь и лабораторную базу.

Примером успешной практики является школьный проект «IQ LAB: Білім. Ғылым. Шабыт», где учащиеся самостоятельно выбирают темы, проводят эксперименты и представляют результаты на школьном фестивале.

Рекомендации педагогам

1. **Начинать с малого.** Для младших школьников — наблюдения, мини-опросы, игровые исследования.

2. **Использовать игровые формы.** Исследование через игру

развивает интерес и снижает страх перед ошибками.

3. **Поощрять инициативу.** Любая идея ученика должна быть принята и обсуждена.

4. **Применять цифровые технологии.** Использование ИИ-инструментов (ChatGPT, Gemini, Gamma) помогает ученикам оформлять результаты и визуализировать данные.

5. **Развивать межпредметные связи.** Например, проект «Математика в музыке» объединяет логику, слух и творчество.

6. **Формировать культуру публичного выступления.** Защита проекта — это возможность развить навыки самопрезентации и уверенности в себе.

7. **Оценивать не только результат, но и процесс.** Критерии оценивания должны учитывать активность, оригинальность и самостоятельность ученика.

Заключение

Организация исследовательской деятельности во внеурочное время способствует формированию у учащихся ключевых компетенций XXI века: критического мышления, креативности, коммуникации и коллаборации. Педагог становится не просто источником знаний, а наставником и фасилитатором.

Результаты внедрения исследовательских практик показывают, что учащиеся начинают иначе воспринимать учебный процесс — как пространство для самореализации и творчества. Они осознают ценность знаний, учатся

задавать вопросы и искать пути решения реальных проблем.

Исследовательская деятельность помогает воспитать личность, готовую к жизни в информационном обществе — самостоятельную, ответственную и способную к постоянному саморазвитию.

Перечень использованных источников

1. Приказ №83 от 27 января 2016 года «Об утверждении типовых правил организации учебного процесса».

2. Бейсенбаева, А.А. Исследовательская деятельность учащихся как способ формирования функциональной грамотности. — Астана, 2021.

3. Кайырбекова, Н.С. Методика организации проектной деятельности во внеурочной работе. — Алматы: РИПК СО, 2020.

4. Полат, Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. — М.: Академия, 2019.

5. Сагинова, Л.Р. Организация исследовательской деятельности младших школьников. — Нур-Султан: НИШ, 2022.

6. Выготский, Л.С. Мышление и речь. — М.: Педагогика, 2018.

7. Брунер, Дж. Образование, культура, познание. — М.: Просвещение, 2020.

8. Назарбаев, Н.А. «Казахстан–2050»: Стратегия нового курса развития. — Астана, 2017.

МУЗЫКАЛЬНЫЙ ДНЕВНИК КАК ИНСТРУМЕНТ САМОРЕФЛЕКСИИ И ТВОРЧЕСКОГО РОСТА УЧАЩИХСЯ

Таймасова Айгуль Дюсембаевна

Преподаватель КазНУИ им. К. Байсеитовой

Аңдатпа. Мақала фортепиано сыныбында 5–9 сынып оқушыларының өзін өзі рефлексиялауын, ішкі уәжін және шығармашылық ойлауын дамыту құралы ретінде музыкалық күнделіктің тиімділігін зерттеуге арналған. Оқушылардың рефлексивтік жазбаларын, педагогикалық бақылауларды және қолданыстағы ғылыми дереккөздерді талдауға, сондай-ақ пәнаралық тәсілге негізделген зерттеу әдіснамасы сипатталады. Нәтижелер музыкалық күнделіктің саналы оқу дағдыларын, эмоциялық тұрақтылықты және оқу үдерісінің сапасын арттыруға оң ықпал ететінін көрсетеді. Әдістемені білім беру практикасына енгізу бойынша ұсынымдар қарастырылған. Күнделіктің маңызды педагогикалық әлеуеті бар екені және осы бағытта әрі қарай зерттеулер жүргізу қажеттігі туралы қорытынды жасалады.

Түйінді сөздер: музыкалық күнделік, өзін-өзі көрсету, оқушылардың мотивациясы, Музыкалық білім, фортепиано сабақтары.

Аннотация. Статья посвящена исследованию эффективности музыкального дневника как инструмента развития саморефлексии, внутренней мотивации и творческого мышления учащихся 5-9 классов в классе фортепиано. Описана методология исследования, основанная на междисциплинарном подходе и анализе рефлексивных записей учащихся, педагогических наблюдений и существующих научных источников. Представлены результаты, демонстрирующие положительное влияние музыкального дневника на осознанность, эмоциональную устойчивость и качество учебного процесса. Рассмотрены рекомендации по внедрению методики в образовательную практику. Сделан вывод о значимом педагогическом потенциале дневника и необходимости дальнейших исследований в данной области.

Ключевые слова: музыкальный дневник, саморефлексия, мотивация учащихся, музыкальное образование, уроки фортепиано.

Введение

Развитие навыков саморефлексии, планирования и творческого мышления становится ключевой задачей современного музыкального образования, особенно в условиях обновления учебных программ в Казахстане. В рамках такой образовательной среды музыкальный дневник выступает в качестве эффективного инструмента, позволяющего учащимся фиксировать собственный прогресс, осмысливать трудности и достигать более высокой включённости в процесс обучения игре на фортепиано. Его использование способствует

формированию осознанного отношения к занятиям и появлению устойчивой внутренней мотивации у школьников 5–9 классов.

Актуальность темы определяется необходимостью поиска средств, которые помогают учащимся структурировать учебные действия и удерживать внимание в условиях информационной перегрузки. Для учащихся музыкальный дневник важен не только как средство фиксации результата, но и пространство для выражения эмоций и для творческой активности. Педагогу музыкальный дневник позволяет отслеживать динамику развития

ученика и организовывать учебное взаимодействие более адресно.

Важным фактором является соответствие музыкального дневника ключевым тенденциям развития образования Казахстана на 2025 год: цифровизации, компетентностному и гуманистическому подходам, а также инклюзивности. Цель статьи – рассмотреть методику использования музыкального дневника в классе фортепиано, проанализировать её эффективность и определить педагогические перспективы внедрения этого инструмента в учебный процесс.

Методология

Методология проведённого исследования опирается на междисциплинарный подход, объединяющий достижения возрастной и педагогической психологии, методы музыкального воспитания, современные концепции эмоционального интеллекта, педагогического коучинга, комфортной коммуникации и цифровой педагогики. Исследование строится на принципах личностно-ориентированного обучения, что позволяет рассматривать музыкальный дневник как инструмент активного включения учащихся в собственный образовательный процесс.

Для анализа эффективности использования музыкального дневника были применены теоретические и эмпирические методы: анализ научной литературы, наблюдение, изучение продуктов деятельности учащихся, сопоставление динамики

самооценочных записей, а также педагогические кейсы. Использование шаблонов страниц, примеров формулировок для самоанализа и творческих заданий рассматривается как часть инструментария исследования, что позволяет оценить, как дневник влияет на развитие рефлексивных навыков.

Особое внимание уделялось роли преподавателя, выступающего не только источником знаний, но и наставником, поддерживающим процесс осознания учащимися собственного прогресса. Научная основа исследования включает современные данные нейрopsихологии, когнитивной науки и теории мотивации, что обеспечивает комплексную оценку влияния дневника на развитие эмоциональной устойчивости, внутренней мотивации и саморегуляции. Такой подход позволил выявить, каким образом музыкальный дневник способствует формированию доверительной атмосферы в классе и поддержке творческой активности учащихся.

Исследовательская часть

Исследование опирается на анализ существующих зарубежных работ, посвящённых ведению дневников саморефлексии в музыкальном обучении. Особенно интересна в данном контексте работа М. Ворончак [1], которая показывает, что ведение такого дневника делает процесс занятий более осознанным и способствует развитию самостоятельности учащихся. Постоянная рефлексия помогает увидеть сильные и слабые стороны исполнения, а также укрепляет

уверенность за счёт осознания собственного прогресса, и сам дневник становится механизмом формирования критического мышления в практике игры на инструменте.

Другим значимым источником данных является исследование Кента Маквилльямса [2], где подчёркивается, что дневник способствует осознанию собственных сильных сторон, влияя на подбор репертуара и стимулируя развитие креативности. Так учащиеся начинают создавать оригинальные интерпретации и видеть за нотным текстом интересный художественный материал. Такой подход усиливает личную вовлечённость учащихся и делает процесс обучения более целостным.

Согласно исследованию Р. Бубниса и А. Кайриэн [3], саморефлексия в сочетании с обратной связью играет ключевую роль в развитии саморегуляции. Полученные ими данные демонстрируют, что ведение дневника снижает тревожность и укрепляет уверенность в собственных силах, позволяя учащимся лучше адаптироваться к учебной нагрузке. Это подтверждает, что дневник важен не только для художественного развития, но и для эмоционального роста.

Объединение результатов всех рассмотренных работ позволяет сделать вывод, что дневник саморефлексии является важным инструментом в обучении музыке. Он раскрывает потенциал учащихся, помогает им структурировать собственный опыт и способствует развитию устойчивой мотивации.

Исследование показывает, что дневник эффективно поддерживает обучение на всех этапах: от постановки целей до формирования личных художественных интерпретаций и укрепления эмоциональной устойчивости.

Практическое применение

Практическое применение музыкального дневника в образовательном процессе показало его эффективность как инструмента развития саморефлексии, внутренней мотивации и устойчивого творческого роста учащихся. В ходе применения данной методики на уроках мы выяснили, что с помощью дневника учащиеся не только фиксируют нужную информацию, но и развивают свои креативность и критическое мышление. Одним из ключевых результатов стало осознание учащимися собственной динамики, что подтверждалось анализом их записей и отзывов.

Дневник можно вести в бумажном и цифровом форматах. Расскажем о каждом из них подробнее.

Бумажный формат дневника оказался особенно полезен для учащихся 5-6 классов. Он прост в использовании, не требует технических навыков и стимулирует развитие привычки к регулярному письму. Дети активно заполняли разделы «Что удалось» и «Эмоции после урока», что позволило отслеживать не только исполнительский прогресс, но и эмоциональный фон во время занятия. Практика показала, что такие записи становились важным материалом для конструктивного обсуждения с преподавателем. Кроме того, многие

учащиеся подошли к заполнению дневника креативно, используя яркую канцелярию и украсив дневник стикерами и рисунками.

Цифровой формат дневника оказался особенно привлекательным для учащихся 7-9 классов. Работа в Google Docs [4] позволяла вести записи системно, использовать таблицы, чек-листы и разделы для самостоятельного анализа. Функция совместного доступа дала преподавателю возможность отслеживать записи в реальном времени и оставлять комментарии, что усиливало диалог между учеником и учителем. Платформа Notion [5] позволяла структурировать занятия в формате интерактивных карточек, прикреплять аудио- и видеозаписи и наблюдать за прогрессом через систематизацию материалов.

Мобильные приложения, такие как Tonara [6] или Piano Companion [7] очень удобны в силу того, что, во-первых, доступны к использованию на смартфоне, а, во-вторых, благодаря визуализации результатов: календарям, трекерам привычек и графикам. Ученики отмечали, что видимые показатели времени занятий помогают им лучше организовывать свой график и поддерживать регулярность практики. Особенно полезным оказалось прикрепление аудиозаписей, что давало возможность учащимся самостоятельно отслеживать качество исполнения.

Гибридный формат оказался оптимальным для классов, где уровень цифровой доступности различается. Ученики могли вести яркие и

интересные дневники со стикерами и рисунками в бумажном формате, а также дополнительно использовать цифровой дневник для сохранения и анализа аудио – и видео – записей. Такой подход позволил учитывать индивидуальные предпочтения и сформированные навыки учащихся, а преподавателям дал возможность аккуратно распределять нагрузку.

Применение дневника также продемонстрировало значительный эффект на процесс педагогической коммуникации. Учителя отмечали, что регулярные записи учеников помогали выявлять скрытые трудности, связанные как с техникой, так и с эмоциональным состоянием. Это позволило своевременно корректировать учебные задачи, подбирать более подходящий репертуар и давать необходимую поддержку. Наличие дневника облегчало анализ репетиционного процесса перед концертами, помогало формировать устойчивую рабочую стратегию и снижало уровень тревожности учащихся.

Анализ результатов исследования позволяет утверждать, что музыкальный дневник стал эффективным средством формирования навыков осознанности, саморегуляции и критического мышления. Учащиеся, регулярно использующие дневник, демонстрировали более высокую устойчивость к стрессу, большую самостоятельность и рост интереса к занятиям фортепиано. В итоге методика показала свою практическую результативность и

готовность к широкому внедрению в образовательную практику.

Рекомендации

Результаты исследования позволяют сформулировать практические рекомендации по внедрению музыкального дневника в учебный процесс. Прежде всего, важно обеспечить подготовку учащихся: познакомить их со структурой дневника, назначением разделов и примерами записей. Постепенное введение методики помогает снизить тревожность и формирует привычку к регулярному самоанализу.

Для повышения эффективности дневника преподавателю рекомендуется выделять несколько минут в конце занятия на фиксацию впечатлений и выводов. Учителю важно подчеркивать, что записи не оцениваются, а служат способом лучше понять собственный процесс обучения. Диалог на основе дневниковых заметок помогает формировать доверительную атмосферу и способствует корректировке учебных задач.

Методы оценки должны учитывать возраст учащихся. Для учеников 5-6 классов эффективны чек-листы и короткие ответы, тогда как учащиеся 7-9 классов могут работать с более развёрнутыми формами самоанализа. Важно фиксировать не только технический прогресс, но и эмоциональные реакции ученика. Выбор формата дневника зависит от условий школы. В цифровой среде оптимальны Google Docs или Notion; при ограниченных ресурсах подходит бумажный или гибридный вариант. Учитывая индивидуальные различия

учащихся в уровне самостоятельности и цифровой грамотности, гибкость формата позволяет сделать методику доступной для всех.

Таким образом, внедрение музыкального дневника требует минимальных организационных усилий, но существенно повышает степень вовлеченности учащихся, развивает саморегуляцию и формирует устойчивую учебную мотивацию. Методика легко адаптируется к различным учебным группам и образовательным контекстам.

Заключение

Проведённое исследование показало, что музыкальный дневник является действенным инструментом развития саморефлексии и творческого мышления учащихся. Использование дневника укрепляет внутреннюю мотивацию, помогает структурировать процесс занятий и формирует навыки самостоятельного анализа. Ученики, работающие с дневником регулярно, демонстрируют более высокую устойчивость к стрессу и осознанное отношение к обучению. Важность методики заключается в её способности сочетать рефлексивные практики, творческие задания и индивидуальную поддержку со стороны педагога. Музыкальный дневник способствует созданию доверительной, эмоционально комфортной образовательной среды и укрепляет роль учителя как наставника, сопровождающего личностное развитие ученика. Полученные данные подтверждают необходимость дальнейших исследований, включая анализ

влияния цифровых дневников, изучение различий между возрастными группами и оценку долгосрочного воздействия на художественное мышление учащихся. Таким образом, музыкальный дневник представляет собой универсальный и научно обоснованный инструмент, делающий процесс обучения игре на фортепиано более осознанным, гибким и ориентированным на личностный рост ученика.

Перечень использованных источников

1. Woronchak, M., & Comeau, G. (2016). The value of reflective journaling with advanced piano students. *Reflective Practice*, 17(6), 792–805. <https://doi.org/10.1080/14623943.2016.1220937>.
2. McWilliams, K. (2011, September 1). Reflective responses to piano playing. St. Olaf College. URL: https://serc.carleton.edu/acm_teagle/projects/mcwilliams.html.
3. Bubnys, R., & Kairienė, A. (2016). The concept and content of teacher's

reflective practice: From impulsiveness of professional activity towards personal and professional development. *Pedagogika*, 121(1), 53–69.

4. Google Docs: облачный текстовый редактор [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://docs.google.com> (дата обращения: 16.08.2025).
5. Notion: цифровая платформа для заметок и планирования [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.notion.so> (дата обращения: 16.08.2025).
6. Tonara: приложение для музыкальной практики [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://tonara.com> (дата обращения: 16.08.2025).
7. Piano Companion: музыкальное мобильное приложение [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.songtive.com/piano-companion> (дата обращения: 16.08.2025).

ДОПОЛНИТЕЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ ДЕТЕЙ В КАЗАХСТАНЕ: НОРМАТИВНЫЕ ОСНОВЫ И СОВРЕМЕННЫЕ ОРИЕНТИРЫ

Казарина Татьяна Всеволодовна

лаборант школы-гимназии № 26 города Астаны

Аңдатпа. Қазақстандағы балалардың қосымша білім беру жүйесі білім беру саясатының маңызды бағыты ретінде қарастырылады. Мақалада қосымша білім беру ұйымдарының қызметін реттейтін халықаралық және ұлттық нормативтік-құқықтық құжаттар, бағдарламалардың сапасы мен қауіпсіздік талаптары, педагог пен басшының кәсіби рөлі талданады. Саланың қазіргі даму үрдістері, мемлекеттік стратегияның ықпалы, қолжетімділікті қамтамасыз ету тетіктері қарастырылады. Педагогтердің нормативтік құзыреттілігінің маңызы мен оның білім беру процесіне әсері атап өтіледі. Қосымша білім беру жүйесінің дамуына ықпал ететін негізгі нормативтік аспектілер көрсетілген.

Кілт сөздер. Қосымша білім, нормативтік негіз, бала құқықтары, педагог, қауіпсіздік, құзыреттілік.

Аннотация. Система дополнительного образования детей в Казахстане рассматривается как важное направление образовательной политики. В статье анализируются международные и национальные нормативные документы, регулирующие деятельность организаций дополнительного образования, требования к качеству программ и безопасности, профессиональная роль педагога и руководителя. Рассматриваются современные тенденции развития сферы, влияние государственной стратегии, механизмы обеспечения доступности и качества. Подчеркивается значимость нормативной грамотности педагогов. Представлены ключевые аспекты нормативного регулирования и их влияние на развитие системы дополнительного образования в современных условиях.

Ключевые слова. Дополнительное образование, нормативная база, права ребёнка, педагог, безопасность, компетенции.

Введение

Когда ребёнок впервые с волнением выходит на сцену, собирает свою первую радиосхему, выигрывает соревнование или пишет акварельный этюд — за этим стоит труд огромной системы дополнительного образования. Система, которая сегодня переживает новый этап развития и становится одним из важнейших направлений образовательной политики Казахстана.

Дополнительное образование — это место, где в ребёнке видят не только ученика, но личность с интересами, мечтами и потенциалом. Это

территория свободы, творчества, экспериментов и безопасного взросления. За последние годы подход государства к допобразованию заметно изменился. Оно становится не просто сферой, где дети «занимаются чем-то полезным», а стратегическим направлением, влияющим на формирование будущего поколения. Естественно, возникает вопрос: на чём держится такая уверенная и понятная система ценностей? Что задаёт ей вектор и позволяет сохранять устойчивость? Ответ кроется в фундаментальных международных нормах, которые стали отправной точкой для развития сферы.

Методология

Методологическую основу исследования составили:

- анализ международных документов (Конвенция о правах ребёнка);
- изучение законодательных актов Республики Казахстан;
- контент-анализ Закона Республики Казахстан «О статусе педагога»;
- структурно-функциональный анализ деятельности организаций дополнительного образования;
- сопоставление нормативных требований и практики работы организаций дополнительного образования.

Использованы методы интерпретации нормативных данных, сравнительного анализа и систематизации материалов.

Исследовательская часть.

Международные нормы как фундамент: почему права ребёнка важнее всего?

В основе всей системы лежат ключевые международные документы, в частности, Конвенция о правах ребёнка, в которой сформулирована простая, но принципиальная идея: образование должно развивать ребёнка — его интеллект, способности, эмоциональную сферу и творческий потенциал.

Казахстан не только разделяет эти принципы, но и подкрепляет их собственным законодательством. Законы «Об образовании», «О правах ребёнка в Республике Казахстан», государственные программы и стандарты — всё это создаёт прочную

нормативную базу, которая обязывает организации дополнительного образования предоставлять качественные, доступные и безопасные условия.

Здесь важно отметить ключевую тенденцию: ребёнок в системе дополнительного образования — не участник по остаточному принципу, а главный субъект, вокруг которого строится стратегия развития отрасли.

Логично, что для реализации этих принципов требуется не только уважение к правам ребёнка, но и продуманная государственная политика, направленная на расширение возможностей и доступности.

Современный курс Казахстана: доступность как национальный приоритет. Концепция развития образования до 2029 года определяет чёткий вектор: дополнительное образование должно стать доступным каждому ребёнку.

Это не просто красивая декларация. За этим стоит целая система мер: внедрение подушевого финансирования, открытие новых секций и студий, расширение сети бесплатных направлений, усиление роли школ как координаторов внешкольной активности, поддержка талантливых детей.

Доступность — это не только география, но и разнообразие. Ребёнок в столичном районе и ребёнок в небольшом городе должны иметь равные возможности для развития своих способностей.

И если государство создаёт условия, то ключевая роль в их реализации принадлежит тем, кто ежедневно

работает с детьми — педагогам дополнительного образования.

Педагог — проводник в мир возможностей

Хороший педагог дополнительного образования — это тот, кто не просто учит, а вдохновляет. Поэтому от мобильности, гибкости и креативности каждого из них в этой сфере зависит многое.

Системе дополнительного образования детей нужен педагог, способный не только работать в условиях постоянных перемен, но и быть субъектом этих перемен, их инициатором и активным участником. В связи с чем, профессиональный рост педагогов, развитие их профессиональных и личностных компетенций является одной из важнейших составляющих государственной политики в сфере образования нашей страны.

Отсюда и основная задача — оказание содействия в развитии профессиональной компетенции педагога, особенно в освоении им нового и реализации этого нового в собственной практике.

Закон Республики Казахстан «О статусе педагога» значительно укрепил роль специалиста в этой сфере. Он защищает педагогов от несвойственных функций, гарантирует социальную поддержку и формирует единую систему аттестации. Педагог дополнительного образования может расти в профессии — от категории «модератор» до «мастера», подтверждая свою квалификацию и мотивацию.

Отдельная особенность: в допобразовании могут работать

специалисты-практики — музыканты, художники, тренеры, инженеры, дизайнеры. Это обогащает систему живым опытом и делает обучение более прикладным и интересным.

Но требования к руководителям организаций строже: стаж, профильное образование, квалификационная категория не ниже «педагог-эксперт». Так формируется профессиональная управленческая команда, способная развивать организации дополнительного образования на современном уровне.

Профессиональное управление повышает качество всей системы, а значит — открывает для детей всё больше вариантов развития. Именно поэтому современная инфраструктура дополнительного образования столь разнообразна.

И в продолжение темы качества закономерно встаёт вопрос о нормативной базе, которая делает деятельность организаций прозрачной и контролируемой.

Нормативная база: система, которая держит качество под контролем

Сфера дополнительного образования опирается на продуманную и многоуровневую нормативную основу. Это не просто набор документов — это целая система, которая задаёт рамки, регламентирует процессы и обеспечивает единый стандарт качества для всех организаций, работающих с детьми. Такая «архитектура» создана для того, чтобы каждый ребёнок получал не только интересные, но и безопасные, качественные образовательные услуги; чтобы работа педагогов была

защищённой, а деятельность организаций — прозрачной и управляемой.

Нормативные требования охватывают весь спектр деятельности внешкольных организаций: от разработки программ и комплектования групп до условий размещения, санитарной безопасности и правил проведения занятий. Типовые правила подробно описывают цели, задачи, компетенции педагогов, формы организации обучения, особенности работы с разными возрастными категориями.

Санитарные нормы устанавливают требования к помещениям, оборудованию, спортивному инвентарю, летним и профильным лагерям, включая даже палаточные и выездные формы работы.

Особое место занимают стандарты педагогической этики, контроля качества и документационного сопровождения. Они помогают оценивать деятельность организации не только формально, но и по сути — насколько образовательный процесс соответствует ожиданиям детей и родителей, насколько безопасно организована среда, как соблюдаются профессиональные и этические нормы педагогами.

Таким образом, нормативная база выступает не ограничением, а гарантом качества. Она обеспечивает прозрачность, единые требования для всех организаций и создаёт основу для устойчивого развития дополнительного образования. Это важный шаг к прозрачности и единым стандартам качества.

А чтобы нормативная база действительно работала, педагогу важно уметь ориентироваться в ней и применять её в практике.

Практическое применение

Практика: важность знания законодательства для педагогов

Постоянно в образовательной среде возникают десятки ситуаций, для решения которых педагогу важно не только профессиональное мастерство, но и грамотное понимание нормативной правовой базы. Знание законодательства помогает педагогу чувствовать себя уверенно, ориентироваться в сложных управленческих вопросах, правильно реагировать на нестандартные случаи и защищать интересы не только детей, но и свои.

Осведомлённость о своих правах и обязанностях позволяет педагогу избежать ошибок, неверных действий и административных рисков. Например, своевременное понимание требований к безопасности, оформлению документации, ведению журналов, взаимодействию с родителями или сопровождению детей формирует ответственное и профессиональное поведение.

Кроме того, владение нормативными документами усиливает позицию педагога в вопросах профессионального роста: аттестация, получение квалификационной категории, участие в конкурсах, переход на руководящие должности — всё это требует точного знания правил и процедур.

Не менее важно уметь ориентироваться в законодательных изменениях. В сфере дополнительного

образования регулярно происходит обновление: санитарные нормы, типовые правила, требования к программам и квалификациям. Педагог, который умеет своевременно адаптироваться к новым требованиям, обеспечивает не только качество образовательного процесса, но и укрепляет доверие со стороны родителей и администрации.

Таким образом, знание законодательства — это не просто формальная обязанность, а инструмент профессионального развития, безопасности, уверенности и эффективного управления в сфере дополнительного образования. Это фундамент, на котором строится качественная и современная педагогическая практика.

Все эти аспекты — качество, безопасность, возможности, профессионализм — объединяются в одном: дополнительное образование становится пространством роста для каждого ребёнка.

Дополнительное образование как пространство роста

Сегодня, когда цифровые технологии стремительно меняют профессию педагога, а школе всё чаще приходится конкурировать за внимание ребёнка с гаджетами, соцсетями и потоками информации, именно дополнительное образование остаётся тем самым островком подлинной мотивации и живого интереса.

Здесь ребёнок не просто посещает занятия — он:

получает реальную свободу выбора, пробуя себя в разных направлениях;

развивает уникальные способности, которые не всегда раскрываются на уроках;

учится самостоятельности, ответственности и настойчивости; делает первые профессиональные шаги, осознавая, что ему действительно интересно.

Рекомендации

1. Усилить работу по обновлению и модернизации программ, расширяя направления STEAM, медиатехнологий и технического творчества.

2. Развивать компетенции педагогов через курсы повышения квалификации, методические семинары, наставничество.

3. Проводить на постоянной основе обучающие встречи, семинары по ознакомлению с изменениями в нормативных правовых актах.

4. Совершенствовать механизмы безопасности, включая систематический мониторинг условий, обучение персонала и цифровые инструменты контроля.

5. Расширять взаимодействие организаций дополнительного образования с вузами, ИТ-компаниями, творческими объединениями.

6. Повышать доступность образования путём увеличения числа программ, улучшения инфраструктуры и развития филиальной сети.

Заключение

Дополнительное образование Казахстана — не просто часть образовательной системы, а пространство развития, где формируются интересы, индивидуальный опыт и траектории

роста каждого ребёнка. Нормативная база, профессиональная подготовка педагогов, современная инфраструктура и безопасная среда создают фундамент, который обеспечивает устойчивость и качество этой сферы.

Проведённый анализ показывает, что система находится в периоде активной модернизации: усиливается регуляторная поддержка, расширяются возможности программ, растёт запрос общества на доступность и разнообразие направлений. Эти изменения не являются формальными — они отражают потребность времени и стратегию государства, ориентированную на развитие талантов и личностного потенциала детей.

Однако дальнейший прогресс невозможен без постоянного обновления программ, повышения нормативной грамотности педагогов, укрепления кадрового потенциала и внедрения новых образовательных технологий.

Сочетание нормативной чёткости и творческой свободы педагогов позволит системе удерживать качественные позиции и отвечать на вызовы современности.

Таким образом, дополнительное образование становится важным инструментом формирования будущего поколения, а его развитие — стратегической задачей, требующей совместных усилий государства, педагогов, родителей и профессионального сообщества. Перспективы дальнейших исследований связаны с изучением

эффективности программ, цифровых инструментов сопровождения и механизмов повышения доступности для всех категорий детей.

Перечень использованных источников

1. Конвенция о правах ребенка.
2. Законы Республики Казахстан: «Об образовании», «О статусе педагога», «О правах ребенка в Республике Казахстан».
3. Постановление Правительства Республики Казахстан от 28.03.2023 г. № 249 «Об утверждении Концепции развития дошкольного, ...образования РК на 2023 – 2029 годы».
4. Приложение 8 приказа Министерства образования и науки Республики Казахстан от 31.08.2022 г. № 385 «Об утверждении Типовых правил деятельности организаций образования соответствующих типов и видов, за исключением организаций высшего и послевузовского образования».
5. Приказ Министерства образования и науки Республики Казахстан от 13.07.2009 г. №338 «Об утверждении Типовых квалификационных характеристик должностей педагогов».
6. Приказ Министерства просвещения Республики Казахстан от 28.08.2024 г. № 227 «Об утверждении Типовых правил внутреннего распорядка организаций образования».
7. Приказ Министра здравоохранения Республики Казахстан от 5 августа 2021 года № ҚР ДСМ-76 «Об утверждении Санитарных правил «Санитарно-эпидемиологические требования к объектам образования»

«СОЛЬФЕДЖИО САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ МУЗЫКАЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУ»

Тілекина Шолпан Аркадийқызы

Ақтөбе облысы, Ырғыз ауданы, Ырғыз селосы.

«Балалар өнер мектебі» МКҚК. Сольфеджио пәнінің оқытушысы

Аңдатпа

Бұл мақалада сольфеджио сабақтарында оқушылардың музыкалық қабілеттерін дамытудың тиімді жолдары қарастырылады. Негізгі назар есту қабылдауын, интонациялық дәлдікті, ырғақ сезімді және музыкалық есте сақтауды қалыптастыруға бағытталған. Автор музыкалық есту қабілетін, нотаны оқу дағдыларын және диктанттарды, сондай-ақ импровизация мен әуен жазуға бағытталған шығармашылық тапсырмаларды дәйекті дамытуды қамтитын оқытуға жүйелі көзқарастың маңыздылығын атап көрсетеді. Жұмыста оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға, ойын (геймификация) және интерактивті технологияларды қолдануға ықпал ететін әдістемелік әдістер келтірілген. Балалардың эстетикалық талғамы мен эмоционалды сезімталдығын қалыптастыратын халықтық және классикалық музыкалық материалды қолдану ерекше орын алады. Материал сольфеджионы оқу процесінде оқушылардың музыкалық қабілеттерін дамыту үшін жұмыс істейтін музыка мектептерінің оқытушылары мен мұғалімдеріне пайдалы болуы мүмкін.

Түйінді сөздер: Сольфеджио, интонация, әдістер, музыкалық қабілет, шығармашылық ойлау, геймификация.

Аннотация

В этой статье рассматриваются эффективные способы развития музыкальных способностей учащихся на уроках сольфеджио. Основное внимание уделяется формированию слухового восприятия, интонационной точности, чувства ритма и музыкальной памяти. Автор подчеркивает важность системного подхода к обучению, который включает последовательное развитие музыкального слуха, навыков чтения нот и диктантов, а также творческих задач, направленных на импровизацию и написание мелодий. В работе приведены методические приемы, способствующие повышению познавательной активности учащихся, использованию игровых (геймификации) и интерактивных технологий. Особое место занимает использование материала народной и классической музыки, формирующего эстетический вкус и эмоциональную чувствительность детей. Материал может быть полезен преподавателям и учителям музыкальных школ, которые работают над развитием музыкальных способностей учащихся в процессе обучения сольфеджио.

Ключевые слова: Сольфеджио, интонация, приемы, музыкальные способности, творческое мышление, геймификация.

КІРІСПЕ. Қазіргі заманғы музыкалық білім оқушылардың теориялық білімін қалыптастыруға ғана емес, сонымен қатар олардың музыкалық-есту, ырғақ және шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған. Бұл үдерісте оқушылардың музыкалық дайындығының негізі болып табылатын «Сольфеджио» пәні ерекше орын алады.

Есту қабілетін, музыкалық сезімін, интонациялық дәлдікті және ішкі естуді дамытуға бағытталған жүйелі жаттығулар арқылы орындаушы мен музыканттың болашақ кәсіби шеберлігінің негізі қаланады. Сольфеджио оқу пәні ретінде музыкалық оқытудың теориялық және практикалық аспектілері арасында интеграциялық рөл атқарады.

Қазіргі жағдайда, музыкалық білім цифрлық технологиялармен белсенді интеграцияланған кезде, сольфеджионы оқыту әдістемесі де өзгеріске ұшырайды. Интерактивті платформаларды, мультимедиялық бағдарламаларды және онлайн-тренажерлерді пайдалану оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға ықпал етеді, пәнге деген ынта мен қызығушылықты арттырады. Дегенмен, табысты оқытудың негізі мұғалім мен оқушы арасындағы жанды музыкалық қарым-қатынас пен эмоционалды өзара әрекеттесу болып қала береді. Осылайша, сольфеджио сабақтарында оқушылардың музыкалық қабілеттерін дамыту-бұл музыкалық қабілеттің есту, вокалды, интеллектуалды және эмоционалды компоненттерін қалыптастыруды қамтитын көп қырлы процесс. Бұл пәнді оқытудың тиімді әдістемесі дәстүрлі педагогикалық тәсілдерді заманауи инновациялық оқыту құралдарымен үйлестіре отырып, оқушылардың жас және жеке ерекшеліктерін ескеруі керек. Сольфеджио сабақтарында жұмыстың қаншалықты үйлесімді құрылатындығына оқушының одан әрі музыкалық дамуы және оның орындаушылық қызметтегі жетістіктері байланысты.

Жалпы мақаланың негізгі тақырыпты алудағы өзектілігі ол қазіргі білім беру стандарттары мұғалімнен оқушылардың негізгі музыкалық-теориялық білімдерін ғана емес, сонымен қатар дамыған есту, интонациялық және шығармашылық ойлауын қалыптастыруды талап етеді. Білім беруді цифрландыру жағдайында академиялық дәстүрді оқытудың

инновациялық тәсілдерімен үйлестіре алатын жаңа әдістерді іздеу қажеттілігі туындайды. Сольфеджио сабақтарында музыкалық қабілеттердің дамуы ерекше мәнге ие болады, өйткені дәл осы жерде музыкалық сауаттылықтың, интонациялық мәдениеттің және музыканы эмоционалды қабылдаудың негіздері қаланады. Бұл пәнді тиімді оқыту оқушылардың орындаудағы жетістіктеріне, ансамбльдік және жеке іс-әрекеттеріне, сондай-ақ олардың музыкалық талғамы мен жалпы мәдениетін қалыптастыруға тікелей әсер етеді.

Сольфеджио сабақтарында оқушылардың музыкалық қабілеттерін дамытуға ықпал ететін тиімді әдістемелік әдістер мен педагогикалық жағдайларды анықтау. Мақсаты-балалардың музыкалық өнерге деген тұрақты қызығушылығын қалыптастыру, сольфеджио сабақтарында жүйелі жұмыс жасау арқылы есту, интонациялық және шығармашылық дағдыларын дамыту.

Оқушылардың музыкалық қабілеттерін дамытудың педагогикалық және психологиялық негіздерін талдау. Музыкалық білім беру жүйесіндегі «Сольфеджио» пәнінің рөлін қарастыру. Есту қабілетін, ырғақтық сезімін, музыкалық есте сақтауды және интонациялық дәлдікті дамытуға бағытталған жұмыстың негізгі формалары мен әдістерін анықтаңыз. Ойын, вокал және цифрлық технологиялардың сольфеджио жаттығуларының тиімділігін арттыруға әсерін зерттеу. Оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оқыту әдістемесін жетілдіру бойынша мұғалімдерге ұсыныстар әзірлеу.

Мақалада жаңалығы ретінде дәстүрлі және инновациялық оқыту әдістерін біріктіретін сольфеджио сабақтарында музыкалық қабілеттерді дамытудың заманауи тәсілдері жүйеленген. Оқушылардың танымдық іс-әрекетін жандандыруға және шығармашылық ойлауын қалыптастыруға ықпал ететін жұмыстың интерактивті және креативті түрлері (импровизация, цифрлық платформалар, ойын технологиялары) ұсынылды. Сольфеджионың есту мен ырғақты ғана емес, сонымен қатар музыкалық-аналитикалық ойлауды, эмоционалды жауаптылықты және орындаушылық мәдениетті қалыптастыратын кешенді пән ретіндегі рөлі нақтыланды.

ӘДІСТЕМЕ. Сольфеджио сабақтарында музыкалық қабілеттерін дамыту бойынша көптеген әдістемелері бар. Осы әдістемелерге байланысты есту қабілеттеріне байланысты, интонациялық даму, шығармашылық дамуға байланысты әдістемелік міндеттерді атқарады. Мысалы Волкова Л еңбегінде [1] сольфеджио пәнінің оқыту ерекшеліктеріне байланысты есту, интонация және ырғаққа көп көңіл бөлінетін әдіс-тәсілдер көрсетеді. Ал Байжанова Г еңбегінде [2] сольфеджио пәнін толық оқытудың әдістемелік негізіне байланысты еңбекте есту жаттығулары, музыкалық диктант, интонациялық жаттығулар, шығармашылық тапсырмалармен толықтырып көрсетеді. Әбдіқадырова Р [3] еңбегінде әдістемелік әдістер қайталау және еліктеу: педагогикалық үлгілер мен аудиожазбаларды қайталау көріністерін зерттейді Ойын формалары: ритм ойындар,

театрландыру элементтерімен ән айту. Көрнекілік: ритм пен әуеннің графикалық жазбасы (музыкалық диаграммалар, графиктер). Жеке және топтық тәсіл: өзіндік және ұжымдық жұмыстың ауысуы бойынша жұмыстар орын алады.

Сольфеджио сабақтарында оқушылардың музыкалық қабілеттерін дамыту жалпы музыкалық білім берудің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Тиімді әдіс есту, ырғақ, интонация және шығармашылық ойлау жаттығуларын біріктіреді, бұл балаларда жан-жақты музыкалық дағдыларды қалыптастыруға мүмкіндік береді. Қайталау мен еліктеуден бастап ойын және цифрлық технологияларға дейін әртүрлі әдістерді қолдану оқу процесін белсендіруге ықпал етеді және оқушылардың музыкаға деген қызығушылығын арттырады. Жеке көзқарас және тапсырмаларды біртіндеп қиындату әр оқушыға өз әлеуетін ашуға көмектеседі. Осылайша, сольфеджио сабақтарындағы жүйелі жұмыс мектеп оқушыларында тек техникалық дағдыларды ғана емес, сонымен қатар музыкалық мәдениетті, шығармашылық белсенділікті және орындауға деген сенімділікті қалыптастырады.

ЗЕРТТЕУ БӨЛІМІ. Зерттеу барысында сольфеджио сабақтарында оқушылардың музыкалық қабілеттерін дамытудың әртүрлі әдістерінің тиімділігін зерттеу мақсаты қойылды. Зерттеу 5-7 сынып оқушыларының тобымен бір оқу семестрінде жүргізілді. Жұмыс барысында дәстүрлі әдістер — есту, ырғақ және интонация жаттығулары, сондай — ақ заманауи-ойын технологиялары мен сандық платформалар (EarMaster, Teoria)

қолданылды. Зерттеу барысы үш кезеңнен тұрды: музыкалық қабілеттердің бастапқы деңгейін диагностикалау, сабақтарда әдістемелік әдістерді жүйелі қолдану және оқушылардың үлгерімін кейіннен бағалау.

Сольфеджио сабақтарында оқушылардың музыкалық қабілеттерін дамыту ерекшеліктерін зерттеу үшін келесі әдістер қолданылды:

Аналитикалық әдіс - сольфеджио және музыкалық тәрбие бойынша педагогикалық және әдістемелік әдебиеттерді зерттеу. Есту, ырғақ және интонацияны оқытудың заманауи тәсілдерін салыстырмалы талдау.

Бақылау - ең тиімді жаттығулар мен әдістерді анықтау үшін сольфеджио сабақтарын қарау. Сабақ барысында оқушылардың музыкалық қабілеттерінің деңгейін бекіту.

Эксперименттік әдіс- арнайы әзірленген жаттығулар мен есту, ритақ және интонация тапсырмаларын орындау.

Сауалнама - оқушылардың материалды қабылдау, қиындықтар және сольфеджио сабақтарына деген қызығушылығы туралы пікірлерін жинау. Оқу процесіне мотивация мен қатысуды бағалау.

Практикалық әдістеме - (тренинг және жаттығулар) есту мен ырғақ жаттықтыру үшін музыкалық диктанттарды, ырғақты ойындарды, импровизациялық тапсырмаларды және цифрлық платформаларды пайдалану. Оқытудың тиімділігін арттыру үшін жеке және топтық жұмыс. Бұл әдістерді қолдану: Музыкалық қабілеттерді дамытудың тиімді жолдарын анықтау. Сольфеджио сабақтарын ұйымдастыру

бойынша мұғалімдерге ұсыныстар әзірлеу. Жүйелі жаттығулардың оқушылардың есту, ырғақ және шығармашылық ойлауына әсері туралы тұтас түсінік қалыптастыру.

Талдау үшін сандық және сапалық көрсеткіштер қолданылды: интервалдар мен аккордтарды дұрыс анықтау пайызы, ырғақтық диктанттардың дәлдігі, шығармашылық тапсырмаларға қатысу белсенділігі. Нәтижелер аралас әдісті қолдану оқушылардың музыкалық дағдыларын айтарлықтай арттыратынын көрсетті. Сонымен, интервалдарды көбейту дәлдігі 25% — ға, ырғақтық дәлдік 30% - ға өсті, ал импровизациялық тапсырмаларға қатысу екі есеге жуық өсті. Зерттеу нәтижелері жеке тәсіл мен заманауи технологияларды қолдана отырып, сольфеджио сабақтарындағы жүйелі жұмыс музыкалық қабілеттердің жан-жақты дамуына, шығармашылық ойлауды қалыптастыруға және оқушылардың мотивациясын арттыруға ықпал ететіндігін растайды.

Зерттеу сольфеджио сабақтарында жұмыс істеудің жүйелі және кешенді әдістемесі оқушылардың музыкалық қабілеттерінің айтарлықтай дамуына ықпал ететіндігін растады. Деректерді талдау есту қабілетінің, ырғақты дәлдіктің және интонациялық сенімділіктің жақсарғанын көрсетті, ал шығармашылық тапсырмаларды белсенді қолдану оқуға деген қызығушылық пен мотивацияны ынталандырды. Ойын және цифрлық технологияларды пайдалану көрнекі кері байланыс пен жеке көзқарасты қамтамасыз ету арқылы сабақтың тиімділігін арттырды. Нәтижелер дәстүрлі және инновациялық әдістердің

үйлесімі техникалық дағдыларды дамытуға ғана емес, сонымен қатар музыкалық ойлауды, шығармашылық белсенділікті және орындауға деген сенімділікті қалыптастыруға мүмкіндік беретінін көрсетеді. Осылайша, зерттеу сольфеджионы оқытуға әдістемелік тұрғыдан ойластырылған тәсілдің мектеп оқушыларының жан-жақты музыкалық дамуы үшін маңыздылығын растайды және одан әрі педагогикалық тәжірибелер мен оқу процесін жетілдіруге негіз бола алады.

ПРАКТИКАЛЫҚ ҚОЛДАНУ.

Сольфеджио сабақтарында оқушылардың музыкалық қабілеттерін дамытудың әзірленген әдістемесін практикалық қолдану мұғалімдер мен оқушыларды жұмыстың негізгі әдістерімен дәйекті таныстыруды, сондай-ақ ұсынылған жаттығулар мен әдістемелік тәсілдерді қолдана отырып оқу сабақтарын өткізуді қамтыды.

Бірінші кезеңде оқушылар жұмыстың жаңа түрлерімен танысты: есту жаттығулары, ырғақтық диктанттар, интонациялық тапсырмалар және шығармашылық импровизациялар. Мұғалім оқушыларды біртіндеп белсенді қатысуға тарта отырып, орындау мысалдарын көрсетті, бұл олардың бастапқы қызығушылығы мен мотивациясын қалыптастыруға мүмкіндік берді.

Екінші кезеңде әдістеменің практикадағы тиімділігі зерттелді. Сабақтар оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып құрылды және дәстүрлі жаттығуларды (әуезді сөз тіркестерін қайталау) және заманауи технологияларды (есту мен ырғақтық жаттықтыруға арналған цифрлық

платформалар, ойын формалары) қамтыды. Нәтижелерді талдау бірнеше критерийлер бойынша жүзеге асырылды: интервалдар мен аккордтарды ойнату дәлдігі, ырғақтық дәлдік, шығармашылық тапсырмаларға қатысу белсенділігі және үй тапсырмаларын орындау кезінде тәуелсіздік деңгейі. Нәтижелер негізгі музыкалық дағдылардың айтарлықтай жақсарғанын көрсетті: интонация дәлдігі 20-30% - ға өсті, ырғақты үйлестіру жақсарды, музыкалық импровизация және шығармаларды аналитикалық қабылдау қабілеті айтарлықтай жақсарды.

Мақаланың тиімділігін бағалау біріктірілген тәсіл — дәстүрлі жаттығулардың, шығармашылық тапсырмалардың және цифрлық технологиялардың үйлесімі — есту, ырғақтық және музыкалық ойлауды дамыту үшін ең тиімді екенін растайды. Жаттығулардың жеке бейімделуі әр оқушының дайындық деңгейін ескеруге және оқуға ыңғайлы жағдай жасауға мүмкіндік береді.

ҰСЫНЫСТАР. Зерттеу негізінде әдістемені оқу процесіне сәтті енгізу үшін практикалық ұсыныстар жасалды: Әдістемені қолдануды бастамас бұрын жаттығуларды дұрыс таңдау үшін оқушылардың музыкалық қабілеттерінің бастапқы деңгейіне диагностика жүргізу. Негізгі есту және ырғақ жаттығуларынан бастап тапсырмаларды біртіндеп қиындатып, біртіндеп шығармашылық және аналитикалық тапсырмаларға көшіру. Сабақтардың мотивациясы мен көрнекілігін арттыру үшін ойын және цифрлық технологияларды белсенді қолдану. Тұрақты музыкалық

диктанттар, есту тестілері және шығармашылық қойылымдар арқылы нәтижелерді жүйелі түрде бақылау және бағалау. Оқушылардың жасын, дайындық деңгейін және жеке ерекшеліктерін ескере отырып, әдістемені әртүрлі білім беру топтарына бейімдеу. Осылайша, ұсынылған мақаланың практикалық қолдану оның жоғары тиімділігі мен әмбебаптығын көрсетеді, бұл оқушылардың музыкалық қабілеттерін едәуір арттыруға және шығармашылық және аналитикалық ойлауды қалыптастыруға мүмкіндік береді.

ҚОРЫТЫНДЫ. Зерттеу сольфеджио сабақтарындағы жүйелі жұмыс оқушылардың музыкалық қабілеттерін дамытудың тиімді құралы екенін растады. Педагогикалық тәсілдерді талдау және әдістемені эксперименттік қолдану есту, ырғақтық, интонациялық және шығармашылық жаттығулардың кешенді үйлесімі оқушылардың тұрақты музыкалық дағдыларын қалыптастыратынын көрсетті. Ойын және цифрлық технологияларды қолдану пәнге деген қызығушылық пен мотивацияның артуына ықпал етті, ал жеке көзқарас материалды сәтті игеруді қамтамасыз ете отырып, әр оқушының дайындық деңгейін ескеруге мүмкіндік берді. Бұл

нәтижелер дәстүрлі және инновациялық әдістерді қамтитын біріктірілген тәсіл есту, ритақ, интонация және музыкалық ойлаудың жан-жақты дамуын қамтамасыз ететінін көрсетеді. Зерттеу негізінде мұғалімдерге арналған ұсыныстар жасалды: әр түрлі жаттығуларды жүйелі қолдану, тапсырмаларды біртіндеп күрделендіру, нәтижелерді бақылау және бағалау, сонымен қатар әдістемені әртүрлі жас және білім беру топтарына бейімдеу. Осылайша, ұсынылған әдіс оқушылардың тек техникалық дағдыларын ғана емес, сонымен қатар шығармашылық әлеуетін, музыкалық мәдениетін және орындаушылық сенімділігін қалыптастыруды қамтамасыз ете отырып, өзінің тиімділігі мен әмбебаптығын дәлелдеді.

Пайдаланылған көздер тізімі:

1. Волкова, Л. «Методика преподавания сольфеджио в музыкальной школе». – М., 2018.
2. Байжанова, Г. **Сольфеджио пәнін оқытудың әдістемелік негіздері.** – «Өнер» баспасы Астана, 2020.
3. Әбдіқадырова, Р. **Музыка сабақтарында ойын арқылы оқыту әдістері.** – Астана, 2021.

ШЫҒАРМАДА КЕЗДЕСЕТІН ДЫБЫС ШЫҒАРУ ТӘСІЛДЕРІ

Тілепова Элмира Жәденқызы

*Түркістан облысы, Бәйдібек ауданы, Боралдай ауылы
«Балалар өнер мектебі» КММ*

Аңдатпа

Мақалада қазақ күй өнеріндегі домбырадан дыбыс шығару тәсілдерінің тәрбиелік және көркемдік маңызы қарастырылады. Кіріспе бөлімінде өнердің тұлға қалыптастырудағы рөлі негізделіп, күйдің ұлттық дүниетаным мен рухани құндылықтарды жеткізудегі қызметі ашылады. Зерттеу бөлімінде оқушының орындаушылық мәдениетін дамытуда репертуар таңдаудың орны айқындалып, Дәулеткерей Шығайұлының «Қосалқа» күйін меңгерту арқылы музыкалық образды түсіндіру, нюанс пен штрихты сезіндіру, дыбыс ұзақтығын басқару және әуенді әшекейлеу дағдыларын қалыптастыру тәсілдері сипатталады. Автор күйдің мазмұнын ашуда тарихын түсіндіру мен музыкалық тілін талдаудың қажеттілігін атап өтіп, мелизмдер қатарындағы нахшлаг және лига штрихы сияқты орындаушылық элементтердің көркемдік әсерді күшейтудегі мүмкіндіктерін көрсетеді.

Тірек сөздер: домбыра, күй, дыбыс шығару, Дәулеткерей, Қосалқа, мелизм, нахшлаг

Аннотация

В статье рассматривается художественное и воспитательное значение приемов звукоизвлечения на домбре в казахском кюйевом искусстве. Во вводной части обосновывается роль искусства в формировании личности и раскрывается функция кюя как носителя национального мировоззрения и духовных ценностей. В исследовательской части показана значимость репертуарной политики в обучении и описан опыт освоения кюя Дәулеткерей Шығайұлы «Қосалқа», направленный на развитие исполнительской культуры, понимание музыкального образа, освоение нюансов и штрихов, управление длительностью звука и художественное украшение мелодии. Подчеркивается необходимость разъяснения истории произведения и анализа его музыкального языка, а также рассматривается педагогический потенциал мелизмов, в том числе нахшлага, и приема лиги как средств усиления выразительности исполнения.

Ключевые слова: домбра, кюй, звукоизвлечение, Дәулеткерей, Қосалқа, мелизмы, нахшлаг

Кіріспе:

Әр халықтың өзіндік ұлттық өнері болады. Адамның көпшіл болып өсуі үшін де өнерлі болудың маңызы зор. Өнер – адамның дүниетанымына, сеніміне, адамгершілік қасиеттердің қалыптасуына игілікті әсер етеді. Осыған орай бабаларымыз өнер жөнінде « Өнер таусылмас азық, жұтамас байлық, күдіретті күш, ол адамның жан серігі, ертеңгі рухани байлығы» деп бағалаған.

Қазақ халқының рухани қазынасының бір тармағы – күй өнері. Бұл өнердің

басты құралы домбыра. Ол арқылы сан мыңдаған жылдар, ғасырлар бойы халқымыз мәдениетін, салт-дәстүрін, даналығын, тапқырлығын, батылдығын, сезімталдығын ұрпақтан – ұрпаққа жеткізіп отырған. Домбыра шебер орындаушының қолында сөйлеп, ән салып, жылап, күле алады. Домбырадағы дыбыс шығару тәсілдері арқылы күйші тыңдаушысына күйдің мәнін, көркемдік мазмұнын, эмоциясын, жеткізеді. Әрбір қағыс, әрбір дыбыс – белгілі бір оқиғаның, сезімнің көрінісі. Сондықтан домбырадағы

дыбыс шығару тәсілдерін білу күйді терең түсінудің кілті. Қазақ күйі - үнмен жазылған поэзия.

Ал оны шебер жеткізудің негізі – орындаушылық өнер мен дыбыстық тәсілдерде жатыр.

Әдістеме: Дыбыс шығару тәсілін ақын-жазушыларымыз да көркем шығармада табиғаттың, жан-жануардың, адамның немесе заттардың дыбыстарын сөз арқылы бейнелеп жеткізеді. Мұндай тәсіл оқырманға әсер ету, жағдайды шынайы сезіндіру мақсатында қолданылады.

Мысалы:

Естілді кейде бір күй дабылдай боп
Бұрқырап кетті түтеп дауылдай боп.
Әлде күш, әлде дауыл, әлде ат шапқан
Әйтеуір қырдан көшкен сарындай боп.
Күй күшті тауды тасты бұзатұғын
Орнына өз өрнегін сызатұғын
Толқындап тас керенді үн оятып
Дүкені дүниені бұзатұғын.

Міне, сөздің күдіреті. Күй туралы сезімді, табиғат үндестігімен беруі өте керемет! Бұл тәсіл оқыrmанды шығарма атмосферасына кіргізіп, үлкен әсерге бөлейді.

Зерттеу бөлімі. Оқушыны жан-жақты тәрбиелеуде ерекше орын алатын тәрбие жұмысының негізгі бір бөлімі – репертуар мәселесі. Мазмұнды жасалған репертуар оқушыны толғандырады, шабыттандырады. Мен оқушының қабілетін ескеріп жыл басында жасаған репертуарымда Дәулеткерейдің «Қос алқа» күйін алдым. Бұл күйді оқушыға берудегі мақсатым Дәулеткерей Шығайұлының өмірі мен шығармашылығын әңгімелеп, «Қосалқа» күйінің шығу тарихын айтып, күйді тыңдатып, динамикалық белгілермен

нюанстар жасап, дыбыс ұзақтығын ұзартатын қосымша белгі лига мен әуен сазын әшекейлеп, құлпыртатын музыкалық өрнектің көмегімен күйді орындату.

Дәулеткерейдің әр шығармасында табиғаттың сыршыл сезімі, әсем сазы барын айтып, адам баласын сұлулыққа айрықша талғамға, әдемілікке тәрбиелейтінін ұғындыру. Бұл шығарманы оқушыға бергенде, оның қандай екпінде орындалатынын, қайсы жерінде қандай музыкалық нюанстар бар екендігін айтып түсіндіру жеткіліксіз. Мұндай шығарманы бергенде оқытушы ең алдымен Дәулеткерей кім, оның шығармашылығының ерекшелігі неде, ол кімнің жоғын жоқтады, шығарған күйлерінің тақырыбы неге, кімге арналған, «Қос алқа» деп неге аталған, бұл күйдің характері, формасы, ырғағы, мелодиялы қ тілі, басқа күйлерінен ерекшелігі, оның алдына қойған мақсаты не деген сұрақтарға жауап бере отырып оқушыға түсіндіруі керек.

Дәулеткерей (1820-1887 жылдары бұрынғы Бөкей ордасында, қазіргі Орал облысының Орда ауданында дүниеге келіп, сол ата қонысында дүние салған. Дәулеткерейдің ата-бабасы Орыс ханнан бері қарай хандық биліктен қол үзбеген. Алайда Дәулеткерей төрелік биліктен гөрі өз төңірегіне рухани дәстүрдің, күйшілік өнердің алтын дінгегі сияқты болған. Ол Соқыр Есжан, Байжұма, Мүсірәлі сияқты күйші-домбырашылардың өнерін өзіне шабыт тұғыры еткен.

Егер, дүние шіркіннің дидагында осынау фәни жалғанға жылап келіп, жылап кететін адам құдіреттің көңілін жұбататын, жүрегін жылытатын, санасын сергітетін бір құбылыс болса, ол – Дәулеткерейдің күйлеріндей-ақ болар. Дәулеткерейдің күйлерін тыңдаған жан өмірге келгеніне өкінбеуге тиіс. Ұлы күйші қиын заманның қасірет қамауына тап болған бейбақ халқын домбырасымен жұбатқан сияқты.

«Төре күйдің атасы» атанған Дәулеткерей өзінің әрбір күйін айрықша талғаммен, ерекше сұлулықпен сомдаған. Оның кез-келген күйі табиғаттың өзіндей табиғи қалпымен, әсем сазымен, ойлы да сыршыл сезімімен, кірпияз сырбаздығымен қайран қалдырады. Осының бәріне қоса Дәулеткерейдің күйлеріндегі ұлттық дыбыс тілінің айқындығын айтуға болар еді. Дәулеткерейдің «Ақбала қаз», «Байжұма», «Бұлбұл», «Көркем ханым», «Жігер», «Керұғлы», «Қосалқа», «Қыз Ақжелең», «Құдаша», «Нар идірген» т.б. күйлері бар.

Дәулеткерей «Қос алқа» күйін жеңгесіне арнап шығарған екен. Күйлерінің бәрі сұлулыққа, әдемілікке құрылған. Күйдегі дыбыс шығару өрнектері алқаның кербез, сұлу сыңғырын жеткізгендей болады.

Музыкада дыбыс шығару тәсілдері өте көп. Соның ішінде мелизмдер яғни әуен сазын әшекейлеп, құлпытартатын музыкалық өрнек - нахшлагқа тоқталмақпын.

Музыкалық өрнектерге форшлаг, нахшлаг, группетте, мордент, трель, флорелеттер жатады.

«Қосалқа» күйінде қосымша белгі лига штрихы және әуен сазын әшекейлетін өрнек нахшлаг бар. Лига (ит. liga – біріктіру). Дыбыстар арасын үзбей байланыстыра орындау. Мысалы:

Нахшлаг (нем. nachschlag – соққыдан соң) негізгі дыбыстан соң жазылып, соның есебінен орындалатын өрнек. Екі түрі бар.

Практикалық қолдану. «Қос алқа» күйі до мажор дыбыс қатарында жазылған. Өлшемі 4/4. Екпіні жүрдек, кербез ойналады. Күй негізгі буыннан басталып, бас буын, ортаңғы саға, үлкен сағадан яғни бәрнеше бөлімнен тұрады.

Күйді өзім ойнап көрсетіп, сосын өте жай екпінде санап оқушымен жұмыс жасаймыз. Шығармада кездесетін динамикалық белгілерде дыбыс шығару тәсілдеріне жатады.

Ұсыныстар. Дыбыс сапасына әсер ететін факторлар:

- 1) Оң қол қағысының жұмсақтығы
- 2) Саусақ ұшының икемі
- 3) Орындаушының отырысы мен аспапты ұстау әдісі
- 4) Образды ашудағы дыбыстың рөлі
- 5) Көңіл күйді жеткізетін дыбыс реңктері (жұмсақ, салмақты, серпінді)
- 6) Дыбыс шығару тәсілдері – күйдің жанын ашатын негізгі құрал деген ойды айқындау.
- 7) Шығарманың көркемдік деңгейі дыбысты қалай шығара алуға байланысты екенін атап өту

Қорытынды.

Музыкалық шығармада дыбыс шығару тәсілдері – орындаушылық

ашылады. Сондықтан бұл тәсілдерді теориялық және практикалық тұрғыда зерттеу музыка өнерінің дамуына үлкен үлес қосады.

А.Жайымов, С.Бүркітов, Б.Ысқақов
«Домбыра үйрену мектебі. Нота
жинақтары»

АДАП

ОТЕ ГЕЛ КҮРМАНҒАЗЫМ

"МИРАНДОЛІНА" С. ВАСИЛЕПКО

УСТАМДЫ БОЛОТҚАН ОҒА

ЖАҒ БҮЛІБҮЛ АЛҒАБЕР — БІСТАН

ҚОС АЛҒА ҚАҒАТҚА

КЕРБЕЛ Орташа ЕКІНДЕ ДАҒАТҚА

НАХШЛАҒ

Нахшлаг (нем. nachschlag — соққыдан соң)
— негізгі дыбыстан кейін жазылып, соның
есебінде орындалатын өрнек.
Нахшлагтың екі түрі бар:

а) Рюкшлаг (нем. rückschlag — қайта
оралған соққы) — өрнектің негізгі ды-
бысқа қайта оралатын түрі. Мысалы:

б) Юбершлаг (нем. überschlag — ауыс-
тын соққы) — өрнектің басқа дыбысқа
ауысатын түрі. Мысалы:

НАХШЛАҒ:

ЖАЗЫЛУЫ: ОРЫНДАЛУЫ:

ЖАЗЫЛУЫ: ОРЫНДАЛУЫ:

ГРУППЕТТО

Группетто /ит. gruppetto — кішкене тон/
— 4 немесе 5 дыбыстан тұратын өрнектеу

Белгісі. Группеттоның төмендегідей
болады:

ЖАЗЫЛУЫ: ОРЫНДАЛУЫ: ЖАЗЫЛУЫ: ОРЫНДАЛУЫ: ЖАЗЫЛУЫ: ОРЫНДАЛУЫ: ЖАЗЫЛУЫ: ОРЫНДАЛУЫ:

ЖАЗЫЛУУ: ОРЫНДАЛУУ:

ЖАЗЫЛУУ: ОРЫНДАЛУУ:

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ МҮМКІНДІКТЕРІН ПАЙДАЛАНЫП 4-СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ ЖЕТІСТІКТЕРІН БАҒАЛАУҒА (ББЖМ) ДАЙЫНДАУ.

Түлеутаева Айгуль Есмұратовна

Астана қаласы әкімдігінің «Шейх Тәмиб бен Хамад әл-Тәни атындағы №85
мектеп-лицей» ШЖҚ МКК
басшының оқу ісі жөніндегі орынбасары

Аңдатпа

Мақалада 4-сынып оқушыларын ББЖМ-ға дайындаудың жасанды интеллектке (ЖИ) негізделген мектепшілік моделі ұсынылады. Жүйе «Диагностика – Талдау – Түзету – Нәтиже» қағидаты бойынша құрылған және Quizizz, Testter.kz, LearningApps, ChatGPT, Gemini, Canva сияқты цифрлық платформалар арқылы іске асырылады.

ЖИ құралдары оқушылардың типтік қателерін автоматты талдауға, дайындық деңгейін болжауға, жеке тапсырмалар құрастыруға және педагогтердің талдау уақытын қысқартуға мүмкіндік берді. Нәтижесінде оқу, математикалық және жаратылыстану-ғылыми сауаттылық көрсеткіштері 8–11% аралығында артты, ал қате үлесі айтарлықтай төмендеді. Ұсынылған модель ББЖМ-ға дайындықты тиімді басқаруға, деректерге негізделген шешім қабылдауға және оқытуды жекелеңдіруге жағдай жасайтын инновациялық тәжірибе ретінде қарастырылады.

Түйінді сөздер: ББЖМ, жасанды интеллект, диагностика, мониторинг, оқу сауаттылығы, математикалық сауаттылық, жаратылыстану сауаттылығы, Quizizz, Testter.kz, ChatGPT.

Аннотация

В статье представлена школьная модель подготовки учащихся 4-х классов к мониторингу учебных достижений (ББЖМ), основанная на использовании инструментов искусственного интеллекта (ИИ). Система построена по принципу «Диагностика – Анализ – Коррекция – Результат» и реализуется с применением цифровых платформ Quizizz, Testter.kz, LearningApps, ChatGPT, Gemini и Canva.

Инструменты ИИ позволяют автоматически анализировать типичные ошибки учащихся, прогнозировать уровень готовности, формировать индивидуализированные задания и сокращать время педагогов на аналитическую работу. В результате показатели учебной, математической и естественно-научной грамотности повысились на 8–11%, а доля ошибок значительно снизилась.

Представленная модель рассматривается как инновационная практика, обеспечивающая эффективное управление подготовкой к ББЖМ, принятие решений на основе данных и персонализацию обучения.

Ключевые слова: МОДО (ББЖМ), искусственный интеллект, диагностика, мониторинг, читательская грамотность, математическая грамотность, естественно-научная грамотность, Quizizz, Testter.kz, ChatGPT.

Кіріспе

Қазіргі білім беру ортасы мектептен тек оқу бағдарламаларын жоғары деңгейде меңгертуді ғана емес, сонымен қатар оқу нәтижелерін сыртқы бағалау рәсімдері арқылы

(мысалы, білім беру жетістіктеріне мониторинг – ББЖМ) объективті түрде бағалай білуді талап етеді. Оқушыларды ББЖМ-ға тиімді дайындау үшін диагностика, болжау және нәтижелерді түзетуге

бағытталған жүйелі басқарушылық жұмыс қажет. Дайындық үдерісіне жасанды интеллект (ЖИ) құралдарын енгізу талдау сапасын арттыруға, оқытуды дараландыруға және педагогтердің тексеру мен мониторингке жұмсайтын уақытын азайтуға мүмкіндік береді.

Зерттеудің мақсаты

Бастауыш мектепте 4-сынып оқушыларын ББЖМ-ға дайындаудың диагностикалық және сүйемелдеу жүйесіне негізделген және жасанды интеллект құралдарын қолданатын кешенді дайындық жүйесін құру және енгізу.

Міндеттері

6. ЖИ құралдары негізінде оқушылардың оқу жетістіктерін мониторингілеудің кешенді жүйесін ұйымдастыру;
7. ЖИ мүмкіндіктерін пайдалана отырып, типтік қателерді талдау және ББЖМ-ға дайындық деңгейін болжау;
8. Интерактивті платформалар арқылы оқушылардың өзіндік дайындыққа деген мотивациясын арттыру;
9. Педагогтардың диагностика мен қалыптастырушы бағалауда ЖИ құралдарын қолдану құзыреттіліктерін қалыптастыру;
10. Цифрлық деректер негізінде дайындық сапасын басқарушылық тұрғыда бақылауды қамтамасыз ету.

Теориялық негіздеме

Мен, директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары ретінде, ББЖМ-ға дайындық жүйесін жоспарлауды, аралық диагностикаларды ұйымдастыруды, педагогтарға ЖИ құралдарын қолдану бойынша

әдістемелік қолдау көрсетуді және нәтижелер динамикасын талдауды үйлестіріп отырамын.

4-сынып мұғалімдерінен құралған жұмыс тобы құрылды. Бұл топ бірлескен жұмыс барысында «Цифрлық диагностика – Талдау – Түзету – Нәтиже» атты мектеп моделін жасады. Модель келесі кезеңдерді қамтиды:

1. Диагностика – бастапқы білім, іскерлік және дағдылар деңгейін анықтау (Quizizz, Learning Apps, «Tester.kz» платформалары арқылы);
2. Талдау – деректерді ChatGPT, Gemini, Canva құралдарын пайдалану арқылы өңдеу;
3. Түзету – ЖИ негізіндегі бейімделген жаттығу құралдары арқылы жеке тапсырмаларды ұйымдастыру;
4. Нәтиже – қорытынды мониторинг, ББЖМ-ға дайындық деңгейін болжау, педагогтар мен ата-аналарға ұсынымдар беру.

ББЖМ-ға дайындық барысында жасанды интеллект (ЖИ) құралдарын пайдалану (оқу сауаттылығы, математикалық сауаттылық және жаратылыстану-ғылыми сауаттылығы тестілері мысалында)

Директордың оқу ісі жөніндегі орынбасарының жұмысы

Мен, директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары ретінде ББЖМ форматына сәйкес тапсырмаларды талдау мен іріктеуді, оларды оқушылардың деңгейіне бейімдеуді және педагогтерге әдістемелік қолдау көрсетуді жүйелі түрде

ұйымдастырамын. Менің жұмысым келесі бағыттарды қамтиды:

- Quizizz, LearningApps платформаларына ББЖМ үлгісіндегі тест нұсқаларын жүктеу арқылы жаттықтыру диагностикасын автоматтандырылған түрде өткізу;
- ChatGPT, Gemini құралдарын пайдаланып, типтік қателерді талдау, әртүрлі деңгейдегі тапсырма карталарын және күрделі сұрақтарға түсіндірмелер құрастыру;
- Canva Magic Write көмегімен визуалды есептер (жетістік диаграммалары, даму динамикасы, сыныптар бойынша салыстырмалы талдау) дайындау;
- Педагогтердің жұмысын үйлестіру: диагностикалық тестілердің өткізу кестесін әзірлеу, ЖИ талдау нәтижелері негізінде бағдарламаларды түзету;
- Оқушылардың ББЖМ-ға дайындық деңгейін ай сайынғы цифрлық мониторинг жүйесі арқылы бақылау.

4-сынып мұғалімдерінің жұмысы

Бастауыш сынып мұғалімдері практикалық жұмысты жүзеге асырады – диагностика өткізу, қателерді талдау және оқытуды дараландыру.

Оқу сауаттылығы.

Мысалы, тапсырма: *«Неліктен қарт қасқыр жас қозының қолындағыны жұлып алды?»*

Мұғалім мәтінді және сұрақтарды Quizizz жүйесіне жүктейді, ал жүйе ЖИ көмегімен нәтижелерді талдайды. ChatGPT, Gemini типтік қателердің түсіндірмесін жасауға және

LearningApps-та интерактивті жаттығу құрастыруға көмектеседі.

Директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары Canva Magic Write бағдарламасында нәтижелерді визуализациялап, «Мәтінді түсіну критерийі бойынша қателер» диаграммасын жасайды.

Математикалық сауаттылық.

Мысалы, тапсырма: *«Әкесі билет сатып алғанда 10 000 теңге берсе, оған қанша қайтарым беріледі?»*

Мұғалім тестті «Testter.kz» платформасында өткізеді, ChatGPT, Gemini шешімнің түсіндірмесін дайындауға көмектеседі, ал LearningApps-та «Шешімдегі қатені тап» атты тренажер жасалады.

Директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары Canva Magic Write бағдарламасында есепті талдап, қиындықтары бар оқушылар үшін қосымша консультациялар ұйымдастырады.

Жаратылыстану – ғылыми сауаттылығы

Мысалы, сұрақ: *«Ауаның құрамында ең көп не бар?»*

Мұғалім Quizizz платформасында мини-викторина жасайды, ChatGPT, Gemini қысқаша қайталау мәтінін құрастырады, ал LearningApps визуалды бекіту үшін қолданылады.

Директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары Canva Magic Write бағдарламасында «Ауаның құрамы» атты инфографика әзірлеп, оны цифрлық тақтада орналастырады.

Басқарушылық нәтиже

- Quizizz және LearningApps платформаларында ББЖМ үлгісіндегі жаттықтыру тестілерінің цифрлық базасы қалыптастырылды. <https://wayground.com/join?gc=45035114>
- Әр оқушы бойынша деректерді жинау және талдау үдерісі автоматтандырылды.
- Педагогтердің талдау мәдениеті артты.
- Оқушыларда метапәндік дағдылар қалыптасты: тапсырманы түсіну, ақпаратты талдау, қорытынды жасау.

Пайдаланылған құралдар:

- ChatGPT, Gemini – ББЖМ форматына сәйкес жаттықтыру тестілерін генерациялау, типтік қателерді талдау, түзетуге арналған карточкалар дайындау.
- Quizizz – диагностика жүргізу, тапсырмаларды күрделілік деңгейі бойынша автоматты бөлу, әр оқушыға арналған есеп беру.
- «Testter.kz» платформасы – ББЖМ форматына сай онлайн тесттер орындау, ілгерілеу туралы есептер алу.
- Canva Magic Write – әдістемелік бірлестік пен педагогикалық кеңестерге арналған статистиканы визуализациялау.

Іске асыру кезеңдері

1. **Дайындық кезеңі** – педагогтерді ЖИ құралдарын қолдануға үйрету, диагностикалық материалдарды әзірлеу.
2. **Практикалық кезең** – диагностика жүргізу, деректерді талдау, түзету тапсырмаларын ұйымдастыру.
3. **Аналитикалық – бағалау кезеңі** – қорытынды шығару, ББЖМ-ға дайындық бағдарламаларын түзету.

Нәтижелілік және тиімділік

- 4-сынып оқушыларының ББЖМ-ға дайындығының орташа көрсеткіші 18%-ға артты.
- Педагогтер үшін талдау және есеп дайындау уақыты 40%-ға қысқарды.
- Геймификацияланған жұмыс түрлері есебінен оқушылардың мотивациясы артты.

Тәжірибеден мысал

2024-2025 оқу жылының I жартыжылдығында 4-сыныптарда математика пәнінен оқу жетістіктері ЖИ көмегімен талданды. ChatGPT арқылы анықталған нәтижелер:

- 38% оқушы – *теңдеу шешу* тақырыбында қиналды;

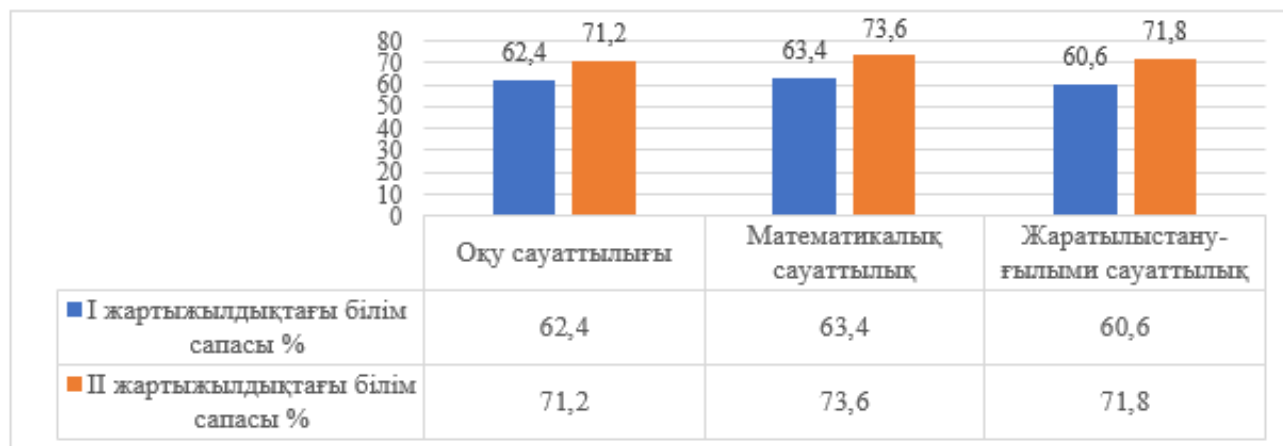
II жартыжылдықтағы оқушылардың жіберген қателеріне салыстырмалы талдау нәтижелері

Тақырып	I жартыжылдықтағы қате үлесі	II жартыжылдықтағы қате үлесі	Өзгеріс
Теңдеу шешу	38%	18%	-20%
Мәтіндік есептер	27%	15%	-12%
Көптаңбалы амалдар	35%	20%	-15%

- 27% - мәтіндік есептерде ойлауы, есеп шығару және талдау қателесті; дағдылары едәуір жақсарды.

Пәндер	I жартыжылдықтағы білім сапасы	II жартыжылдықтағы білім сапасы	Өзгеріс
Оқу сауаттылығы	62,4%	71,2%	+8,8%
Математикалық сауаттылық	63,4%	73,6%	+10,2%
Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық	60,6%	71,8%	+11,2%

- 35% - көп таңбалы сандармен амал орындауда қиындық көрді. ЖИ осы деректерді талдап, әр оқушыға бейімделген тапсырмалар ұсынды. Осыған байланысты білім сапасын арттыру мақсатында оқушылармен пәндер бойынша қосымша жұмыстар ұйымдастырылды. ЖИ көмегімен түзету жұмыстарының нәтижесінде оқушылардың логикалық

Тапсырмаларды орындауда қате жіберген оқушылар саны азайды. ББЖМ-ға дайындық барысында I және II жартыжылдықтағы 4-сынып оқушыларымен «Tester.kz» платформасында өткізілген тестілеудің қорытындысы бойынша **білім сапасының** салыстырмалы талдау нәтижелері: ChatGPT арқылы білім сапасының талдауында I жартыжылдық пен II

жартыжылдықты салыстырғанда, білім сапасының едәуір көтерілгені анықталды.

Зерттеуді дамыту және тарату перспективалары

- ЖИ құралдарын 1-3 сыныптар деңгейінде кеңінен қолдану.
- ББЖМ форматына сәйкес тапсырмалардан тұратын әдістемелік банк құру.
- Астана қаласы педагогтарына арналған шеберлік сағаттарын өткізу.
- Оқу үлгерімін автоматтандырылған мониторинг панелін енгізу.
- Тәжірибені басқа білім беру деңгейлеріне тарату және ЖИ-ды қолдана отырып, сыртқы бағалауға дайындық жүргізетін мектептердің қалалық желісін қалыптастыру.

Қорытынды

ЖИ технологияларын пайдалану арқылы 4-сынып оқушыларын ББЖМ-ға дайындауды басқару жоғары тиімділікті көрсетті. Бұл тәсіл диагностика объективтілігін, басқару икемділігін және оқытудың жекелендірілуін қамтамасыз етіп, Қазақстан Республикасындағы білім беру менеджменті жүйесін жаңғырту міндеттеріне толық сай келеді. Сонымен қатар, цифрлық құралдарды жүйелі қолдану педагогтердің талдау және түзету жұмыстарын жеңілдетіп, оқушылардың оқу нәтижелерін

тұрақты бақылауға мүмкіндік берді. Алынған тәжірибені білім сапасын арттыруға бағытталған инновациялық модель ретінде басқа мектептерге таратуға болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заң. – Астана, 2007 (өзгерістер мен толықтырулармен, 2023)
2. ҚР Білім және ғылым министрінің №204 бұйрығы, 2021 ж. - «Білім алушылардың білім жетістіктеріне мониторинг жүргізу қағидаларын бекіту туралы».
3. Назарбаев Зияткерлік мектептері ДББҰ. Білім сапасын бағалау жүйесі: әдістемелік нұсқаулық. Астана, 2022.
4. Әбдікәрімова Т., Құсайынова Р. *Оқу жетістіктерін бағалау және мониторинг жүргізу әдістемесі.* – Алматы: Қазақ университеті, 2021.
5. OECD. *PISA 2022 Results: Learning in the Digital World.* – Paris: OECD Publishing, 2023.
6. Қалиева С., Мұратова А. *Білім беру сапасын ішкі және сыртқы бағалау жүйесі.* – Нұр-Сұлтан: Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА, 2020
7. UNESCO Institute for Statistics. *Global Education Monitoring Report 2023: Technology in Education.* – Paris: UNESCO, 2023.

«РИТМИЧЕСКИЕ УПРАЖНЕНИЯ НА УРОКАХ ФОРТЕПИАНО КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ФОНОЛОГИЧЕСКОЙ ОСОЗНАННОСТИ У ДЕТЕЙ С ДИСЛЕКСИЕЙ»

Кудряшова М.Н.,

преподаватель фортепиано

Детская музыкальная школа им. Д. Нурпеисовой

«Музыкальный ритм оказывает сильное эмоционально-воспитательное, развивающее воздействие на ребенка, помогает адаптироваться к окружающему миру и жизни в социуме»

Е. Бодина

Аңдатпа. Мақала дислексиясы бар балаларға арналған фортепиано сабақтарында ритмді жаттығулардың түзету және педагогикалық әлеуетін ашады. Ритмикалық дағдыларды дамытудың фонологиялық зейінді қалыптастырумен байланысы — оқуды сәтті игерудің негізгі шарты атап өтіледі. Жұмыс кезеңдері сипатталған: ішкі импульсті қалыптастыру, есту-моторлы жауап беру жаттығулары, ритмді диктанттар, клавиатақты пернетақтаға ауыстыру және сөйлеуді музыкалық қарқынмен үйлестіру. Мультисенсорлық тәсілдің, біртіндеп күрделенудің және ата-аналармен және логопедпен ынтымақтастықтың маңыздылығы атап өтілді. Мұндай жүйе фонематикалық дағдыларды нығайтуға, үйлестіруді жақсартуға және дислексиямен ауыратын балалардың мотивациясын арттыруға көмектеседі.

Түйін сөздер: ритм, фонологиялық зейін, дислексия, фортепиано, үйлестіру, көп сенсорлық тәсіл, ритмді жаттығулар.

Аннотация. Статья раскрывает коррекционно-педагогический потенциал ритмических упражнений на уроках фортепиано для детей с дислексией. Подчеркивается связь развития ритмических навыков с формированием фонологической осознанности — ключевого условия успешного овладения чтением. Описаны этапы работы: формирование внутреннего пульса, упражнения на слухо-моторный отклик, ритмические диктанты, перенос ритма на клавиатуру и сочетание речи с музыкальным темпом. Отмечена важность мультисенсорного подхода, постепенного усложнения и сотрудничества с родителями и логопедом. Подобная система способствует укреплению фонематических навыков, улучшению координации и повышению мотивации детей с дислексией.

Ключевые слова: ритм, фонологическая осознанность, дислексия, фортепиано, координация, мультисенсорный подход, ритмические упражнения.

Ритмические упражнения на уроках фортепиано представляют собой не только средство развития музыкального слуха и моторики, но и эффективный инструмент коррекционно-педагогической поддержки детей с дислексией. Дислексия — это нейроразвитийное расстройство, проявляющееся в стойких трудностях овладения

чтением и письмом при нормальном интеллекте и отсутствии сенсорных нарушений. Одним из ведущих факторов, препятствующих успешному обучению чтению, считается недостаточная сформированность фонологической осознанности — способности различать, анализировать и осмысленно оперировать звуковыми

единицами речи. Без этого навыка ребёнок не может уверенно связывать буквы с их звуковыми эквивалентами, что ведёт к ошибкам при чтении и медленному усвоению письменной речи.

Современные исследования всё настойчивее указывают на взаимосвязь между развитием ритмических способностей и формированием навыков чтения. Музыкальное обучение, особенно включающее регулярную работу с ритмом, положительно влияет на слуховую память, временную координацию, межполушарное взаимодействие и способность к точному восприятию и воспроизведению звуковой последовательности [3, стр. 186]. Эти же навыки лежат в основе успешного чтения и письма.

Для преподавателя фортепиано эти данные открывают широкие возможности интеграции коррекционных элементов в обычные уроки. Начинать целенаправленную работу желательно в возрасте шести–восьми лет, когда формируется базовая техника чтения и письмо. Однако опыт показывает, что даже более старшие дети, уже столкнувшиеся с трудностями в школе, могут извлечь пользу из подобных занятий. Предварительная музыкальная подготовка не требуется: ритмические упражнения одинаково полезны как для начинающих, так и для тех, кто уже владеет инструментом. Оптимальной является частота занятий два раза в неделю продолжительностью 40 минут. В каждом уроке целесообразно

выделять отдельный блок длительностью не менее десяти–пятнадцати минут, полностью посвящённый ритму, что позволяет добиться стабильного прогресса без чрезмерной нагрузки.

Практическая работа строится поэтапно. На первом этапе формируется внутреннее ощущение метрической пульсации и базовые навыки слухо-моторного отклика. Здесь особенно полезны игры без клавиатуры: хлопки и шаги под счёт, повторение коротких ритмических фраз, задания «вопрос–ответ», когда педагог исполняет ритм, а ребёнок его воспроизводит. Такие упражнения можно проводить как в классе, так и дома вместе с родителями. Следующий этап — перенос ритма на клавиши. Ученику предлагается играть простые мелодии или даже одиночные звуки под метроном, постепенно усложняя рисунок. Эффективны ритмические диктанты на одной клавише, а также чередование рук, что стимулирует межполушарное взаимодействие и координацию движений.

Особое место занимает соединение речи и ритма, поскольку именно здесь происходит прямая стимуляция фонологической осознанности. Чтение стихов или отдельных слогов под аккомпанемент фортепиано, произнесение рифмовок и слоговых цепочек в заданном темпе с одновременным нажатием клавиш учит ребёнка соотносить ритм речи и ритм музыки. Полезно включать задания на произнесение слов по слогам в такт метронома, чередуя громкие и тихие удары или

акцентируя определённые слоги. Такие упражнения развивают чувство темпа и способствуют более точному восприятию звуковой структуры слова, что напрямую отражается на навыках чтения.

Остановимся на практической деятельности. Ритмические упражнения на уроках фортепиано можно выстраивать в форме непрерывной игры, постепенно усложняя задания и переходя от простых ощущений пульса к сочетанию ритма с речью и игрой на клавиатуре. Начать работу полезно с элементарных заданий, развивающих чувство внутреннего пульса. Для этого предложите ребёнку хлопать в ровном темпе, например в такт метронома на шестьдесят ударов в минуту, постепенно ускоряя или замедляя движение, чтобы сохранить стабильный ритм. Затем можно перейти к маршу под счёт, шагая по четвертям, а позже по восьмым длительностям. Хорошо работает игра со сменой акцента, когда ученик хлопает только на каждый второй удар, например, исключительно на «раз». Варьировать задания помогает упражнение «пульс и тишина»: три хлопка и один удар тишины в постоянном цикле. Для развития динамического контроля полезно предложить «волны» — плавно играть или хлопать то громче, то тише, не меняя темп.

Далее следует переход к тренировке памяти и точного повторения. Педагог может задать «эхо-ритм»: отбить короткий рисунок, который ученик должен точно воспроизвести. Хорошо развивает

внимание «ритмическая цепочка», где педагог начинает с двух ударов, а ученик добавляет по одному, постепенно удлиняя рисунок. Слуховой диктант — ещё один вариант: ребёнок воспроизводит услышанный рисунок на коленях или на одной клавише фортепиано. Можно использовать карточки с заранее записанными рисунками и просить ученика мгновенно сыграть выбранный вариант. Интересно проходит игра «пропавший удар», когда педагог играет ритм с пропуском одного звука, а ребёнок хлопает именно в момент «тишины».

После этих заданий можно постепенно переносить ритм на клавиши. Для начала подойдёт игра на одной ноте в разных длительностях: четверти, восьмые, триоли, что помогает прочувствовать соотношение длительностей. Затем стоит предложить упражнение, где левая рука держит пульс, а правая повторяет предложенный ритмический рисунок, постепенно меняя руки местами. Хороший этап усложнения — двухуровневый ритм, когда правая играет простую фигуру, а левая добавляет стабильный бас или метрический аккомпанемент. Можно дать свободу для импровизации: ребёнок свободно играет любые звуки в заданном темпе метронома, сохраняя общий пульс. Ещё один интересный приём — сохранение одного и того же рисунка при смене размера: сначала в размере три четверти, затем в четыре четверти, чтобы почувствовать разницу акцентов.

Особенно важны задания, которые соединяют речь и ритм,

поскольку именно они напрямую стимулируют развитие фонологической осознанности. Начинать стоит с простого: чтение слогов под метроном, например «та-та-ти», одновременно нажимая клавиши в такт. Затем можно читать короткие рифмовки, делая акцент на каждую вторую или третью долю. Хорошо работают игры с произнесением слов по слогам, когда каждый слог сопровождается ударом по клавише, что помогает осознать звуковую структуру слова. Для более продвинутых учеников можно использовать ритмическую скороговорку, сначала в медленном темпе, постепенно ускоряя и отбивая пульс хлопками или ударами по крышке фортепиано. Завершает комплекс упражнение «диалог вопрос–ответ»: педагог задаёт ритмический рисунок с произнесением слов, например «ба-ла-пан», а ребёнок отвечает своим рисунком, сохраняя размер и общий темп.

Такая непрерывная система, где задания логично переходят одно в другое, позволяет не только развивать чувство ритма и координацию, но и укреплять навыки фонематического восприятия, что особенно важно для детей с дислексией. Постепенность, игровая форма, поддержка позитивной атмосферы и гибкая адаптация темпа делают эти упражнения эффективным инструментом коррекционно-развивающей работы на уроках фортепиано.

Педагог должен соблюдать постепенность: занятия начинаются в

медленном, комфортном для ребёнка темпе с плавным увеличением скорости [4]. Мультисенсорный подход крайне важен: нужно задействовать слух, зрение и движение одновременно. Цветовые маркеры на нотах, визуальные схемы ритма или использование маленьких перкуссионных инструментов, таких как бубен или маракасы, помогают закреплять связи между зрительным и слуховым восприятием. Для детей с дислексией критически значима положительная эмоциональная атмосфера. Постоянная похвала за малейшие успехи и дружелюбный стиль общения снижают уровень тревожности и повышают мотивацию. Рекомендуется вести дневник занятий, фиксируя даже небольшие достижения, что позволяет родителям и педагогу отслеживать динамику как музыкального, так и речевого развития [1, стр. 123-125].

Сотрудничество с родителями и специалистами значительно повышает эффективность работы. Родителям можно предложить короткие домашние упражнения: марш под метроном, хлопки в определённом ритме или воспроизведение простых рисунков на коленях по пять–десять минут в день. Логопед помогает согласовать используемые стихотворные тексты и слоговые последовательности, чтобы музыкальные задания дополняли логопедическую коррекцию. Такой комплексный подход позволяет укреплять навыки фонологической осознанности и переносить их на повседневное чтение.

Ожидаемые результаты при систематической работе включают улучшение способности ребёнка удерживать и воспроизводить ритмический рисунок, повышение точности фонематического анализа и умения делить слова на звуки, а также рост уверенности в себе и интереса к музыкальным занятиям. Эти наблюдения соответствуют данным зарубежных исследований, в которых выявлена прямая связь между ритмическими навыками и успешностью чтения у детей с дислексией. В долгосрочной перспективе такие дети демонстрируют более высокий темп освоения письменной речи, что отражается на их школьной успеваемости и общем уровне самооценки.

Таким образом, ритмические упражнения на уроках фортепиано — это не просто дополнительный элемент музыкального образования, а мощный педагогический инструмент, способный оказывать реальное коррекционное воздействие на когнитивное и языковое развитие ребёнка. Интеграция хлопков,

метронома, ритмических диктантов, чтения в музыкальном темпе и других мультисенсорных приёмов создаёт условия для активного формирования фонологической осознанности, что является фундаментом успешного чтения. Начав такую работу на раннем этапе и поддерживая тесное взаимодействие между музыкальным педагогом, логопедом и родителями, можно не только помочь ребёнку преодолеть трудности дислексии, но и раскрыть его творческий потенциал, превратив обучение музыке в источник радости и уверенности в собственных силах.

Список использованной литературы:

1. Азаров Ю.П. Радость учить и учиться. — М.: Политиздат, 1989. — 333с.
2. Гальперин, В. Д. Психология освоения навыков и знаний. — М.: Неолит, 2007. — 376с.
3. Садовникова И. «Дисграфия, дислексия. Технология преодоления» - "Парадигма", 2012.- 279с.
4. Шмидт, И. Музыка и дислексия.- М.: Aspekt Press, 2008.- 235с.

РОЛЬ АНСАМБЛЕВОЙ ПРАКТИКИ В ФОРМИРОВАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ НАВЫКОВ ПИАНИСТА

Половинчева Е.А.,

преподаватель фортепиано

Детская музыкальная школа им. Д. Нурпеисовой

«Если мы все решим играть первую скрипку, из нас не получится ансамбль.
Поэтому необходимо уважать каждого музыканта на его месте».

Р. Шуман

Аннотация. Мақалада пианистердің кәсіби қалыптасуындағы ансамбльдік тәжірибенің маңызы ашылады. Оның тарихи маңыздылығы мен есту зейінін, ритақты тұрақтылықты, интерпретациялық икемділік пен қарым-қатынас дағдыларын дамытудағы ролі атап өтіледі. Ансамбльдік ойын психологиялық тұрақтылықты қалыптастыруға, сахналық толқуды азайтуға және серіктестік сезімін дамытуға мүмкіндік береді. Музыканттың болашақ кәсіби қызметі үшін ансамбльдік дағдылардың практикалық маңыздылығы атап өтіледі. Жұмыста репертуарды біртіндеп күрделендіру, есту қабілетін дамыту, ритақты үйлесімділік, партитураны талдау, сонымен қатар сахналық тәжірибе мен көркемдік экспрессивтілікті қалыптастыру бойынша әдістемелік ұсыныстар берілген.

Түйінді сөздер: ансамбльдік практика, пианист, камералық музыка, ритақты тұрақтылық, есту зейіні, интерпретация, музыканттардың өзара әрекеттесуі.

Аннотация. Статья раскрывает значение ансамблевой практики в профессиональном становлении пианистов. Подчеркивается её историческая значимость и роль в развитии слухового внимания, ритмической устойчивости, интерпретационной гибкости и коммуникативных навыков. Ансамблевая игра позволяет формировать психологическую устойчивость, снижать сценическое волнение и развивать чувство партнёрства. Отмечается практическая важность ансамблевых навыков для будущей профессиональной деятельности музыканта. В работе представлены методические рекомендации по постепенному усложнению репертуара, развитию слухания, ритмической согласованности, анализу партитуры, а также формированию сценического опыта и художественной выразительности.

Ключевые слова: ансамблевая практика, пианист, камерная музыка, ритмическая устойчивость, слуховое внимание, интерпретация, взаимодействие музыкантов.

Ансамблевая практика на протяжении всей истории музыкальной культуры занимает особое место в исполнительской деятельности, и её значение особенно ярко проявляется в процессе подготовки пианистов. Если сольное музицирование формирует индивидуальную исполнительскую культуру, развивает самостоятельность художественного мышления, то ансамблевая игра

позволяет выйти за рамки сугубо личного восприятия музыки и погрузиться в процесс творческого взаимодействия, где важнейшую роль играет умение слышать, понимать и поддерживать партнёра. Это взаимодействие не только обогащает художественный опыт музыканта, но и формирует широкий спектр профессиональных навыков, без

которых невозможно представить зрелого исполнителя.

Исторически ансамблевая практика была неотъемлемой частью музыкального искусства. Уже в эпоху барокко клавирные исполнители нередко участвовали в камерных ансамблях, аккомпанировали вокалистам и инструменталистам, что требовало от них не только виртуозного владения инструментом, но и умения взаимодействовать с другими музыкантами. В дальнейшем, в классическую эпоху, камерная музыка становится одной из важнейших форм творчества, а роль фортепиано в ансамбле постепенно возрастает: оно приобретает не только аккомпанирующую, но и равноправную роль в дуэтах и трио. В XIX веке, когда фортепиано окончательно закрепилось как универсальный концертный инструмент, ансамблевая практика стала важной частью музыкальной жизни, а выдающиеся пианисты, такие как Ф. Лист, Р. Шуман, И. Брамс, уделяли большое внимание камерному исполнительству. Таким образом, уже исторический контекст показывает, что ансамблевая деятельность для пианиста не является второстепенной, напротив, она традиционно занимает значительное место в развитии его профессиональных качеств [1, стр. 102].

Современная система музыкального образования также подтверждает исключительное значение ансамбля. В учебных планах музыкальных школ ансамблевая подготовка выступает самостоятельной дисциплиной,

наряду с сольным исполнительством и музыкально-теоретическими предметами. Такая практика не случайна: педагогический опыт показывает, что именно через ансамбль формируются такие качества, как музыкальное общение, способность к коллективному творчеству, чувство партнёрства и ответственности за общий результат [2, стр. 95].

Одним из важнейших профессиональных навыков, формирующихся в ансамблевой практике, является развитое слуховое внимание. В сольной игре пианист сосредоточен преимущественно на своей партии и контролирует в первую очередь собственное звучание. В ансамбле же требуется совершенно иной уровень внимания: необходимо не только следить за своей партией, но и постоянно соотносить её с голосом партнёра, улавливать малейшие изменения динамики, темпа, артикуляции. Это требует колоссальной концентрации и тренирует слуховой аппарат исполнителя.

Исследователи отмечают, что умение слышать музыкальную ткань целиком является одним из ключевых показателей профессионализма исполнителя.

Важным следствием ансамблевой подготовки является развитие ритмической устойчивости. Если в сольной игре допускается определённая свобода темпа, индивидуальные агогические колебания, то ансамблевая игра требует жёсткой ритмической дисциплины. Любое отставание или опережение одной из партий может

разрушить ансамбль. Поэтому у пианиста формируется чувство внутреннего метронома, способность к синхронизации и самоконтролю. Эти качества впоследствии оказываются исключительно ценными как в сольной, так и в педагогической практике.

Ансамбль также играет важную роль в формировании интерпретационной гибкости. В сольной игре исполнитель может самостоятельно выстраивать драматургию произведения, выбирать темп, динамические оттенки, артикуляционные нюансы. В ансамбле же он вынужден учитывать художественное видение партнёра, находить компромиссы, согласовывать фразировку, динамику, агогику. Такой процесс требует развитого чувства такта, готовности отказаться от собственных решений ради целостности ансамбля. Подобная гибкость формирует зрелое исполнительское мышление, основанное на умении принимать различные точки зрения и адаптироваться к новым условиям [5, стр. 118].

Ансамблевая практика имеет и важное коммуникативное значение. Совместное исполнение музыки — это всегда диалог, требующий взаимного доверия и понимания. Пианист учится слышать не только звук партнёра, но и его дыхание, эмоциональные импульсы, предугадывать будущие действия. Это развивает эмпатию, коммуникативные навыки, умение сотрудничать. Многие исследователи отмечают, что ансамбль воспитывает чувство коллективной ответственности, которое в

дальнейшем проявляется в любой форме профессиональной деятельности музыканта [7, стр. 192]. Особое внимание следует уделить психологическому аспекту ансамблевой игры. Для многих учащихся проблема сценического волнения является серьёзным препятствием в исполнительской практике. Выход на сцену в одиночку часто сопровождается высоким уровнем стресса, что может негативно сказаться на качестве исполнения. Ансамбль же распределяет ответственность между всеми участниками, что снижает уровень тревожности, формирует уверенность и помогает музыкантам обрести психологическую устойчивость. Более того, участие в ансамблях постепенно приучает исполнителя к публичным выступлениям, формирует навыки концентрации в условиях сцены и способствует выработке устойчивых механизмов саморегуляции [4, стр. 201].

Практическая значимость ансамбля для пианистов трудно переоценить. В реальной профессиональной деятельности большинство пианистов сталкиваются с необходимостью аккомпанировать вокалистам или инструменталистам, участвовать в камерных ансамблях, работать с оркестрами. Без навыков ансамблевой подготовки такие задачи становятся крайне затруднительными. Именно поэтому ансамбль готовит пианиста к реальной концертной практике, делает его более универсальным исполнителем, способным к сотрудничеству и импровизационной гибкости. В этом смысле ансамблевая

практика является не только педагогическим инструментом, но и прямой подготовкой к будущей профессии [6, стр. 125].

Наконец, ансамблевая игра формирует у пианиста особый тип музыкального мышления. Если сольная практика способствует развитию индивидуальности, то ансамбль воспитывает чувство коллективного единства, умение подчинять личные художественные задачи общему замыслу. Это формирует высокий уровень исполнительской культуры, в которой соединяются дисциплина, уважение к партнёру, ответственность и творческая свобода. В ансамбле музыкант учится воспринимать музыку не как набор звуков, а как живое общение, в котором рождается новое художественное качество [1, стр. 215].

Для повышения эффективности ансамблевой практики в обучении пианистов целесообразно учитывать ряд методических аспектов:

Постепенность усложнения репертуара. Начинать ансамблевую работу следует с несложных пьес, где партии ритмически и фактурно прозрачны. По мере развития навыков можно переходить к более насыщенным произведениям с усложнённой полифонией и изменяющейся фактурой.

Формирование навыков слушания. На занятиях важно уделять внимание не только технически точному исполнению, но и развитию умения слушать партнёра. Полезными являются упражнения, когда пианисту необходимо сыграть свою партию в

минимальной динамике, сосредоточив внимание на голосе партнёра, а так же: - работа над ансамблевой пульсацией. Для согласования темпа и ритма необходимо использовать методы внутреннего дирижирования: хлопки, счёт, дирижирование рукой. Это помогает выработать чувство общего метроритма;

- анализ партитуры. Перед исполнением следует проводить совместный разбор текста: определять кульминации, динамические планы, особенности артикуляции. Такой анализ формирует общее представление об интерпретации произведения;

- использование записи. Аудио- и видеозаписи ансамблевых репетиций позволяют учащимся услышать себя со стороны, выявить недостатки в согласовании и внести коррективы;

- ротация партий. Полезно менять состав ансамблей: пианист должен попробовать себя как в аккомпанирующей, так и в ведущей роли. Это формирует универсальность и гибкость;

- развитие невербальной коммуникации. Педагог может предлагать упражнения на согласование начала и окончания фраз без словесного сигнала, используя только зрительный контакт или дыхание;

- формирование сценического опыта. Необходимо регулярно организовывать открытые уроки, концерты и зачёты, чтобы учащиеся привыкали к публичному исполнению и учились сохранять ансамблевое взаимодействие в условиях сцены;

- эмоциональная выразительность. Важно воспитывать у студентов осознание того, что ансамблевая игра — это не просто техническое согласование партий, но прежде всего совместное художественное высказывание;

- интеграция ансамбля в другие дисциплины. Ансамблевая практика должна быть связана с курсами сольфеджио, гармонии и анализа музыкальных форм: это позволит осознанно подходить к построению ансамблевого исполнения.

Таким образом, методические рекомендации позволяют педагогам системно подходить к обучению ансамблевой игре, а учащимся — формировать необходимые профессиональные навыки постепенно, на основе последовательной работы. Ансамблевая практика играет комплексную роль в профессиональном становлении пианиста. Она развивает слуховое внимание, ритмическую устойчивость, гибкость интерпретации, коммуникативные и психологические качества, а также формирует навыки, необходимые в реальной профессиональной деятельности. Более того, ансамбль воспитывает чувство ответственности и коллективного единства, что делает его неотъемлемой частью музыкального образования.

Следовательно, ансамблевая подготовка должна рассматриваться не как второстепенный элемент, а как равноправная и необходимая составляющая системы обучения, обеспечивающая формирование всесторонне развитого, профессионально зрелого музыканта, готового к сотрудничеству, творческому диалогу и глубокому художественному осмыслению исполняемой музыки.

Список использованной литературы:

1. Асафьев Б. В. Музыкальная форма как процесс. — Л.: Музыка, 1971.
2. Артоболевская А. Д. Первая встреча с музыкой: методика обучения игре на фортепиано. — М.: Музыка, 1983.
3. Баренбойм Л. А. Путь к музицированию. — М.: Музыка, 1974.
4. Коган Г. М. О воспитании пианиста. — М.: Музыка, 1969.
5. Нейгауз Г. Г. Об искусстве фортепианной игры. — М.: Музыка, 1988.
6. Оборин Л. Н. Фортепианная педагогика: избранные статьи и материалы. — М.: Музыка, 1981.
7. Цыпин Г. М. Психология музыкальной деятельности: теория и практика. — М.: Академический проект, 2003.

Редакция мекенжайы:

Астана қ., Тұран даңғылы, 55Б, 2-қабат

Тел.: 8 (7172) 57-41-17

E-mail: remcselab2025@gmail.com

Журнал ҚР Мәдениет және спорт министрлігінің рұқсатымен шығады

Адрес редакции:

г. Астана, пр. Туран, 55Б, 2 этаж

Тел.: 8 (7172) 57-41-17

E-mail: remcselab2025@gmail.com

Издается с разрешения Министерства культуры и спорта РК